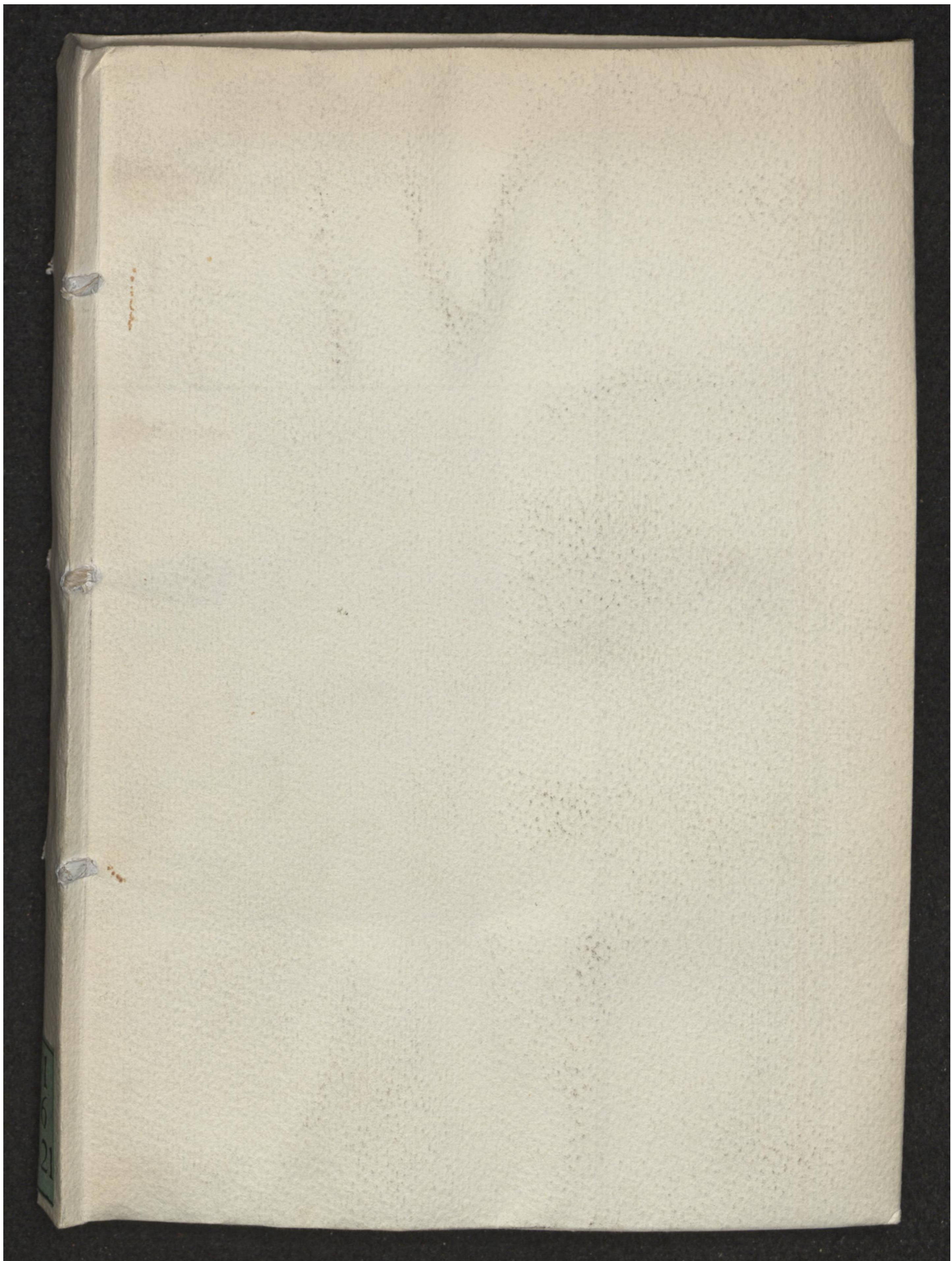
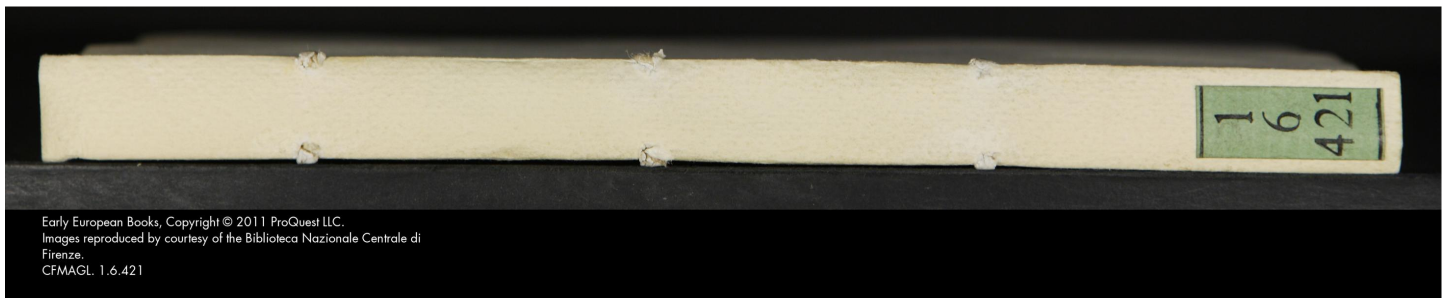
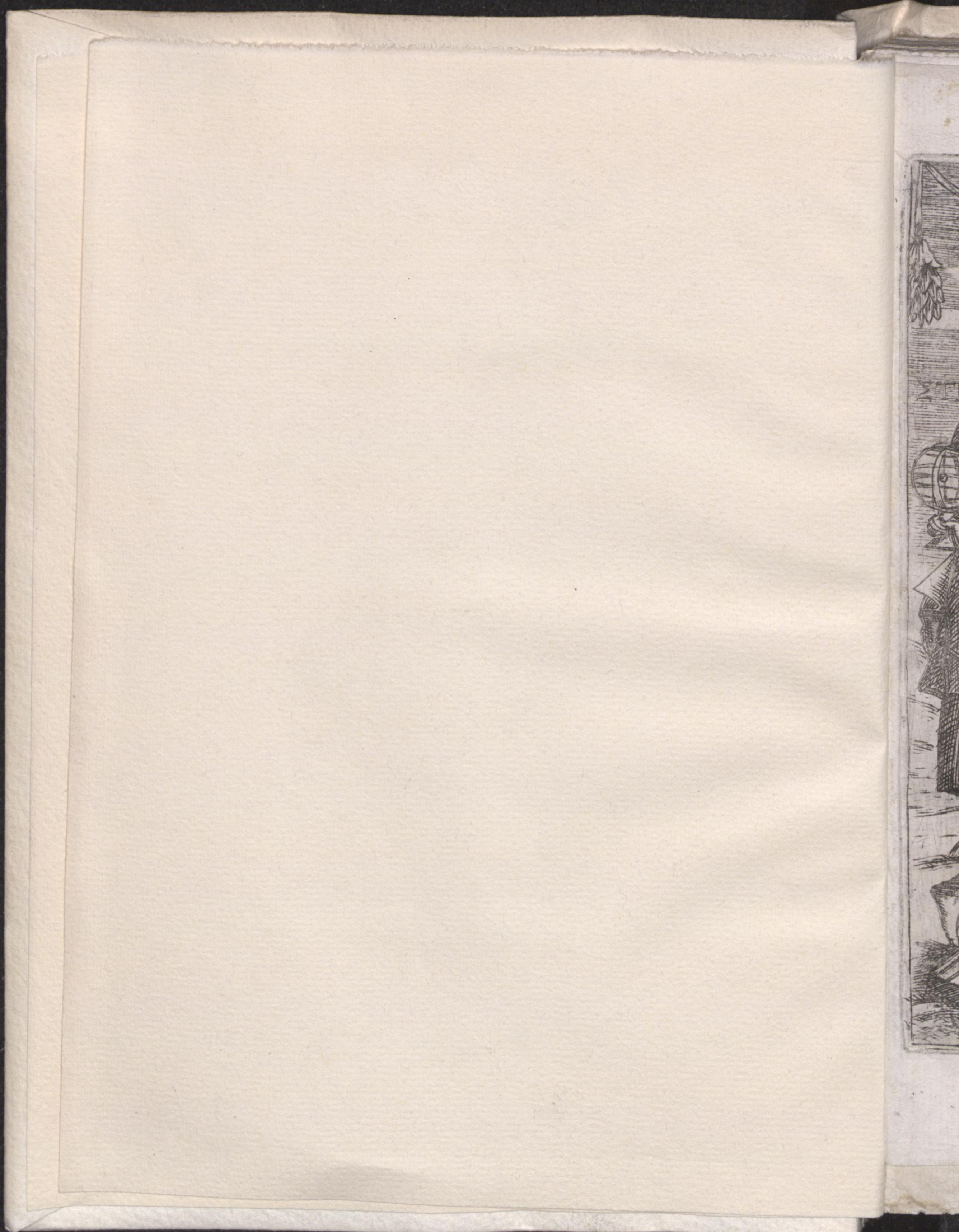

1
6
421

ΣΤΡΑΒ.
ΑΠΠΙΑΝ.
FAVENTIA
REDIVIVA
P.M.C.
Fantaguzzius Fauen. fe.

FAVENTIA
Antiquissima Regio
REDIVIVA
Conatu Historico-Geographico
PETRI M. KAVINÆ

FAVENTIÆ, ex Calcographia Iosephi Zarafallij
M. DC. LXX.
SVPERIORVM PERMISSV.

GENERE, ATQVE VIRTVTE NOBILISS. ET AMPLISSIMO

VIRO, MARCHIONI
RODVLPHO SPADÆ
Comitatus SANCTI IOANNIS, & MONTIS EPISCOPI, necnon Marchionatus, RONCOFRIGIDI, & MONTIS IANI, ac Annexorum DOMINO

PETRVS M. RAVINA Academicus Philoponus εὐπράττειν.

Auentię Regioni antiquissimę, & nobilissimę quamuis tot retrò sæculis ignoratę, meis verò nuper vigilijs rediuiuæ, patrocinium quęsiturus haud multùm hęsi: cur enim tuo potissimùm nomini sisterem, multiplex ratio coegit. etenim amatissimę matri, tanquam ex longa peregrinatione reduci, vt domum, quò se tuta reciperet inuenirem nobilitate insignem, opibus affluentem, pietate pręcipuam, belli & pacis artibus instructam, tuam maximè deligendam sum ratus. Si enim Nobilitatem *spectabam hanc antiquissimã testãtur publica, & domestica tabularia, eãq; abundè probãt antiquarum Turriũ rudera hęreditaria*

in

3

in Foro Zattaleę & loco Quarnenti intra Vallem Lamonis olim agri Fauentini partem nobilissimam, & Illustrium Familiarum Officinam: præterea, quę in hac Domo fulgent Hierosolymitani Ordinis, & S. Stephani Pisarum Equestria Insignia, Marchionatus, Comitatus, Baliuatus, Sacra Romana Purpura, aliæque Ecclesiasticę, & Militares per Europam ferè vniuersam Præfecturę: Feuda, & Iurisdictiones Viscardi, & Viceni in Vrbeuetano, Roncofrigidi & Montis Iani in Cæsenati, Montis Episcopi ac S. Ioannis in Bertinoriensi. Si Opes; ipsę in Fauentino, Brisighellensi, Ferrariensi, Argentano, Centensi, Bononiensi, Medicinę, Imolensi, Formionis & Gagij, Casulæ, Tussiniani, Rauennate, Russiense, Cæsenate, Bertinoriensi, Cæsenatici, Sabiniani, Ariminensi, Ciuitatis Castelli, Spoletino, Vrbeuetano, & Romano agro admodùm spectabiles censum constituūt cū potioribus Italię comparandum. Si Pietatem; ex ea accidit, vt Maiores tui AMATORES sint sępissimè cognominati: quorum pietate stat Zattaleę Cœnobium, olim Minorū Conuentualiū, nunc verò (sequuta eiusdem suppressione) SPADÆ Gentis Iuspatronatus, cui recens erecto IO: SPADA libr: 4500 legauit, eximia tūc tēporis largitate: cuius pietatis tot sunt testes, quot Foroliuienses captiui à manibus Fauentinorū anno 1425. ære vestro redempti, quod satis ex publicis documētis, & Foroliu. Historia innotescit. Hęc Pietas maximè enituit in fœliciß. & nunquā interiturę record. viro PAVLO tuo auo, qui vnus in Diui Pauli Bononiae Templo sumptuosissimum altare, templique faciem excitauit

Fauen-

Fauentiae verò altare maius eccles. PP. Societatis Iesu, Romae S. Hieronymi de Caritate, Brisighellæ Ecclesiam, sacrumque Gynæceum S. Franciscæ Romanę, in quo duae eius Filiae regularis obseruantiæ fundamẽta primæ iecerũt, & Congregationem Paulinam, quã annuo reddítu Scut. 1500. ditauit, quò magis effusa perpetuisque futuris temporibus duratura liberalitate suæ essent pluribus Canonicis Præbendæ, adolescentibus ad studia, puellis ad nuptias opportuna subsidia, aliaque pia opera patrarentur: quem ideò & ex præstitis, & ex oblatis, si Episcopalis Sedes obtinebatur, beneficijs, Brisighellenses meritò Patrem Patriæ nuncuparunt, matura consultissimaq; deliberatione decernentes, vt eius descendentium pro tempore senior semper sit Gubernatorum Brisighellæ, & Vallis Lamonis Caput: & quod rei caput est cœlitibus ciuem hæc pietas addidit. de B. GVIDONE SPADA loquor, cuius corpus Bononiæ colitur publicæ venerationi expositum. Si militarem Virtutem, *hanc in VENTVRA SERRONIS Filio quondam* XXIII *Familiarum Spadæ Gentis in Valle Lamonis electo moderatore, in PETRO d. Vallis Vicecomite, vnoq; ex Tutoribus Astorgij* III *Manfredi Fauentię &c. Domini pupilli, in March. FRANCISCO ob clara, quæ meruit inter Germanos stipendia, & pro VRBANO VIII summo Pont difficillimis temporibus Armorum Ferrariae Gubernatore, in Co: IOSEPHO Germanicis, Dalmaticis, ac Cretae, vbi obijt, & conditus est, bellis emerito: in Co: MICHAELE Pontificij exercitus in Dalmatia contra Turcas*

Gene-

Generali Præfecto, & ob res pro Cæsare, ac Hispanorum Rege in Flandricis bellis, & alibì gestas praeclaro: in Co: PAVLO Germanicis motibus diutiùs versato, & Venetae Reipubl. fortissimo Ductore, qui occasione deploratae obsidionis Cretensis Armorũ in eadem ciuitate Gubernator accepto vulnere, hìc tandem in patria occubuit, admiramur. Si Politicam, *atque* Ciuilem Prudentiam: *ea singulis vestrum adnata, maximè spectatur in PAVLO, eiusq; filijs BERNARDINO S. R. E. Cardinali nunquam satis laudato, in VIRGILIO S. Spiritus in Saxia de Vrbe Cõmendatario, pluriũq; Summ. Pontificũ Eleemosynario Secreto, & Consiliario in rebus arduis non semel adhibito, in IACOBO PHILIPPO tuo Patre, ex quo, tanquam ex traduce, deriuata in eius filios SIGISMVNDVM V. Sign. Sanctiß. D. N. Papae Referendar. cum potestate suffragij, Sacraeq; Consultę Praelatum, & Basilicae S. Petri vrbis Canonicũ, in March. GREGORIVM Amplissimi Senatus Bononiae XL Virum Sapientissimum, & SPADÆ ibidẽ Familię Protoplasthum, in Co. NICOLAVM perpetvum Equestris Ordinis S. Stephani in Romandiola Balivum, & in Te praecipuè, qui totius Gentis columẽ, & Fauentiae ipsius ornamentum hìc grauissimi familiaris regiminis molem incorrupto iudicio, libratisque consilijs laudatissimè sustines, quique meos qualescunq; literarios conatus sollicitas, euehis tuisq; sagacissimis sępe colloquijs iuuas: praeter Fr. LAVRENTIVM olim Generalem Ord. Sancti Francisci, & à PAVLO PP. III. Episcopum Caluensem in Regno Nea-*

poli-

politano creatum, nunc verò March. HORATIVM *Rom. Familiae propagatorem,* FABRICIVM *in V. Signatura Referendariũ, & in Congreg. Boni Regiminis cooptatũ, aliosq; huiusce Gentis magnos viros, & illustres Fœminas, quorũ hic poßem viuentes Mares 24. Fœminas verò 11. recensere, cum debito cuilibet encomio, quod à prolixitate alienus praetermitto; addens solùm huic Domui sanguine, vel affinitate coiunctas esse nobilissimas in Italia Familias, scilicet Romae* Verallos, Verospios, Patricios, Mattheios: *Bononiae* Pepulos, Elephãtutios, Ghisilerios, Ghislardos, Bargellinos, Grassos, Sangiorgios: *in Etruria* Malaspinas: *Ferrarię* Rondinellos: *Spoleti in Vmbria* Rosarios: *in Flaminia* Malatestas: *& hic Fauentiae* Bonacursios, Seuerolos, Zanellos, Riciardellos, Barbauarios, *atq; antiquiùs* Naldos: *Foroliuij verò* Albicinos, Dentios, Merlinos. *Ex quibus March.* CLAVDIA MARGHERITA MALATESTA *masculę virtutis, & prudentię Fœmina Tibi coniugio vincta: cuius Maiores si non regio, proximo saltem claruere potentię fastigio, ob clarissimas in Italia, & Graeca Peloponeßo ditiones, dùm adhuc Orientale consisteret Imperium, quo tempore* Cleopa Malatesta *Itala* Thomæ Paleologo Despotę *Imperatoris Fratri nupta regiam obtinuit dignitatem, quod ex Graecis Scriptoribus satis est clarum: praeter alia, quę sciens pręterео vestri Generis monimenta, ex quibus omnibus illud euenit, vt tua protectio mihi pręcaeteris eßet exoptabilis. sed quid moror? Fauentia ipsa huiusmodi protectionem magis*

exigit

5

exigit, quàm implorat. scilicet antiquum, ac singulare vestri generosi sanguinis monumentum DIVÆ SPADÆ numisma, Fauentiae diù sepultum, nec ità pridem in ædibus olim vestris, nunc nobiliss. Familiæ de Seuerolis repertum, quod tuis oculis lubens obijcio, rependendi beneficij te admonet.

Ego verò aßumendi Patrocinij implorator, & libelli oblator, ipsa muneris exilitate erubesco, sed tu cordato supercilio non magis respicies, qualia, quàm quo animo sacrata. In subiecta enim materia multùm est hæc pauca congerere, & ego eorum institutum non probo, quibus vt ait Propertius

Maxima de nihilo nascitur historia.

Fauentię ex Musęo Kalendis Julij 1670.

CAROLI ANDREÆ SINIBALDI
PATRICII FAVENTINI
AD
PETRVM M. KAVINAM
De editione sui Libri de
FAVENTIA REDIVIVA

EPIGRAMMA.

QVID poscat pietas, patriæ quę debita calles,
Magnanimoque tuus fœnore soluit amor.

Ex vteri tenebris ad cœlum te eruit illa,
Illam tu è tenebris eruis arte pari.

Quod dedit illa tibi, rapient voluentibus annis
Tempora, & immiti Parca seuera colo.

Quod das, Petre, illi, Lachesin, & tempora vinces
Inque tuo viuus munere semper eris.

INDEX

6

INDEX

No-

AD LECTORES.

Vemadmodùm Archite-
cto ex pluribus inter se iũ-
ctis domibus Palatiũ con-
ficere volenti, ædes anti-
quę, ob linearũ, planorumq; irregu-
laritatem, & discrepantiã, sunt fun-
ditùs euertendę, quò perfectior, no-
biliorq; structura consurgat, sic mihi
antiquã FAVENTIÆ, aut, quod
idẽ est, FLAMINIÆ nobilissimæ
Regionis dignitatẽ ex obliuione, te-
nebrisq; reuocaturo, nitidamq; iux-
ta, ac plenam, solidamque descripti-
onem exhibituro, illud maximè fuit
pręstandum, vt omnia, quæ sum di-
cturus in eũdem, certumque scopũ
collimẽt: ea de causa singularũ eius-
dem Regionis Ciuitatum antiquita-
tes perstringendę fuerunt, tanquam

8

à recta linea aberrãtes, exorbitantes, sibi inuicem contrariæ, & in vniuersum debili fundaméto superextructę. Ab omnibus ergo veniam humiliter, & enixè postulo, quia, si Deus vitam, & vires dederit, plus restituam, quàm ademerim, debilibusq; eliminatis, solida substituam.

Interim omnes antiquitatis studiosos obsecro, vt, si quid habuerint, quod dicta mea conuellere, aut integram, quam molior, descriptionẽ illustrare possit, mihi communicare non dedignentur, singula enim debito obsequio excipiã, auctorumq; habebo debitam laudem, & mentionem.

INTEGRÆ VERO DESCRIPTIONIS HÆC ERVNT CAPITA PRAECIPVA.

1. Descriptio Regionis, assertio Limitum, dilutio obiectorum.

2. Ciuitatum, & Castrorum, Locorumque nobilium Origines, & breue Chronicum.

3. Regimen Politicum, & Artes.

4. Religio Antiqua, Christiana.

5. Terre qualitates, vbi de Arboribus, Herbis, Animalibus, Annona, Montibus, Mineralibus, &c.

6. Aqua, vbi de Mari Adriatico, Fluminibus, Paludibus, Fontibus, Balneis; Piscibus, & Salinis.

7. Aer, vbi, de Ventis, de Volucribus.

8 Cælum, vbi de quantitate Dierum, & Noctium in singulis Ciuitatibus eiusdem Regionis Cathedrali sede insignitis ad horarum Canonicarum regulam: de Stellis Verticalibus, &c.

9. Chronologia rerum memorabilium, & Episcoporũ.

– Et si quę alia studium meum, vel aliorum suppeditet humanitas.

9

MARE
ADRI
ATI
CVM
SVPE
RVM
SENA
GALLO RVM
SENO NVM REGIO

FAVENTIA siue FLAMINIA Olim Thuscorũ, & postea Gallorũ Aegonum regio, ac sedes, iuxta tempora Augusti descripta ex Strabone & Appiano, conatu Geograph.

P.M. Kauine

SEPTENTRIO

MARE ADRIATICVM siue SVPERVM

ORIENS

OCCIDENS

MERIDIES

GALLI

BOII

Padusa Palus

Padi Ramus

Rauenna

Templ. Iouis

Tiberiaccium

Vatrenus

Senius

Anemo

Fauentia

Via Æmilia

For. Corneli

Flu.

Vitis

For. Liui

For. Popili

Isapis

Cesena

Rubicon

Ariminu

Flaminia Via

SENA GALLORVM

SENONVM REGIO

Via a Thuscis Transapenninis

Castellum

0 4 6 8 10

Milliaria decem antiqua

Sapis

Sanˢ Fantaguzzius Favˢ: exc: 1610.

SEPTENTRIO

MARE ADRIATICUM SUPERUM

GALLI BOII

FAVENTIA

FLAMINIA

SENA GALLORUM

SENONUM REGIO

ORIENS

OCCIDENS

MERIDIES

10

PETRI M. KAVINÆ FAVENTIA REDIVIVA.

IMmanissima Imperantium nequitia, luxurie, socordia ita effectũ est, vt, paucis à Iulio Cæsare ætatibus, Romana potentia euaserit exterorũ ludibrium, bonęque artes, & literę proscriptione interierint. Italia Barbarorum irruptione inundata, integris sęculis, sęculisq; nequissimos Aborigenes perpessa, eò miseriarum deuenit, vt deperditis antiquorum Scriptorum monumentis, rebusque labentis Imperij penitùs neglectis, teterrima ignorantiæ caligine obsessa contabuerit. Nos verò quibus lux quædam antiquarum rerũ, altero ferè abhinc sæculo, ceù postliminio restituta, Italiam in Italia quærimus; & quoniam Barbarorum rabies non solùm nostras Italorum

opes, iura, ſed & nomina, ac vocabula plerumq; eripuit, vel permutauit, in determinandis antiquarum, non regionum dumtaxat, ſed & Vrbiũ nominibus, finibuſque hæſitamus.

Hiſce tenebris inuolutum Fauentię nomen vſque ad hanc diem latuit, & licet antiquitùs non ſpernendi nominis regio extiterit, tamen Appiani, ac Strabonis interpretes, qui Græca Latinis reddidere, in anguſtias coniecti, paraphraſes commenti ſunt à Græcorum Codicum fide toto cœlo diſcrepantes. Firmiſſimo igitur Strabonis primùm, vtpotè antiquiſſimi, eruditiſſimi, ac fideliſſimi ſcriptoris teſtimonio fundamenta iacio, vt ex conſtituto ſemel Fauentię ſtatu indubitato de poſterioribus non ſolùm deinceps, ſed & de prioribus temporibus certior ſit ratiocinatio.

Ergo vulgata quę circumfertur Strabonis verſio ſic habet. *Cis Padum verò, circumque Padum celeberrimæ ſunt Ciuitates Placentia, & Cremona, media in regione propinquiſſimæ, inter has, & Ariminum ſunt Parma, Mutina, Bononia prope Rauennam in harum medio exigua quædam iacent oppida, per quæ iter eſt Romam, Acari, Regium Lepidi, Nacri cãpi, vbi quotannis forum conficitur. Cliterna, Forum Cornelium, Fauentia, Sina Iſapi fluuio propinqua, & Rubiconi. Hæc proxima ſunt Arimino.* Quot verò

hic

hic adsint sensus, perturbationes, inuersiones, contrarietates, vitiata, & transposita interpunctione, ex ipso Strabonis græco textu per me ad literam diligenter adducto, & translato facilè cōstabit.

Πόλεις δ' εἰσὶν ἔντος τοῦ πάδου, καὶ περὶ τὸν πάδον ἐπιφανεῖς. πλακεντία μὲν καὶ κρεμώνη πλησιαίταται, κατὰ μέσην πουσὴν χόραν μεταξὺ δὲ τούτων τε καὶ αριμίνου, πάρμα, καὶ μετίνη, καὶ βωνονία, πλησίον ἤδη ῥαουέννης καὶ μικρὰ πολίσματα. ἀνά μέσον τούτων δι' ὧν ἡ εἰς ῥώμην ὁδὸς, ἄκαρα, ῥήγιον λέπιδον, νάκροι κάμποι, ὅπου πανίγυρις συντελεῖται κατ' ἔτος. κλίτερνα, φόρον κορνήλιον. Φαουεντία δὲ καὶ Σίνα πρὸς τῷ ἰσάπι ποταμῷ καὶ τῷ ῥυβίκωνι, ἤδη συνάπτουσι τῷ ἀριμίνῳ.

Hęc sunt ipsa Strabonis verba lib. 5. pag. 95. edit. gręc. Ald. quę sic à me vertuntur.

Ciuitates verò sunt intus Padum, & circa Padū celeberrimæ. Placentia enim, & Cremona confines sūt circa mediam ferè regionem. Inter has, & Ariminum, Parma, & Mutina, & Bononia propè maximè Rauennam, & parua quędam oppidula, per medium eorū, per quę iter est Romam, Acara, Rhegium Lepidum, Nacri campi, vbi quotannis conficiuntur nundinæ. Cliterna, Forum Cornelium. Fauentia verò, & Sina iuxta Isapim fluuium, & Rubiconem maximè connectuntur Arimino.

12

Si viueret Claramontius Cesenę Historicus satisfacere posset quęstioni, quam habet p. 156. circa illud δὲ, quod miris modis detorquet. Ego verò ex hoc Strabonis testimonio, alijsque afferendis antiquorum scriptis assero eandem pręcisè fuisse Flaminiam, atque Fauentiam: Sinamq; de qua fit mentio, non Cæsenam, sed Senonum regionem extitisse.

Siquidem Fauentia cùm determinetur Foro Cornelio, Rauenna, & Senonum Gallia, mediãte, & connectente vtramq; Arimino, nullatenus discrepat à Gallia Flaminia, quam M. Cato, vel quicunque sit libri auctor, sic describit. *Gallia Flaminia a Rauenna ad Ariminum.* & quia C. Sempronius Flaminiam extendit à Bononia ad Rubiconem, censendum est etiam Forum Corneliũ intra Flaminię, vel Fauentię terminos fuisse cõpręhensum, quod infra fiet clariùs.

Quoniam verò hęc veritas ex tenebris nuper excitata, fortasse per quosdam malè concoquetur optimum duxi, aliundè, quam ex Strabone, Sẽpronio, & Catone demonstrare; neque enim in vnius auctoris, qui decipi potest, fide vniuersa moles ratiocinationis est fundanda, quando eadem cõclusio ex multis rationibus euinci potest.

Primò itaque firmatur Fauentinos populum

fuisse

fuiſſe teſtimonio Plinij, qui in octaua regione Italiæ lib. 3. cap. 15. inter cæteros populos Fauentinos enumerat, & Carolus Stephanus, ac alij Fidentinis finitimos faciunt. Fidentini verò ſunt Montani quidam inter Bononiam, & Florentiam, hodie nuncupatur præcipuum eius Regionis Caſtrum Fidentiola, vulgò Fiorenzola.

Secundò maximè fauet textus Appiani, licet ſolito more per interpretes, qui latino, & Italico ſermone Appianum reddidere. malè intellectus. Hæc ergo Appianus ΕΜΦΙΛ. Α. καὶ περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἐν Φαυεντίᾳ Κάρβων καὶ Νωρβανὸς ἐξ ὁδοῦ βραχὺ πρό ἑσπέρας ἐπὶ τοῦ Μετέλλου στρατόπεδων ελθόντες, *& circa hos ipſos dies in Fauentia Carbo, & Norbanus ex itinere, breui ante veſperas ad Metelli Caſtra peruenientes, &c.* An verò hæc narratio, qua auctor rem geſtam, & maximè inter duos magnos exercitus geſtam *in Fauentia* dicit, intelligi poſſit de Fauentia Oppido, vel Ciuitate clariùs eſt, quã quod alia probatione egeat; plura enim cogunt intelligere de regione duorum exercituũ aliquo itineris ſpatio diſtantium capace, & poſtea ſubditur. καὶ ἀμπέλων πυκνῶν περικειμένων. *Vineiſq; denſis circumpoſitis*, quod non poteſt intelligi de ciuitate, ſed de regione, quod etiam confirmatur modo loquendi auctoris eiuſdem, vt aliunde non

queramus, cuius exemplum ſit conferentia Cęſaris, & Antonij prope Mutinam, de qua Ciuilium 4. in principio Καῖσαρ μὲν καὶ Αντώνιος ἐς Φιλίαν ἀφ᾽ ἔχθραι συνήεσαν ἀμφὶ Μετίνην πολὶν ἐς νήσιδα τοῦ λαβινίου ποταμοῦ: *Caſar verò, & Antonius in amicitiam ex inimicitia conueniunt circa Mutinam Ciuitatem in inſulam Labinij fluminis*; & in eodem ferè ſenſu, quo de Carbone, videre eſt in Mithridatico. τῆς δ᾽ αὐτῆς ἡμέρας αὐτῷ καὶ Μενάτιος περὶ χαλκίδα. *Hac ipſa die ſimiliter Munatius circa Calcidem*, ex quibus loquendi modis pluſquam clarè patet Appianum, cùm de Fauentia locutus eſt, non de Ciuitate, ſed de Regione locutum, dixiſſet enim circa Fauentiam, non verò in Fauentia. Hoc autem ideò interpretes fefellit, quià cùm adhuc conſtans opinio fuerit, etiam inter Fauentinos, Fauentiam antiquiſſimam quidem, ſed tantùm Ciuitatem fuiſſe, errores in Codicibus ſuſpicati, ſenſum corrigere conati ſunt infęlici euentu.

Tertia denique ratio ea eſt, quę ex lapidibus antiquis eruitur, quorum vnum, aut alterum exemplum afferam.

EX ONE IN CATALAVNIA.

L. VAL. L. FIL
GAL. FAVENTINO
II. VIRALI
QVI. ANNONA
FRVMENTARIA
EMPTA. PLEBEM
ADIVVIT. ET. OB
ALIA. EIVS. MERITA
KOLLEGIA. KA
LENDARIORVM. ET
IDVARIA. DVO
CIVI. GRATISSIMO
POSVERVNT

IN HORTIS MEDICEIS.

TI. CANTILIVS
FAVENTINVS
FECIT. SIBI. ET
CANTILIAE. PRI
MITIVAE. CONIVG

FAVENTIÆ.

D. M.
TI. CLAVD
SATVRNINO
C. FLAVENVS
FAENTINVS
FRATRI
B. M. FECIT
V. A. XXXIII

ROMÆ.

D. M
PALLADIS
T. STABERI
FAVENTINI. SER
T. STABERIVS
FAVENTINI. L

CHARITO. CON
IVGI. DE. SE. B. M
V. A. XXXII

Quorum quidem, aliorumque lapidum testimonio euidenter concluditur Fauentinos non vnius Oppidi, sed iustæ Regionis accolas existimatos. Si quidem [vti norunt antiquitatis studiosi] priscorum marmorum exaratores Romani, aut Romanam consuetudinem sequuti, quotiescunque scriberent aliquem ex certa quadam regione oriundum, nomine deriuatiuo, siue patronimico regionis vtebantur, veluti Fauentinus, Sabinus, Cimber, vbi verò Oppido aliquo, vel Ciuitate oriundum, non nomine deriuatiuo, sed ipso nomine Vrbis, aut Oppidi in sexto casu, præcedente plerumque nomine Tribus, quod exemplis fiet euidentiùs.

Bene-

BENEVENTI ANTE Carceres.

Ex Panuin. de Ciuitate Rom. p. 201.

M. GAVIVS. M. F. PALAT
SABINVS. SCRIBA. AEDIL
I. D. PRAEF. FAB
SIBI. ET
NASENIAE. M. F
IVSTAE. VXORI. B. M

VRBINI.

Ex eodē p. 230.

L. FLAVIO. L. F
STE. CIMBRO
PONT. AED. BIS
IIII. VIR. I. D. QVINQ
PRAEF. FABR
D. D

ROMÆ IN INSVLA.

Ex eodē p. 210.

T. RVNCANIVS
T. F. VEIEN
ASTVRIVS

Etc-

Etenim Sabini populi sunt satis cogniti ob bella cum Romulo. Asturij populi sunt Hispaniæ memoratissimi Gallœcis proximi; Cimbri verò Germaniæ populi Marij victoria notissimi. Vbi verò quis esset alicuius Oppidi Ciuis, vel oriundus, hic erat mos inscribendi in lapidibus.

ROMÆ.

C. AVILIVS
C. F. SCA
SEVERVS
FESVLIS
MIL. COH. III. PR
7. PAVLINI
MIL. AN. V
VIX. AN. XXV
H. A. C

IN VIA APPIA.

CLAVDIAE. VENERIÆ
A. GELLIVS. A. F. DVM
SECVNDVS
BONONIA
FECIT. ET. SIBI
IN. F. P. VI, IN. AGR. P. IX

Ex Manut. in Orthogr

16

ANAGNIÆ.

Ex Pa-nuin. p. 201.

L. COMINIO. L. F. L. N. PAL
FIRMO. PR. Q. AER. ET. ALIM
OPPIAE. SEX. ET. Ↄ. L. EVNONEAE

Feſulæ, Bononia, & Firmum clariores fuerũt Vrbes, quàm quod explicatione egeant. Simile inuenitur vniuerſim in omnibus lapidibus Romano more inciſis: ſcio enim multos alios reperiri propter locorum, temporumque diſtantiam à Romana conſuetudine deficientes, & pænè dixerim ſemibarbaros; eruditi verò optimè norunt inter vtroſque diſtinguere infallibilibus coniecturis, nempe interpunctione, caractere, &c. ex quibus omnibus pluſquam plenè demonſtratur Fauentiam fuiſſe antiquitùs regionem, & Fauentinos populum non ſpernendi nominis, & famæ contra inueteratam ſententiam.

RE-

REGIONIS NOMEN,
Et fines specialiùs.

BLondus lib. 3. *Romæ instauratæ* angitur animo, quod cùm genitus fuerit Foroliuij in vrbe *Flaminiæ* percelebri rationem ignoret nominis *Flaminiæ*, & Leander Albertus hęret in nomine, & postmodum originem tribuit *Flaminio* constructori vię *Roma Ariminum* vsque, sed egregiè fallitur. Nobis verò haud difficile erit vocabuli ethimon assequi, si perpendamus totum hunc tractum à Thuscis, quos Tyrrhenos vocabant Græci, teste Dion. Halicar. lib. 1. ac Cęl. *Rod.* lib. 6. c. 18. eo quod in turribus habitarent, quas ipsi τύρσεις appellant, fuisse inhabitatum: hoc enim maximè patet de *Fauentia* nostra, testimonio Strabonis libro 5. καὶ ἡ ῥαβέννα δὲ Θετταλῶν λέγεται κτίσμα, οὐ φέροντες δὲ τὰς τῶν τυῤῥηνῶν ὕβρεις ἐδέξαντο ἑκόντες τῶν ὀμβρίκων τινὰς, οἳ καὶ νῦν ἔχουσι τὴν πόλιν. *Rauenna verò dicitur Thessalorum Aedificium. non ferentes verò Tyrrhenorum iniurias susceperunt vitronei quosdam Umbrorum, qui & hodie Ciuitatem habent.* Nulli verò Tyrrhenorum, vel Thuscorum magis inquietare Thessalos potuerunt, quàm *Fauentini*,

17

in quorum ęstuarijs *Rauenna* fabricata erat, & nisi à *Fauentinis* fuissent prohibiti, non in æstuarijs, sed in continenti pedem fixissent, quod & Spinę conditoribus ad Padi ostia cõtigisse refert idem Dionys. lib. 1. si tamen verum est *Rauennam* à *Thessalis* ædificatam, vt inferiùs inuestigabimus: quę cùm ita sint, probabo, nomina Thuscorum, Flaminię, & Fauentię fuisse cognatæ significationis vocabula; etenim Thusci, teste eodem Dionys. est vox contracta, quia Gręci rei naturam spectantes, eos non Thuscos, sed Θυοσκόυς appellant. *Thyoscoi* verò Sacerdotes sunt, aut illi qui ex hostijs igni impositis futurorum euenta coniectant. Sic enim lego in magno Ethimologico greco Θυοσχόοι εἰσὶν ὁι ἀπὸ τῶν θυομένων διὰ πυρός μαντευόμενοι. Flamines verò idem sonãt; erant enim Sacerdotes Gentium, vt colligitur passim ex auctoribus, & pręcipuè Isidor. Orig. lib. 7 cap. 12. ac Flaminia Sacerdotula erat ex Festo, & alijs. Idem est ergò Thuscia, & *Flaminia* quoad vocis originem, quę *Fauentię* pręcipuè attributa est ob peculiare studium, quo hic populus rebus sacris vacauit, vndè illi nomen Fauentia, quę, iuxta eundem Festum, *bonam ominationem significat; nam Precones clamantes, populum sacrificijs fauere iubebant*, & sic Iuuenal. sat. 12.

Ite

Ite igitur pueri linguis, animisq; fauentes,
Sertaq; delubris, & farra imponite cultris.

Quorum nominum cognata significatio nihil ambiguitatis relinquit, quin intelligamus vnã fuisse regionem *Fauentię*, ac Flaminię nominibus insignitam, quod etiã clarè constat ex Auguribus *Fauentinis*, qui inter Augures Po. Ro. numerantur, cuius rei exemplum sit *Vlpius* Egnatius, de quo Pãnuin. in Ciuitate Romana pag. 160 lapidem subijcio.

DIS. MAGNIS
VLPIVS. EGNATIVS. FAVENTINVS
V. C. AVGVR. P. V. B. P. R. Q.
PATER. ET. HIEROCERIX. D. S. M. I
ARCHIRVCOLVS. DEI. LIBERI
HIEROFANTA. HECATAE. SA
CERDOS. ISIDIS. PERCEPTO
TAVROBOLIO. CRIOBOLIOQVE
IDIBVS. AVGVSTIS. DD. NN
VALENTE. AVG. V. ET. VALEN.
TINIANO. AVG. CONSS. FELICITER

Addit Manutius in Ortograph. pag. mihi 387. verbo *Hecate*

Vota Fauentinus bis deni suscipit Orbis,
Vt mactet repetens aurata fronte bicornes.

Et ne dubitetur an hęc familia fuerit *Fauentina*, extat *Fauentię* in angulo exteriori Ecclesię S.

Hilarij frustum antiqui lapidis cum his caracteribus.

C. E G N......
P. V. R.....

Et hęc de nominibus huiusce regionis dum ipsa adhuc sui iuris esset, post subiectam enim Romanę Reipublicę vniuersam Galliã, alijs nominibus est nuncupata.

FINES AB ORIENTE.

AD statuendos ab Oriente Regionis nostrę limites, expendenda sunt Foroliuiensium, Foropopiliensium, Ceruiẽsium, Cesenatium, ac Sassinatium iura, quibus ipsi suas Ciuitates antiquissimas perhibent, suisque singulas legibus viuentes, quod si verum esset, multa per me dicta, & dicenda corruerent. Parcite comprouinciales si acrius examen instituo, non enim alius, quàm veritatis amor id effecit; & si quędam fictitia ex historijs, ac annalibus vestris eliminabo, totidem vera, nec spernenda substituam. RE-

Referuntur, & expenduntur Foroliuiensium Iura.

FOrum Liuij (si tamen non potiùs Forum Liuiæ) primum facit obstaculum: eius Scriptores contendunt eam multò ante Augusti tempora Ciuitatem extitisse suis legibus viuentem, quod nituntur probare.

Primò. quià iuxta receptam ipsis opinionem M. Liuius Salinator Forum condiderit anno *V.* C. 545. testimonio Titi Liuij lib. 29. vbi quod *M. Liuius exercitum Volonum ex Etruria in Galliam traducit, iunctusque Lucretio, si Mago ex Liguribus propiùs Vrbem moueat, obuiam ire parat, si Pænus sub angulo alpium quietus se contineat, & ipse in eadem statione circa Ariminum Italiæ præsidio futurus.* Nec multò post habetur eiusdem Salinatoris Proconsulis in Gallia Prouincia confirmatio, in qua 17. post annos L. Liuius Salinator, anno nimirum *V.* C. 562. cum M. V. Messala prouincias, partiti, *Messalæ Ligures, Salinatori obtigit Gallia.* Liu. lib. 38 supponentes testimonio Polibij l. 2. Gallos Boios in Prouinciam redactos anno V. C. 528.

2. Idem arguit Auctor Historiæ Foroliuiensis ex marmore antiquo in muro Ecclesiæ Sancti

cti Laurentij in Territorio Foroliuij. Lapis sic se habere dicitur.

... BONO

.... SAPPINIVS. C. LI....

SAPPINIO. FAVSTINO....

Ipse interpretatur *Sappinius Ciuis Liuiensis* ex vocabulo *Ciuis*, Ciuitatis iura deducens, eamque municipium decernens.

3 Ex eo pręcipuè quod Cornelius Gallus poeta *Augusti* ętate celebratus ipsi credatur Foroliuiensis, concludit Ciuitatem antea extitisse.

4 Auctoritate *T.* Liuij lib. 5. *Vitim*, quem eundem cum *Vtente* flumine facit, & *Foroliuio* adscribit, terminum constituit inter Senones, & Boios. Ex quibus omnibus, si vera essent, sequeretur *Fauentię* fines nimis fuisse contractos, & ea quę diximus non bene constare; Nos verò respondemus.

Ad primum. Quod licet M. *Liuius*, & C. *Liuius* Salinatores in hoc tractu statiua habuisse credantur, nulla tamen alia emergit coniectura, quàm quod exercitu hic diu castra metante Forum rerum venalium, ac tabernariorum fuerit institutum pro copiarum scilicet victu iuxta bellicam consuetudinem, vndè Xenophon de Pęd.

Cyri lib. 4. ex persona eiusdem Cyri ad milites. Τὴν δ' ἀγορὴν τὴν οὖσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ κηρυξάτω μὲν ἤδη, ἔφη, ἀδικεῖν μηδένα, πωλεῖν δὲ τοὺς καπήλους, καὶ ἐμπόρους, ὅτι ἔχει ἕκαστος πράσιμον. *Forum esse in castris proclamate, inquit, neminem iniuriam paßurum, accedere Tabernarios, & Mercatores, & quidquid singuli venale habent.* Quod etiam confirmatur si consideremus multiplicia huiusmodi Fora in Italia, quę nullam aliam, quam similem originem traxere, eorumq; auctores, vel fundatores extitere Romani exercituum Imperatores, qui diu in illis locis consistentes cum exercitu idem per necessitatem fecere.

Ad 2. dicimus quod nimis prona est lapidis interpretatio, qua illud C. LI... exponitur *Ciuis Liuiensis*, quod apud antiquitatis professores nullam fidem obtinebit. Habent lapides sua verba peculiaria, nec alia de causa licitum fuit tam crebras in marmoribus interpunctiones, & vnicos caracteres pro integris verbis adhibere, nisi quia cùm pauca essent verba, quibus in talibus vterentur, facilè erat integra verba ex primis dūtaxat elementis assequi. *A*liquem verò intra suæ patrię fines conditum, sepulcralem lapidem habere, qui illum testetur Ciuem regionis, vel *Vr*bis, vbi sepultus est, & cum consuetudine, & cū ratio-

ratione pugnat. Germana verò lapidis interpretatio est *Caij Libertus*, & sic corruit totum ædificium ciuilitatis Foroliuiensis.

Ad 3. Negamus Cornelium Gallum fuisse Foroliuiensem, cùm omnes eius vitę Scriptores ipsum Foroiuliensem faciant, ità habent omnes Eusebij ab ipsis adducti Codices, inter quos editio Scaligeri, ità Petr. Crinit. de Poet. Lat. lib. 3. cap. 42. Gyraldus de Poetarum Histor. Dial. 4. p. 154. *Cn. Cornelius Gallus Poeta, vt Eusebius ait, Foroiuliensis, quamuis amore, vt puto, Patriæ Fl. Blondus Foroliuiensem facit.*

Ad 4. respondemus Liuio terminos esse Senonum non ab Vtente, sed ab Vsente Flumine non procul Roma labente, & licet Sigonius dicat multos libros antiquos in Vtentem consentire, vulgati tamen habent Vsentem, subiungit Sigonius. *De Vsente in ijs locis Flumine nihil adhuc comperi.* Sed non viderat Virgil. qui Æneid. lib. 7. sic cecinit.

Qua Saturæ iacet atra palus, gelidusq; per imas
Quærit iter valles, atq; in mare conditur Vfens.

Quare Senonum tunc temporis termini explicandi sunt ab Æsi ad Vsentem, quod & temporum computis, & historijs non repugnat, quidquid sit de dictorum limitum mutationibus ab

inde

inde sequutis. Et tandem quæ est inter Vtentem, & Vitim conuenientia?

Referuntur, & expenduntur Foropopiliensium Iura.

ROmanæ Coloniæ nomen, quod prę se ferunt Foropopilienses superiùs dictis aliquam caliginem offunderet, nisi ritè perpensis rationibus, & auctoritatibus, contrarium, vel saltem multò diuersum constaret. Solidissimum, & totale eorum fundamentum Sex. Frontini auctoritati nititur, cuius hæc sunt verba. *Forum populi oppidum muro ductum. iter populo non debetur p. xv. limitibus Augusteis ager eius in iugeribus est assignatus. Nam Imperator Vespasianus postea lege sua agrum censiri iussit.*

Quæ sic exponenda censeo.

Forum populi] ipsi legunt Popilij contra Frontinum, etiam refragante Plinio, quem corruptum putant, quibus tamen nimis obstat Diploma Valētiniani apud Rubeum Hist. Rauenn. l. 2. pag. 97. & alia prætera.

Oppidum muro ductum) miror conniuentiā,

cùm dicatur oppidum muro ductum, ipsi verò interpretentur Coloniam. Frontinus licet librum inscribat, de *Colonijs* (si tamen ipse auctor, & non alius hanc inscriptionem libro adiecit) non tamen omnes vrbes, vel oppida, quę recenset, pro colonijs habenda sunt: colonijs enim colonię nomē dedit, veluti *Nuceria Constantia muro ducta colonia, Nola muro cincta colonia, Capua muro ducta colonia*, sic de cæteris, quod non obseruat in oppidis, vel castris munitis tantùm, sed colonię iura non adeptis, veluti, *Claudinum oppidum muro ductū, Ferentinum oppidum muro ductum, &c.*

Quod vt clariùs pateat, sciendum Romanos, quotiescunq; Populum aliquem debellassent, aut vicinorum suspectam fidem, vel potentiam haberent, colonias in finibus deduxisse, eodem fine, quo nunc maiora, & vt vocant, realia munimēta statuuntur. Sic Liuius lib. 10. Æquos narrat *Coloniam ægrè patientes, velut arcem suis finibus impositam*. Illud verò obseruatur, ne inter amicos, aut fidos populos in medijs prouincijs huiusmodi colonias, vel munimenta statuerent, tanquā animos irritatura, quod aduertit Lipsius in tract. de Magnit. Rom. cap. de colonijs, & Politic. lib. 4. cap. 7.

Licet verò Augustus vix principatum adeptus

ad firmandam noui Imperij molem, duodetriginta colonias in sola Italia deduxerit, vt habet Suetonius c. 46. tamen inter eas non fuit Forum populi, quod satis constat ex libro Vellej Paterculi de Colonijs, qui parùm post Augustum vixit, & tamen inter Colonias illud non enumerat, & tamen librum sic claudit. *Neque faciè memoriæ mandauerim, quæ, nisi militaris, post hoc tempus deducta sit.*

Denique, vt constet satis esse discriminis inter colonias, & oppida, seù castra munita, extat oratio Galgacis ad suos apud Tacit. de vita Agricolæ. *Nec quicquam vltra formidinis, vacua castella, senum coloniæ, inter malè parentes, & iniustè imperantes, ægra municipia, & discordantia*, & Hirt. de bello Hisp. *ibi præsidij causa castellum Cæsar habuit constitutum.* & in Tabula Cebetis legimus οὔτε γὰρ πόλις ἐδόκει ἡμῖν εἶναι τὸ γεγραμμένον, οὔτε στρατόπεδον & tandem Isidor. orig. lib. 15. distinguit oppida, ciuitates, colonias, municipia, pagos, &c & Veget. lib. 3. c. 8. *Siue illæ ciuitates sint, siue castella murata.*

Iter Populo non debetur p. xv.) scilicet vbi munimenta sunt, vel oppida præsidijs militaribus instructa, non est liberum populo pertranseunti propiùs accedere, nisi de voluntate Principis,

quod & hodiè obseruatur, & Romani antiquitùs non solùm hæc præstabant, sed etiam extero intra fines imperij ingredienti, custodem, & obseruatorem actionum dabant, quod colligitur ex Tacito de mor. Germ. *In splendidissima Rhetiæ prouinciæ colonia passim sine custode transeunt, & cum cæteris gentibus arma modo, castraq. nostra ostendamus, his domos, villasque patefecimus.* & Histor. 4. vbi queruntur Germani. *Nam ad hanc diem flumina, ac terras, & quodammodo cælum ipsum clauserunt Romani, vt colloquia, congreßusque nostros arcerent, vel quod contumeliosiùs est viris ad arma natis, inermes, ac prope nudi sub custode, & pretio coiremus:* & in resp. Agrippinensium. *Sint transitus incustoditi, sed diurni, & inermes.* & in concione Cerialis. *Ipsi has, aliasuè prouincias regitis, nihil separatum, clausumuè.* ex quibus conijcitur, quam, & quot suspicionibus obsesse essent imperantium mentes.

Limitibus Augusteis] iussu Augusti, vel alterius post ipsum Imperatoris positis.

In iugeribus) iugerum spatium est terræ pedum Romanor. in longitudine 240. in latitudine 120. vt colligitur passim apud Iurisconsultorum lexica, & Alsted. Admir. Mathem. lib. 2. c. 8. Agri censiri soliti talibus mensuris continebantur iuxta morem Estimorum nostri temporis,

formam si quis cupit, videat quę scripsit Vlpianus lib. 3. de Censibus in Pandectis.

Nam Imp. Vespasianus postea lege sua agrũ censiri iussit] nempè si Augustus, vel alius, qui oppidum muniuerat, aliquam eidem exemptionem dederat, Vespasiani lege sublata est, qui agrum, non Romanum, vt interpretantur Foropopilienses, sed eiusdem oppidi censiri iussit. Cùm ergo hęc omnia sic, vt dixi, sint intelligenda, & post Augusti imperium acciderint, nihil sententię nostrę officiunt.

Lapis verò qui affertur p. 9. Hist. Forop.

MATRI
IN. FOR. P. XV
IN. AGR. P. XV

Neque sic legitur, neque benè deducitur, nomen Fori, multitudo habitatorum, & assignatio pedum terræ 15. in foro, & totidem in Territorio. Lapis enim non habet FOR., sed FRO. quod diu suspicatus sum, & tandem his oculis vidi: & est lapis sepulcralis positus Matri à Filio, quod quidem sepulcrum patuit in fronte pedes xv. in agro verò pedes xv. iuxta illud Horatij.

Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agro.

Re-

Ad nomen Fori quod attinet repeto, quę aduersùs Foroliuiensem Historiam è Xenophonte monui, & adiungo Horatium, qui lib. 1. Satyra 5. sic ait:

inde Forum Appi,
Differtum nautis, cauponibus,

sed ad vlteriora pergamus.

Referuntur, & expenduntur Iura Cæsenatium.

MAgna mole succedunt Cęsenatium iura, quibus auctoritatis, ac soliditatis aliquid à Claramontij nomine accessisse videtur, in quibus ad limam reuocandis, si auctorum fides, & ratio rectè perpendatur, non solùm ea euanescēt, sed assertiones nostrę clariùs apparebunt, & Siná Strabonis, non Cæsenam, sed Senogalliam esse constabit.

Primam ergò Claramontius [cui tamen sit sua semper viri doctissimi laus) rationem astruit Strabonis testimonio, vsus deprauata illa versione, quę circumfertur, cuius verba sunt. *Fauentia, Sina Isapi fluuio, & Rubiconi propinqua. hęc proxima sunt Arimino;* & ne videar inueteratam, & receptam versionem gratis extrudere, prouoco ad

omnes

omnes græcorum literarum professores. Certè Claramontius rem vel non intellexit, vel dissimulauit: obseruauit siquidem grecum codicem, vt in lib. de Rubicone antiquo aduersus Ariminenses cap. 7. pag. 42. & dixit illud συνάπτουσι vertendum *cohęrent, iuncta sunt, & proxima sunt;* ego verto *connectuntur*, & quidem exemplo eorundem interpretum Strabonis, qui lib. 2. vbi de regione Cartaginensi πολλὴ δ᾽ ἐστὶν ἡ καρχηδονία, συνάπτουσι δ᾽ οἱ νωμάδες αὐτῇ. *Multa est enim Cartaginensis regio, connectunturque eidem Numidæ* Ciuitates verò, & oppida non connectuntur, sed regiones, & populi tantùm, veluti de Perrhębis, & Athamantibus Homerus apud eundem Strabonem lib. 9. ὅμηρος μὲν γὰρ συνέζευξε αὐτοὺς, ὡς πλησίον οἰκοῦντας ἀλλήλων. *Homerus enim eos coniunxit, vt finitimè inuicem habitantes.* Cùm itaque Fauentia, & Sena testante Strabone inuicem connectantur propè Rubiconem *mediante Arimino*, ità enim sonat illud τῷ ἀριμίνῳ, tertio enim casu vtuntur græci, vbi latini ablatiuum instrumenti vsurpant, sequitur vtramque fuisse regionem, non Ciuitatem tantũ, & fines inuicem habuisse connexos, nullamque de Cęsena factam mentionem, sed de Sena, vel Senogallia, quod idem est. Nequaquam enim uerificari potest Cęsenam, & Fa-

uentiam, si fuissent oppida, coniungi potuisse iuxta Isapim, & Rubiconem mediante Arimino, cum vtraque, scilicet Fauentia, & Cæsena, quatenus sunt modo Ciuitates, occidentales sint à dictis terminis, & Cęsena tantùm eò peruenire possit cum territorio.

Sed in re alicuius momenti non erit inutile omnes Cæsenatium, ac Claramontij rationes percensere, earum enim solutione solidum nobis iacitur fundamentum. Ad textum Strabonis à Claramontio allatum, vbi nominatur modo Sena, modo Senegallia, respondeo non inferri ideò duas esse, nec esse quid nouum apud auctores, idem flumen, Ciuitatem, vel Regionem diuersis nominibus recensere. Sic Romani mox dicuntur, mox Quirites, sic mox Eridanus, mox Padus apud Polybium, sic modò Thuscia, modò Tyrrhenia, & similia sępè. η verò pro ι, & è conuerso non est mirum reponi, cùm maiores diuersitates multò reperiantur, vt Codices tam Gręcos, quam Latinos euoluenti patet.

Sed venio tandem ad discussionem Polybiani Trianguli camporum Italię maximorum. Sic ergò Polybius lib. 2 ἔςι δὲ τό μὲν ὅλον εἶδος καὶ τῆς ταῦτα τὰ πεδία περιγραφούσης γραμμῆς τριγωνοειδὲς, τούτου δὲ τοῦ σχήματος τὴν μὲν κορυφήν ἥ τε τῶν

απευ-

ἀπεννίνων καλουμένων ὀρῶν, καὶ τῶν ἀλπεινῶν συμπτῶσις, ἐμακρὰν ἀπὸ τοῦ σαρδονίου πελάγους ὑπὲρ μασσαλίας ἀποτελεῖ. τὴν δὲ πλευρόν παρά μὲν τὴν ἀπο τῶν ἄρκτων, ὡς ἐπάνω προείπον τὰς ἄλπεις αὐτῶν ἔπι δισχιλίους, καὶ διακοσίους σταδίους παρήκειν συμβαίνει: παρὰ δὲ τὴν ἀπο μεσιμβρίας τὸν ἀπεννίνον ἔπι τρισχιλίους ἑξακοσίους, βάσεως γε μὴν τάξιν λαμβάνει τοῦ παντὸς σχήματος ἡ παραλία τοῦ κατὰ τὸν ἀδρίαν κόλπου. τὸ δὲ μέγεθος τῆς βάσεως ἐστὶν ἀπο πόλεος σήνης ὡς ἐπὶ τὸν μυχὸν, ὑπέρ τοὺς δισχιλίους σταδίους, καὶ πεντακοσίους. *est vero tota camporum forma, circumscriptis lineis, triangularis. huius figuræ verticem, Apenninorum montium, & Alpium copulatio non longè à Mari Sardoo supra Massiliam perficit. Latus, quod ad Septentrionem, vt superiùs diximus, Alpes sunt, quæ per bis mille, & ducenta stadia porriguntur. Latus, quod ad Meridiem, Appenninus facit, longitudine trium millium sexcentorum stadiorum. In Basis igitur totius figuræ locum extenditur litus sinus Adriatici. Magnitudo Basis est ab vrbe Sena, vsque ad intimum maris receßum, stadiorum plus bis mille, & quingentorum.*

Hæc adamußim Cæsenæ, minimè verò Senogalliç quadrare astruit Claramontius, quç an veritati consentiant, vt discutiam, quædam primò sunt supponenda.

Primò Antiquos Geographos, nedum Histo-

ricos maximè Polybij temporibus non habuisse exactissimam Geographię, nec minùs Chorographiæ notitiam. Etenim distantias tantummodo locorum per itineraria interualla in longis tractibus fallacissima assecuti sunt: nec, nisi post Hipparchi tempora, locorum latitudines inuestigari cæperunt, vt ego aliàs inculcaui in libro meo Paschali pag. 109. longitudines verò à Ptolemęo tantùm initium traxere, qui in id incubuit admonitus differentia temporis, quę contigit in obseruatione Ecclipsis visæ Arbelis, & Cartagine, omninò diffidens obseruationi itinerariæ, vt ait cap. 4. Geograph. vndè etiam si assumpta interualla Cæsenę magis, quàm Senogallię quadrarent (cuius oppositum videbimus) nihilominus argumentum incertitudine laboraret. Obseruat insuper VVillebrordus Snellius in Epist. apud Gassend. tom. 6. pag. 393. in longitudine Maris Mediterranei Ptolemęū amplius 16. gradibus peccare.

2 Aduertendum est Polybium vsum esse limitibus externis, quod si negaretur in nomine Senę Vrbis, non negabitur certè in assumptione copulationis Alpium, & Apennini supra Massiliam, quod etiam apparet fuisse in more eidem auctori, qui in descriptione trianguli Italię semper

vtitur limitibus externis, qui etiam mos Geographis frequens est.

3 Etiam si Polybius optimè instructus esset in Geographia, & termini camporum essent inclusiui, attamen non est vsus summa, & accuratissima diligentia in terminorum ad vnguem designatione, quod patet ex eodem Polybio, qui licet dixerit planiciem camporum terminari ad Vrbem Senam; tamen libro 3. vbi de Arimino. ἄυτι δ'ἐςὶ πόλις παρὰ τὸν ἀδρίαν ἐπὶ τῷ πέρατι κειμένη περὶ τῶν πά δον πεδίων, ὡς ἀπὸ μεσημβρίας. ea est *Ciuitas iuxta mare Adriaticum sita in extremitate camporum, qui circa Padum sunt à parte Meridiei.* Nicolaus Perottus vertit, *vbi Eridani planities terminat*, & quidem benè, sed in re alicuius momenti, mihi placuit græci scriptoris sensum magis ad literam persequi. Ex hoc enim consurgit vnum de duobus, vel Ariminum esse in planitie camporũ inclusum, quod esset contra primum textum, qui ait *ab Vrbe Sena*; vel, quod veriùs est, Senam non esse Cęsenam, sed Senogalliam, eamq; pro exclusiuo termino vsurpatam. Sed ad rem.

Auctor responsionis Cęsenatium aduersus Ariminenses de Rubicone pag. 30. nititur calculo trigonometrico demonstrare longitudinem lateris, quod est ad meridiem, nempe Stadiorum

3060. malè autem ibi vertit Perottus, debuit enim verti 3600. non quadrare Senogalliæ propter excessum ab eo inuentum Stadiorum 1288. quæ si excedunt respectu Senogalliæ: multò magis excedent respectu Cęsenę. Sic ille.

Polybius trianguli quo campos maximos nunc scilicet Lombardiæ vocatos compræhendit tria latera facit, alterum tractum Alpium, alterum tractum Apennini ab eodem Alpium initio vbi ad angulum coniunguntur, non longè inquit à mari Sardoo supra Massiliā vsque ad Senam Ciuitatem, tertium latus, ac basis trianguli est litus Venetum. Quæritur nunc quot stadiorum sit latus ab angulo dicto Alpium, & Apennini, & à principio scilicet Italiæ ad Senogalliam. Ptolemæus initium eiusmodi facit graduum secundum longitudinem 27. 30 & secundum latitudinem grad. 43 quot erat principium Italiæ. Sit ergò polus Mundi A. locus principij Italiæ B. locus Senegalliæ C. ductiq; intelligantur arcus circulorum maximorum AB AC erit AB. complementum latitudinis ipsius B. grad. scilicet 43. adeoque erit AB grad. 47 & totidem erit AC angulus autem BAC. est grad. 8 30. differentia scilicet longitudinis grad. 27. & 30. & grad. 36. quæritur arcus BC. distantia locorum. Secetur bifariam BC. in D. & intelligatur ductus arcus maximus AD. qui secabit pariter bifariàm angulum BAC. facietque

ambos angulos ADC. ADB. rectos, itaque BAD. angulus est grad. 4. 15. dimidium scilicet grad. 8. 30 in triangulo itaque sphærico rectangulo in quo angulus alter acutus datur BAD. & latus AB. subtendens angulum rectũ quæritur arcus BD. oppositus angulo dato. Ex canone ergo trigonometrico ita procedetur. Sinus totus adeoque sinus anguli recti ADB. est 100000. *arcus AB. grad.* 47. *sinus est* 73135. *sinus anguli BAD. grad.* 4. 15. *est* 7411 *erunt termini, & dispositio aureę regulæ.*

1. *terminus*	2. *term.*	3. *term.*	4. *term. inuentus*
100000.	73135.	7411.	5420.

Est hic sinus arcus BD. qui idcirco est grad. 3. 6. 24. *totus ergò arcus BC. est grad.* 6. 12. 48. *videamus nũc quot stadiorum sint grad.* 6. 12. 48. *Aristoteles singulis gradib. tribuit stadia* 1111. *Hiparcus stadia* 769 *Eratosthenes stadia* 700. *reliquorum sententiæ de numero stadiorum singulis gradibus tribuendorum, vt multo Polybio posteriores non sunt in hoc calculo adhi-*

4348 *bendæ. Accipiendo autem minimam, quæ est*
3060 *stadiorum* 700. *in singulos gradus erunt grad.*
——— 6. 12. 48. *stadia* 4348. *plura scilicet distan-*
1288 *tia vsque ad Senam stadijs* 1288. *vt in margi-*
ne: distantia enim vsque ad Senam erat stadio-

rum

rum 3060. tantum abest, vt adamussim distantia Polybiana Senogalliæ quadret.

Sed inquiramus trigonometrica ratione Polybiani trianguli Basim, & latera. Basim Cęsenates statuunt grad. 6.12′.48″. stat uentes ęqualia trianguli crura ad vitandam calculi difficultatem, & supponentes eandem esse Senogallię Poli altitudinem gr. 43.0′. quod non est Ptolemęo conforme. Ergò in Triangulo Sphęrico ABC. sit AB. grad. 47.0′. cōplementum latitudinis initij Italiæ, quod à Ptolemęo statuitur sub latitud. grad. 43. 0. longitud. 27. 30′. AC. sit gr. 46. 5′. complementum latitudinis Senogallię gr. 43. 55′. iuxta Ricciolum in Geograph. reformata, qui eandem ponit sub longitud. grad. 36. 29′. Angulus verò B. A. C. sit gr. 8. 59′. nimirum differentia longitudinum vtriusque loci.

Demitto arcum perpendicularem B. D. ex termino B. & sic operor.

Vt anguli A.D.B. rectāg. ad. D. Sin. R. 100000
Ad lateris B.A. gr. 47.0. Sin. Rectum 73135
Ita anguli B.A.D. gr. 8.59. Sin. Rectus 15614
Ad lateris B. D. S. R. 11420

In triangulo verò B. A. D.

Vt rad. 100000. ad Sec. anguli A. 101241. ita tangens complementi Basis A. B. 93251. ad tang. 94400. gr. 43. 21. pro complemento lateris A. D. ergo latus A D. est gr. 46. 39 ergò perpendiculum cadit extra, & latus C. D. est gr. 0. 34. Rursus in triangulo B. C. D. rectangulo ad D. Vt radiùs 100000. ad Sec. lat. B. D. gr. 6. 33. 100660. ita Sec. lat. C. D. 0. 34. 100005. ad 100665. secantē Basis quęsitę B D gr. 6. 35. 30.

Antequam verò numerum stadiorum dictis gradibus 6. 35′. 30″. competentem exponam, explodenda est Cęsenatium ratio, quo nituntur probare singulis gradibus stadia 700. deberi ex opinione Eratosthenis Polybio ferè coæui, ęquè ac si Polybius hęc trianguli latera Geographicè inuestigasset. ad quod dico, Polybium non quęsiuisse rationem laterum trianguli methodo trigonometrica, nec per terrestris Diametri, ac perinde circumferentię indaginem, quod historicis est inauditum, & maximè antiquis, cùm vt supra firmaui, non cosmographicè, sed geodeticè tantùm, hoc est per itinerum mensuras, vel ad plurimum per Climata, regionum situs, limitesq; cognouerint; hocque apparet ex Herodoto in Terpsicore, vbi Aristagoras Milesius obtulit Cle-

omeni

omeni Tabellam ἐν τῷ γῆς ἁπάσις περίοδος ἐνετέτμητο, forte legendum ἐνέμετο, καὶ θάλασσα τὲ πᾶσα, καὶ ποταμοί πάνδες. *In qua totius terræ circuitus descriptus erat, & maria omnia, & omnes fluuij.* in qua tamen, vt ex sequentibus constat, omnes distantię Stathmis, & Parasangis determinatæ. Hoc etiam in Romanis, & alijs nationibus obseruauit Varenius in Geograph. General. lib. 1. vbi de origine Geographię, & alij, & hoc idem testantur itineraria Antonino attributa. Cęterùm verum quidem est Polybium fuisse magni nominis Geographum, quod ex Strabone, & Plinio habetur, sed hoc intelligendum est, quod Polybius clarus extiterit in Geographia sui temporis, quo quo pars Geographię mathematica parùm fuit exculta, quod perspicuum est ex dictis, & ex testimonio Ptolemęi, qui cap. 4. Geograph. testatur distantias locorum in longitudinem minimùm accuratas fuisse, ob imperitiam rei mathematicę, & paucitatem obseruationum Ecclipsiũ, differentias verò in latitudinem paucarum quarundam ciuitatum fuisse per solum Hipparcum traditas. Omitto crassiores calculos, quibus vsi sunt antiqui, & ipse Ptolemęus est vsus, qui recta triangula pro sphęricis vsurpauit, tam in Geographicis, quàm in Astronomicis, quod notauit Petrus Nonius lib. 2. de obseru.

Quibus sic clarè perspectis dicendum est Polybium hęc trianguli latera ex itinerarijs mensuris determinasse, maximè cùm hę regiones ante Polybium fuissent per Romanos occasione potissimum belli Punici secundi exploratæ, immò ego constanter credo ex hisce distantijs erutas, calculi ope, longitudinum differentias, cum rei geographicæ, & astronomicę periti, non vbique fuerint ad obseruandas Ecclypses; quod etiam deducitur ex calculo eiusdem Ptolemęi, qui ex itinere nauigationis à Corura in Paluras elicit differentiã longitudinis grad. 10. 30′. quod vt assequeretur, ex numero stadiorum itineris demit tertiam partem, vt sic ad rectam lineam reduceret interuallum, admodum tamen incertè.

Quibus pręcognitis ad conuertenda stadia in gradus, vel gradus in stadia, sic procedo. Ex verificata terrestri diametro, atque adeò circumferentia, constat singulis gradibus circuli maximi deberi stadia 500. rotundè pręterpropter, & quã opinionem [ea enim est Ptolemæi, qui statuit terrestrem semidiametrum milliarium Italicorũ $3179\frac{1}{2}$] sequitur idem Claramontius in tractatu de Horizonte sensibili prop. 7. pag. 139. Resolutis ergò grad. 6. 35′. 30″. emergunt stadia

3295 $\frac{5}{6}$, quoniã verò diſtantię Polybianæ à principio Italię ad Senogalliam deficiunt adhuc pluſquam ſtadia 300. hoc ideò euenit, quia hiſtoricus in reducendo obliquum iter ad rectum, non eſt aſſecutus verum interuallum. Sic etiam poſtquam enumerauit tria latera, ſcilicet vnum ſtadiorum 2200. vnum ſtad. 3600 & alterum 2500 & ſic in totum ſtadiorum 8300. ſubiungit ὥϛε τὴν πᾶσαν περίμετρον τῶν προαιρημένων πεδίων μὴ πολὺ λείπειν τῶν μυρίων ϛαδίων. *Sic totam deſcriptorum camporum circumferentiam non multum à decem millibus ſtadijs deficere.* Denique ſi reſpectu Senogalliæ deficiunt ſtadia 300. reſpectu Cæſenę deficient pluſquam 800. qui tamen exceſſus reſpectu Senogalliæ etiam tolleretur, ſi quorundam ſententiam ſequeremur, qui ſingulis gradibus minùs quàm 500. ſtadia attribuunt.

Ponenda eſt ergò iudicij firmitudo in verbis ad fidem græci codicis translatis, nec hiſtorici, vel geographi in deſignanda planitie totius Europę maxima intra paucorum ſtadiorum ſpatium ſunt coarctandi, illudque maximè perpendendum, quod ſi Cæſena accipi deberet pro vrbe Sena trianguli termino, illud non poſſet verificari, quod à Polybio dicitur, ſcilicet Ariminum eſſe in extre-

mita-

mitate camporum, quæ cùm ità sint, certò sequitur Senam Polybij non Cæsenam esse, sed Senogalliam.

Redeo ad Claramontium, qui dicit litus Venetum, quod basis loco est, tendere à Septentrione in Austrum, quod tamen nihil refert, deinde assumit, sinum intimum maris occupari à Tergeste, quod est sub eodem ferè Cæsenæ meridiano, hęcque tanquam sint pręcisissimè intelligenda, obijcit, litus, quod ad Senogalliam pertingit, Eurum potius spectare, nec vnam lineam, sed duas potiùs esse, afficta figura cum angulo præcisè ad Cęsenam, cui ego respondeo, capiendum, iuxta Polybium, ex litore maris Adriatici, quantum implet stadia 2500. à Cęsena verò Tergeste vsque sunt stadia 1000 dumtaxat cùm sint sub eodem Meridiano, & duobus tantùm gradibus in latitudinem differant, ergò vt habeamus latus Veneti litoris stadiorum 2500. oportet excedere Cæsenam versus Senogalliam, & Tergeste versus Illyricum, quanquam diligentiùs intuẽtes, non possimus etiam vsque Tergeste latus Alpium extendere, quia iuxta assumpti trianguli mensuram trigonometricam, Tergeste deberet distare à vertice trianguli, scilicet à copulatione Alpium, & Apennini plusquam stadia 3300. vn-

dè cùm Polybius dicat solùm 2200. angulus ad basim sumendus est intra Tergeste, quę omnia quantum Claramontij sententiæ officiant, periti considerent.

Sequitur Claramontius, & affert Eutropium de Clade Asdrubalis referentem, qui comparat infortunium Romanorum ad Cannas, cum infortunio Pænorum ad Cęsenam. *Vt Cæsena Piceni Ciuitas, vt vicus ille Cannensis*. Sed antequã respondeamus, videamus alia, quę idem auctor deinde subiungit pag. 12. Histor. Cęsen. in Apparatu.

Cladem ergò exercitus Asdrubalis Eutropius cum tribus exercituum stragibus comparat, quæ ad Trasimenum, quæ ad Cæsenam, quæ ad Cannas. Insignem itaque is aliquam stragem penes Cæsenam accidiße significat; at cùm nullam in tota antiquitate copiarum occidionem apud Cæsenam reperiamus præter memoratã à Polybio ad Senam, qua Senonum nobilis natio, & Romæ expugnatione celebris extincta est, fateri oportet eandem Vrbem Senam à Polybio dictam, quæ Eutropij temporibus, vt nunc etiam, Cæsena vocabatur. Iam ostendo Senam à Liuio dictam, eandem nostram Ciuitatem esse. Meminit Senæ Liuius, cùm aduentum Neronis scribit ad copias cum Salinatore altero Consule iungendas Ad Senam, *inquit*, Castra alterius Consu-

lis erant, & quingentos fermè passus Asdrubal aberat; *Confirmat Silius Italicus de eodem tum Asdrubalis exercitu agens.*

Pœnus inundauit campos, qua Sena relictum
Gallorum à populis seruat per sæcula nomen.

Dico ego Senam Liuij nequaquam Senogalliam esse potuisse. Nam recedenti ab eo loco Asdrubali, ne cum Romanis pugnaret, antequam se fratri, qui in Apulia erat coniungeret, occurrit Metaurus fluuius, quem cùm trãsire non potuerit à Romanis ipsum consecutis vna cum exercitu ad ripam fluminis eiusdem occidentalem occidione occisus fuit. Constans est accolarum fama, stragem prope castrum fuisse nunc Formianum, vel Firmanum dictum. Est etiam Mons Asdrubalis huc vsque dictus, & castrum Ossaia, vbi in camporum cultu ossa interdum, & arma rubigine scabra deteguntur. Recessisse verò à Sena Asdrubalem, vt ad fratrem proficisceretur disertis verbis Appianus testatur. Cùm itaque sit Senegallia vltra Metaurum, ortum versus nonaginta stadia, & ea Orientalior adhuc Apulia, non potest pergenti ab ea Ciuitate in Apuliam Metaurus occurrere, adeoque non potest impedire iter, aut retardare. Ad hęc si qui à Senegallia proficiscens non posset transire Metaurum, is in Orientali, non in Occidentali ripa consisteret. Sena ergò ad quam Castra metabantur tunc Romani, & à qua quingentis solùm passibus

Asdru-

Asdrubal aberat, non erat Metauro ad ortum, adeoq; Senegallia esse non potuit: sed erat ad occasum illi flumini. At quęnam alia Sena ad occasum Metauro legitur, aut dicitur, quam quæ à Strabone memoratur prope Isapim, & Rubiconem? Hactenus Claramontius

Fateor egregium esse commentum, & eximia Claramontij subtilitate dignum. Ego verò saluo semper in virum doctissimum obsequio, sic omnibus respondeo.

Vbinam hęc dicat Eutropius, non indicatur, sed sanè corruptus est Codex, si hęc dicit, quia idē Eutropius lib. 3. Breuiar. vbi de Asdrubale. *Is veniens eodem itinere, quo etiam Annibal venerat, à Consulibus Appio Claudio Nerone, & M. Liuio Salinatore, apud Senam Piceni Ciuitatem in insidias compositas incidit, strenuè tamen pugnans occisus est* Hęc mihi tom. 1. Histor. August. edit. Lugdono-Bat. pag. 761. & cum eo conueniunt omnes Scriptores, qui hoc contigisse aiunt, aut ad Senam, aut ad Metaurum, omniumque diligentissimè Sebastianus Mazzius lib. 3. de bello Asdrubalis. quæ verò suscitat Claramontius ex Liuij, & Appiani verbis, soluuntur, quia vbi Liuius lib. 27 ait *Ad Senam*, quam de Cęsena intelligendam putat; *Castra alterius Consulis erant*, non intelligēdū est, quod Romani extiterint intra, sed propè Vrbē Senā. Li-

cet

cet verò distiterint per quinque, aut plura milliaria, adhuc benè dicitur ad Senam, historicorum more. probo verò quod Romani distiterint à Sena, quia pro certissimo habendum est, Romanos, & Pęnos fuisse ambos, ab eodem fluminis latere, quia, vt ait idem Liuius de Asdrubale. *Ripa fluminis signa ferri iubet, & per tortuosi amnis sinus, flexusque cum errore obiens haud multum processisset, & vbi prima lux transitum opportunum ostendisset, transiturus erat, sed quantum à mari abscedebat, tantò altioribus coercentibus amnem ripis, non inueniret vada, diem terendo spatium dedit ad insequendum se se hosti*. ex quibus colligitur etiam Romanos in ripa fluminis occidentali extitisse, ibi enim dicitur *ad insequendum*, si enim fuissent in ripa orientali, versus Senam, dixisset Historicus ad obsistendum, seù ad prohibendum transitum, quod etiam patet, quia, eodem Liuio referente, nonnulli ducum Pęnorum per vada nota Metaurum flumen tranarunt, quod non fecissent, si ex aduerso extitissent Romani. Iterùm verò contendere Senam fuisse Cęsenam, insanire est, quia antequam veniatur Cęsena ad Metaurum plura alia flumina intercedunt, quę eandem Asdrubali difficultatem peperissent, si Romanos adeò vicinos vitare voluisset, vt quidem volebat,

Per-

Pergit Claramontius *recessisse verò à Sena Asdrubalem, vt ad fratrem proficisceretur, disertis verbis Appianus testatur*. Vbinam hoc testetur, non dicit: ego verò habeo Appiani bellum Asdrubalis traductum per H. Ruscellium, qui pag. 41. dicit de Consulibus Romanorum. *Se gli accamparono à fronte vicino alla Città di Senegaglia. Asdrubale parendoli, &c.* quoniam verò in gręca editione Parisiensi Caroli Stephani, & in alia versione latina, quas habeo, hic liber desideratur, vlterius non procedo.

Cęterùm à verisimili distat Consulem Romanum, qui inscio Annibale exercitum in Apulia satis eneruatum reliquerat, vt ad opprimendum Asdrubalem properaret, & cuius consilium acceptatum fuit de acceleranda pugna, *ne consilium suum, quod tutum celeritas fecisset, temerarium morando facerent*; non est inquam verisimile locum dedisse Asdrubali euadendi quantum est Cęsena ad Metaurum, & postremò quid obstabat Asdrubali, quin Metaurum per pontem vię Æmilię traijceret, nisi illum Romani Consules occupassent, quamobrem coactus fuit se recipere in loca montana secundum flumen, vt traiectum quęreret, certamen declinaret, & ad Annibalem festinaret in Apuliam. apertissimè verò contrariũ testa-

testatur Sext. Aur. Victor. de Vir. Illustribus, vbi de Claudio Nerone. *Sed Claudius Nero, qui in Apulia cum Annibale castra coniunxerat, relicta in Castris parte, cum dilectis ad Asdrubalem properauit, & se Liuio Collegæ apud Senam oppidum, & Metaurum flumen coniunxit.*

Reliqua verò quibus Claramontius contraria diluere conatur, parui sunt momenti, veluti illud, quod adducit testimonio Plinij, Senones qui cęperant Romam interijsse in octaua Regione Italię, quod licet aliquatenus verum sit, non tamen concludit, quia fugatis Senonum reliquijs, Romani Senam deduxerunt Coloniam, ipsasq; Senonum reliquias extra Rubiconem receptas deleuerunt. Ego verò subiungo vel diuersam, vel cõtrariam L. Flori sententiam, qui lib. 1. c. 13. vbi de Senonibus. *Nec non tamen post aliquot annos, omnes reliquias eorum Etruria ad Lacum Vadimonis Dolabella deleuit, ne quis extaret in ea gente, quæ incensam à se Romanam vrbem gloriaretur.*

Decernitur, quis sit antiquus Rubicon.

ERgo ex illis, quæ superiùs demonstrauimus, sequitur eundem Rubiconem fuisse extremæ Galliæ, & Fauentię limitem, restat modò discernere quis, sit Rubicon. Rem aggredior inter Ariminenses, & Cęsenates diù controuersã conuitijs magis, quàm rationibus, & sic adhuc sub iudice pendentem: sed collapsa tandem, ac euanescente illa toties decantata Cęsenę, ac Rubiconis propinquitate, quam ex Strabone verterunt tot viri, alioquin eruditissimi, facillimum erit demonstrare, flumen illud, quod Lusum appellant, esse antiquum Rubiconem.

Mihi ipsissima sunt Strabonis verba, & sensus, vt supra vidimus. *Fauentia verò, & Sena iuxta Isapim fluuium, & Rubiconem maximè connectuntur Arimino*. Ex quibus tollitur illa Rubiconis ad Cęsenam propinquitas, & Arimino tribuitur, vt enim aliàs dixi, Ariminum, hic est loco copulationis, quę regionem Senonum cum Fauentia, siuè Flaminia coniungebat, & ideò vterque fluuius assumitur pro limite regionum, quia cùm Rubicon non fluat ex summis Apennini iugis, Fauen-

tia verò vsque ad ipsa iuga pertingeret, vbi deficiebat Rubicon, diuidebat Isapis, qui ex eo vertice desluit. Ratio verò cur illud Strabonis ἤδη interpretatus sim *maximè*, cùm alij verterint *iam*, ea fuit, quia, & rei, & sensui magis fauebat. ἤδη vtrumque sonat. *Maximè* verò Rubicone terminatur regio, quia maiorem partem limitis Orientalis supplet Rubicon; non verò *iam*, quia ibi tempore Strabonis nulla fuerat facta limitum transpositio. & iterum dixi *maximè*, quià cùm Rubicō fuerit terminus vniuersæ Galliȩ, debuit etiam esse terminus illius extremæ partis Galliæ, quam tenebant Ægones, de quibus inferiùs. Ommitto, quod obseruauerim illud ἤδη, in græcis scriptoribus sȩpiùs inueniri, absque necessitate positum, ideoque per interpretes sȩpiùs negligi. hic tamen illud ego negligere nec volui, nec debui, quia penitissimum verborum sensum sequebar, monitus periculo eorum, qui in allato Strabonis textu, illud δὲ verò, ibi, *Fauentia verò* negligentes, in maximum incommodum lapsi sunt, & sensum alioquin disiunctum, cum antecedenti confusum fecerunt, cum maxima legentis perturbatione. Cùm ergò copulatio Regionum fieret, mediante Arimino, tanquam copula, oportet Rubiconem propinquissimum fuisse Arimi-

no, ſed hoc eſt firmandum alijs rationibus, & precipuè teſtimonio Vib. Sequeſtri qui poſt itinerar. Antonini circumferri ſolet, in tractat. de Fluminibus, vbi ſic ait *Rubicon Gallię iuxta Ariminum olim diuidens Galliam ab Italia*, & maximè etiam ex circumſtantijs itineris quo Cęſar Rauenna Ariminum contendit, & Rubiconem pertranſiuit.

Cęſarem Rauennæ conſtitiſſe die antequam Rubiconem tranſiret, & Rauenna diſceſſiſſe, omnes fatentur; hora verò diſceſſus hęc perhibetur per hiſtoricos, quos tanquam magnę rei teſtes, hic ſtrictiùs examinare non erit abs re.

Suetonius cap. 31, *Dein poſt Solis occaſum mulis è proximo priſtino iunctis.*

Plutarchus. μικρὸν δὲ πρὸ ἑσπέρας θεραπεύσας τὸ σῶμα, καὶ παρελθὼν εἰς τὸν ἀνδρῶνα, καὶ συγγενόμενος βραχέα τοῖς κεκλημένοις ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ἤδη συσκοτάζοντος ἐξανίστη. *Paululum ante Solis occaſum adhibita corpori medica refectione, & vna diſcumbens in conuiuio, & breui cum conuiuis commoratus cænauit, iamque aduenientibus tenebris ſurrexit.*

Appianus Ciuil. lib. 2. αὐτὸς δὲ περὶ ἑσπέραν, ὡς δὴ τὸ σῶμα ἐνοχλούμενος, ὑπεχώρησε τοῦ συμποσίου. *ipſe verò de ſero, etiam ſi corpore fatigatus diſceſſit è conuiuio.*

Ex hac ergò auctorum comparatione conſtat,

discessisse Cęsarem Rauenna post Solis occasum, atque ex Suetonio certissimè habetur discessisse luminibus accensis, quod infertur ex illis Suetonij verbis, *& cum luminibus extinctis decessisset via.* ad quid enim fieret luminum extinctorum mentio, nisi ea prius fuissent accensa, ob noctis scilicet tenebras? nunc de via quærendum.

Suetonius. *Mulis è proximo pristino ad vehiculum iunctis occultissimum iter modico comitatu ingreßus est, & cum luminibus extinctis, decessißet via, diu errabundus, tandem ad lucem duce reperto per angustissimos tramites pedibus euasit, consecutusque cohortes ad Rubiconem flumen qui prouinciæ eius finis erat paululum constitit.*

Plutarchus ἤλαυνεν ἑτερόν τινὰ πρῶτον ὁδὸν, εἶτα πρὸς τό Ἀρίμινον ἐπιστρέψας. *ingreßus primò quandam aliam viam, postea versus Ariminum conuertit.*

Appianus. καὶ ζεύγοις ἔπιβας ἤλαυνεν ἐς τὸ Ἀρίμινον, ἐπομένων οἱ τῶν ἱππεῶν ἐκ διαστήματος δρόμῳ δὲ ἐλθὼν ἐπὶ τὸν ῥουβίκωνα ποταμὸν, ὃς ὁρίζει τὴν Ἰταλίαν ἔστη τοῦ δρόμου, καὶ ἐς τὸ ῥεῦμα ἀφορῶν. *& bigam ascēdens versus Ariminum sequentibus quodam interuallo equitibus festinanter peruenit ad Rubiconem flumen, quod terminat Italiam, stetitque paulisper, & in fluentem aquam intuens, &c.*

De itinere verò à Rubicone Ariminum sic testantur auctores.

Suetonius. *Cunctanti ostentum tale factum est. quidam eximia magnitudine, & forma in proximo sedens repentè apparuit arundine canens, ad quem audiendum cum præter pastores, plurimi etiam ex stationibus milites concurrißent, interque eos, & Aenatores, rapta ab vno tuba prosiluit ad flumen, & ingenti strepitu classicum exorsus pertendit ad alteram ripam. Tūc Cæsar, eatur, inquit, quò Deorum ostenta, & inimicorum iniquitas vocat. Iacta alea est, inquit, atque ita traiecto exercitu, adhibitis Tribunis Plebis, qui pulsi superuenerant pro concione, &c.* & paulò infra *extrema concio, cui faciliùs erat videre concionantem, quàm audire, pro dicto accepit, quod visu suspicabatur.*

Plutarchus. ἀνερρίφθω κύβος ὁρμήσε πρὸς τὴν διάβασιν, καὶ δρόμῳ τὸ λοιπὸν ἤδη χρώμενος, εἰσέπεσε πρὸ ἡμέρας εἰς τὸ Ἀρίμινον, καὶ κατέσχε. *Iacta est alea, & se ad transitum incitauit. celeriter itaque fortuna vtens, Ariminum peruenit paulò ante diem, illudque in suam potestatem redegit.*

Appianus. Ὁ κύβος ἀνερρίφθω. δρόμῳ δὲ ἐντεῦθεν ἐπὶ ὧν ἀρίμινον τε αἱρεῖ περὶ ἕω. *Iacta est alea, & celeriter perueniens Ariminum illud occupauit circa Solis ortum.*

Ergò ex præmissis patet, Cęsarem ad Rubiconem peruenisse *sub lucem* ex Suetonio, quod quidem intelligendum est ad primam lucem crepu-

scoli-

ſcolinam, quę ante diem oritur; nequicquam reluctante Claramontio. Mos enim eiuſdem ſcriptoris, qui eadem voce vtitur in deſignando hoc auroræ initio, in multis locis per Villanium Ariminenſem adductis in Rubicone antiquo p. 130. intellectui vim facit; veluti illud in Cęſare c. 52. *ſed maximè Cleopatram, cum qua & conuiuia in primã lucem ſæpè protraxit*. & ſimile cecinit Virgilius Georg. 3.

Quod ſurgente die mulſere, horiſque diurnis
Nocte premunt, quod iam tenebris, & ſole cadente,
Sub lucem exportans, calathis adit oppida paſtor.

Quod etiam euidentiſſimè euincitur ex interuentu Paſtorum ad flumen ad audiendum eum, qui arundine canebat; neque enim Paſtores nocte vagantur, ſed ſub primę lucis ortum, vel ad ferendum mulſum ad oppida vicina, vel ad paſcendum gregem iuxta eundem Virgil. d. lib.

Luciferi primo dum ſydere frigida rura
Carpamus, dum mane nouum, dum gramina canent,
Et ros in tenera pecori gratiſſimus herba eſt.

Et quod interpretatur Claramontius pag. 37. & Cęſenates de Rubicone pag. 80. lucem intelligi debere prout contraponitur luminibus extinctis, nullius eſt momenti, quia Suetonius non loquitur verborum contrapoſitione, quod eſſet

Rhetorici potius, quàm Historici, & quamuis id faceret, lumina extincta non sunt contraposita luci, sed contraposita quidem sunt lux & tenebrę, lumen extinctum, & lumen accensum, itaq; debuisset dicere, reaccensis luminibus, quod opponeretur extinctis. Nec minus illud æstimari debet, quod dicunt, Cęsarem vti solertissimum facere non potuisse, quin si errasset via, lumina accendisset, hoc enim est directè oppositum narrationi Suetonij. ibi, *& cum luminibus extinctis decessisset via, diu errabundus, tandem ad lucem duce reperto.* neque, vt ipsi inculcant Plutarchus dicit, Ariminum fuisse ante lucem occupatum, sed ante diem, quod & supra vidimus, & erat alienum ab animo Cęsaris Ariminum noctu occupari: & ratio est, quia, cùm mandasset suis Ciuitatem per eos occupari μάλιϛα φϵισαμένος φόνȣ, καὶ ταραχῆς *maximè abstinentes à cædibus, & tumultu*; vt ait Plutarchus; non iussisset eam nocte inuadi, quod etiam noluit in oppido Marsorum lib. pr. Bell. Ciu. *Ne militum introitu, & nocturni temporis licentia oppidum diriperetur.* Dies verò distinguitur à luce, non enim semper est dies, quando est lux; sic Romani antiquo more partes diei artificialis distinguebant in Luciferum, mane, ortum, meridiem, & occasum, Alex. ab Alex. lib. 4 c. 20 sic Homer. Odyss. E.

Ἠὼς

Ἠὼς δ' ἐκ λεχέων παρ' ἀγαυοῦ τιθωνοῖο
Ὤρνυθ', ἵν ἀθανάτοισι φόως φέροι, ἠδὲ βροτοῖσιν.
Aurora autem ex lectis à pulchro Tithono
Surrexit, vt immortalibus lucem ferret, atque mor-
& Virgilius Georgic. 1. (*talibus.*
Aut vbi sub lucem densa inter nubila se se
Diuersi rumpent radij, aut vbi pallida surget
Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Sed res est ipsa luce clarior, eò magis, quod Suetonius, vbi lucem artificialem designare voluit, dixit *ad lumina*; vt in Cæsaris triumphis, cap. 37.

Itaque cùm ad lucem Ducem repererit, nemad crepusculi initium, videamus quotum temporis spatium debeatur vnicuique suarum actionum, quò prudens rerum ęstimator coniectari possit, quot dato tempore milliaria itineris conficere potuerit, & sic quantum Rubicon distet Arimino,

A tempore reperti Ducis ad tempus, quo pedestri itinere peruenit ad Ponticulum, computemus horę quadrantem, minus enim excogitare non potui, hoc est minuta 15.

Mora super Rubicone, vbi paulisper constitisse dicitur, antequam transiret, semiquadrans horę, seu min. 8.

Transitus equestris, & pedestris exercitus, qui in totum habebat milites 5300. alia min. 15. quæ in totum sunt minuta 38 cùm verò tota duratio crepuscoli ęquinoctialis in his regionibus sit horę vnius, & min. 45. demptis dictis m. 38. reliqua sunt minuta 67. temporis siue hora vna cum semiquadrante pro itinere à Rubicone Ariminum vsque, & tempore ingressus, & occupationis computato, quo tempore non plusquam sex milliarium iter conficitur, citato gradu, & fortasse etiam minus, eò magis si verum esset, quod ait Lucanus

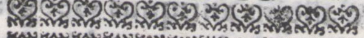
. . . . . atque auxerat vndas
Tertia iam grauido pluuialis Cynthia cornu.

Accedit militum fatigatio ob totius noctis iter incommodum, qui iuxta Vegetium lib. 1. cap. 9. etiam citato gradu vna hora æstiua (quę ęquipollet minutis 75. æqualibus, hoc est horę vni cum quadrante] non plusquam milliaria 4. conficiunt. Ergò minus sex milliaribus Rubicon distabat Arimino, cumque inter flumina huius regionis solus Lusus totidem milliaribus distet Arimino, sequitur Lusum esse antiquum Rubiconem, quę omnia sic vt supra congesta, nemo non videt, quàm benè inter se conueniant. Asserere verò Cæsarem secundùm pelagus iter habuisse,

decli-

declinata Cęsena, vt quidam volunt, diuinare est; nam *diu errabundus* potuit vndequaque errare, & si secùs mare iter habuisset, non indiguisset duce ad inueniendum primò Rubiconem, deinde Ariminum, quę omnia sunt in litore maris.

De edicto in columna inscripto, & in Pisatelli ripa apposito, nihil subiungo, cùm illud historicæ veritati non innitatur, & ideò satis sit per viros Doctos reiectum, quod vltrò fatentur Cæsenates de Rubicone ant. pag 61. & quidem si tam atrox, & latę sententiæ crimen, & ideò in Romanę Reipubl ditionibus notum fuisset, Rubiconem cum armis, & militibus pertransire, vtique Auximates non suasissent Attio Varo, qui ibi cū pręsidio morabatur, vti ab oppido discederet, ob eam solùm causam, scilicet, *reliquos municipes pati non posse, C. Cæsarem Imperatorem benè de Republica meritum tantis rebus gestis, oppido, mœnibusque prohiberi*, vt Cęs lib. 1. de Bell. Ciuil. Cęteras, quę in contrarium adduci possent rationes tanquam inanes, & ex pręmissorum veritate corruentes, ommitto.

Referuntur, & expenduntur Sassinatium Iura.

PArùm fidenter videtur Philippus Antoninus Antiquitatum Sarsinę diligens æquè, ac eruditus perscrutator asserere situm antiquę Sarsinę, etenim pag. 6. dicit. *Sarsina era Città posta nello stesso luogo, doue è hora quella, che hauemo, come mostrano le fabriche, le ruine, & i marmi, che vi si trouano, e si distendeua sopra la destra, e sopra la sinistra riua del Sauio per lungo spatio, mà però tale, che non si può dire per apunto, da chi non l'hà veduta in piede, e non vede ragione alcuna da confermarlo; mà solo ne riscontra qualche vestigio di tempi, e d'altre fabriche antiche, non circondata forsi di mura, hauendo i monti per fortezza.* Et subinde pag. 12. *è poi bagnato il sito dell'antica Sarsina dal Sauio fiume detto da Latini Sapis, che corre dall'Apennino all'Adriatico, e taglia in mezzo il suo Territorio, e passa vicino à quella Sarsina, che hora habbiamo.* Ex quibus oritur mihi dubium an eodem, quo antiquissimè, Sarsina consistat loco, eò magis quod Ptolemęus de ea non meminit, nec aliquis antiquus Geographus, latitudinem, ac longitudinem nobis tradit, quibus cum modernis collatis, veritatem assequi possimus.

Perspi-

Perſpicuum eſt paucas admodum fuiſſe antiquitùs Ciuitates, quod indicatur non ſolùm ob raram earum apud Scriptores mentionem, ſed etiam per ſubitas Barbarorum, exterorumq; excurſiones, nullo obſtaculo interruptas, aut retardatas, immenſaſque prouincias nullo ferè bello vaſtatas, quandoquidem primi regionum accolę, terrarum (nullo obſiſtente] quantum libuit occuparunt: nec mænibus interim, nec vallo circundati, vti de tota Græcia refert Thucidides lib. 1. ingruentibus verò internis odijs, & latrocinijs arma ſumere, & ſimul cohabitare coacti. Thucididis Scholiaſtes ὅθεν τὰς μαχαίρας μαυλίας ἐκάλεν, διὰ τὸ ὁμῶ αυλίζεσθαι. Exorta deinde tractu temporis hominum multitudine, in vicinos irrũpere, & tandem longinquos etiam inuadere cęperũt. hinc excurſiones, vaſtationes, & bella, & hinc timor homines docuit Ciuitates, & caſtra munire, vbi ſecuri viuerent, & poſtremò ciuile regimẽ virtute, & ſecuritate comparatum. Qui verò in montanis agebant, ſeriùs, vel nunquam in iuſtæ Ciuitatis ſpeciem conuenere: quo quidem modo de Saſſenatibus cenſeo. Etenim Sarſinam fuiſſe ciuitatem Phil. Antonino mera ſuſpicio eſt, de qua apud ipſum pag. 71. ſed à quo, vel quando extructa, & deinde euerſa ſit, ignorat, noſtro enim

ſæculo, quo, & pace fruitur, & Epiſcopali ſede decoratur, incolę ad quadringentos non numerantur. quę cùm ita ſint in eam ſic trahor ſententiam, vt credam quidem Sarſinæ modernę incolas ex antiquis Saſſinatibus eſſe poſſe, ſed regionem habitatam Fauentiam, ſiuè Flaminiam eſſe, cùm enim, iuxta toties repetita, Fauentia, & Sena iuxta Iſapim, & Rubiconem connecterentur, quidquid eſt intra ea Flumina ab Occidente ad Fauentiam Regionem ſpectat, ſed Sarſina ciuitas eſt intra Iſapim, ergò, &c. Facillimę enim tranſgreſſionis ſunt montana loca, cùm nempè Regna, & prouinciæ maximè fluminibus, & illuſtribus locis limitentur; Flumina in locis montanis, multis capitibus, fontibus, riuuliſque incertos, vel obſcuros reddunt fines, & ex Ciſalpinis, ac Tráſalpinis vna Gallia facta, & ſic de cæteris, deletæ finium paruarum regionum memorię; ſed etiam nobis fauet, quod Sarſina non in Thuſcia, ſed in Vmbria recenſetur. Strab. lib. 5. Τῇ δὲ Τυῤῥηνίᾳ παραβέβληται κατὰ τὸ πρὸς ἕω μέρος ἡ ὀμβρική, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν ἀπεννινῶν. λαβοῦσα καὶ ἔτι περαιτέρω μέχρι τοῦ ἀδρίου, ἀπὸ γὰρ δὴ ῥαουέννης ἀρξάμενοι, κατέχουσιν οὗτοι τὸ πλησίον, καὶ ἐφεξῆς σάρσιναν, ἀρίμινον *Tuſciæ applicatur ex parte Orientis Vmbria ab Apenninis principium habens, & vlterius vſque ad*

mare

mare Adriaticum, à Rauenna incipiens, propinqua non tenet, sed deinceps Sarsinam. Ariminum, &c. vulgata translatio habet *propiora tenent*, neglecta negatiua οὔτοι, quę tamen in codice græco extat.

Plinius lib. 3. cap. 14. Sarsinates includit in sexta regione Italię, octauam verò regionem terminat Arimino inclusiuè.

Sed ad firmanda omnia, quę supra dixi, & ad excludenda Foroliuiensium, Foropopiliensium, Cęsenatium, Sarsinatium, Ceruiensium, & aliorum, quorumcunque qui nobis ad Orientem sũt intra Rubiconem Iura, euidentissimum, & solidissimum Appiani testimonium affero, qui lib. 2. Bellorum Ciu. vbi de Rauenna loquens sic ait. ἣ συνάφης τε ἦν τῇ Ἰταλίᾳ. καὶ τῆς καίσαρος ἀρχῆς τελευταία, *quæ vrbs in Italia, & Prouincię Cæsaris erat vltima.* Ergò quę nunc extat, Sarsina intra Flaminiæ fines condita censeri debet, ac proinde ad eam spectare.

FINES

FINES A MERIDIE.

Pennini iugum vltra, citraque habitantibus, immobile positum fuit à natura discrimen, quod nulla eget probatione, testis sit Alex. ab Alex. li. 3. c. 28 cuius hęc sunt verba. *Citra Apenninum duodecim magnis Vrbibus præsidentes, mare inferum Tyrrhenũ vocitarunt, quantumque à Tiberi ad Macram tractus est, fines propagarunt; trans Apenninum verò totidẽ colonijs deductis, ab Adria ipsorum Colonia Adriaticum mare dixerunt.*

FINES AB OCCIDENTE.

Identini, quos Plinius, & ex eo Carolus Stephanus facit Fauentinis finitimos, quidam populi erant in montanis degentes à parte Occidentis, quos auctores communiter statuunt, vbi nunc est Fidentia, vulgò *Fiorenzola*.

Inferiùs verò versus Padusam, & Mare Adriaticum sic terminos statuo. Apud Sempronium, vel quicunque sit libri auctor, sic lego. *Flaminia item à Bononia ad Rubiconem amnem antea Felsina à Principe Hetruriæ*. quod consentit illis, qui Gallos Boios ad Rubiconem flumen pertingere faciunt, sed minùs exactè ; Gallos enim diligenter Polybius diuidit lib. 2. τὰ δὲ πέραν τοῦ πάδου τὰ περὶ τὸν

ἀπεννίνου πρῶτοι μὲν ἄνανες μετὰ δὲ τούτους Βοῖοι κατῴκησαν. ἑξῆς δὲ τούτων ὡς πρὸς τὸν ἀδρίαν ἄγωνες. τὰ δὲ τελευταῖα πρὸς θαλάττῃ σηνῶνες. *Loca citra Padum propè Apenninum primi Ananes, post eos Boij occupauere, cætera ad Mare Adriaticum Aegones. vltima verò Mari propinqua Senones*; ergò apertè constat, inter Boios, & Senones, interceptos Aegones; terminum verò sic inuestigo. Veluti ex Appiano superiùs vidimus, Carbo, & Norbanus, in Fauentia ad Metelli Castra peruenerunt: hęc verò Metelli Castra nullibi affingi possunt, prȩterquam in loco Fori Cornelij, nec enim alia de causa locus ille Fori Cornelij nomen potuit adipisci, quàm occasione castrorum Metelli Syllani Ducis, qui Forum militare erigere debuit sub nomine Cornelij Syllæ, cui fauet, quod Forum Cornelium sæpè Forum Syllæ nuncupatur, quod & apertiùs videbimus, cùm de origine Fori Cornelij disputabimus; ergò Fauentia vltra locum Fori Cornelij extensa: sequitur ergò Silarum Flumen, quod S. Petri Castrum alluit, vti propinquiorem, fuisse Fauentię terminum, neque enim quiescere possum, aliquem ex interceptis riuulis, regiones discreuisse. quà verò Flumē prædictum in Vallem Padusam infundebatur, Vallis ipsa vsque ad Mare Adriaticum loco limitis fuit.

FINES

FINES A SEPTENTRIONE.

QVI ad Septentrionem sunt fines cum Mari Adriatico designentur nullo magis euidenti signo denotari possunt. Sola superest Rauenna, quę olim in ęstuarijs ædificata, & à littore ferè diuisa spectasse dicitur ad Vmbrorum Iura, ex testimonio Strabonis superiùs adducto, qui perhibet Thessalos eiusdem Vrbis dici conditores, sed οὐ φερόντες δὲ τὰς τῶν Τυρρηνῶν ὕβρεις *non ferentes Thuscorum insultus*, ad scitis Vmbris excessisse, quod & Spinensibus ad Padi ostia accidisse testatur Dion. Halicar. lib. 1.

Rauennam ergò ad Regionis iura spectare, sic ostendo. Tempore Strabonis, nempe circa Christi Domini Natiuitatem, erat ἐν τοῖς ἕλεσι *in paludibus*, & in Marinis æstubus eodem aquarum incremento, vel decremento afficiebatur; vndè

nobis eadem de Rauenna dicere licet, quod olim Aethiopes de Aegyptijs, nempè quemadmodum Aegyptus tota, ex arenis, & tellure per Nilum egestis creuerat, vt ait Diodor. lib. 4 Rerum antiquarum cap. 1. ità ex nostrorum fluminum eductato limo Rauennam constitisse, quę cùm sit fabricata in nostro fundo, ad regionis Iura redigenda est: quamuis enim Neratius in l. quod in litore ff. de aquir. rer. dominio, litora publica esse dixerit, & in nullius dominium adscripta; tamẽ cùm concedat inibi ędificari posse, necesse est, vt concedat, etiam posse possideri, alioquin frustra ædificaretur. & nihilominus, adhibita distinctione, communiter censetur ex Iure gentium recepto, hanc ędificandi licentiam competere singulis ex populo, qui ius habet in litore, secùs Barbaris, & exteris, vt ibi Gothophred. gloss. & Hug. Grot. de Iur. Bell. lib. 2. c. 3. num. 9. Fauentini verò, siuè Thusci hanc maris oram possidebant ante Thessalos, quod patet ex insultibus in Thessalos illatis.

Sed quorsum hęc tam decantata Thessalorum fabula? ab imperito vulgo efficta, nullius scriptoris auctoritate fulcita, eo modo, quo irrepsit, exploditur. Neque Strabo ab aliquo auctore eã decerpsit, neque ipse affirmare audet, aut aucto-

rita-

ritatem suam interponere, sed rem, vt accepit, ità retulit, ipsius veritati nihil deferens, nihil adimens hęc ipsius sunt verba καὶ ἡ ῥαουέννα δὲ Θετταλῶν λέγεται κτίσμα Quod quidem dubitandi locum relinquit. Cur enim emendicemur è longinquis adeò regionibus maritimarum, vrbium fabricatores, vbi habitauere Tyrrheni vndique marium celeberrimi? etenim Tyrrheni ipsas Gręci litoris, ac maris insulas, Gręcis inuitis, inuaserunt, occuparunt, ipsasque Atheniensium mulieres rapuerunt, quod narrat Plutarc. de virtut. mulierum Τυῤῥηνῶν τοίνυν τὴν λῆμνον, καὶ ἴμβρον κατασχόντων, ἁρπασάντων δὲ βαυρωνόθεν, siue, vt melius restituit Xilander, Βραύρωνος τάς ἀθηναίων γυναῖκας *Tyrrheni, cùm Lemnum, & Imbrum occupassent, Atheniensium mulieribus Braurone abreptis, &c.* vndè Laertius ait, Pythagoram Aristoxeno dici Tyrrhenũ ἀπὸ μιᾶς τῶν νήσων ἃς κατέσχον ἀθηναῖοι τυῤῥηνοὺς ἐκβαλλόντες *ex vna Insularum, quas eiectis Tyrrhenis, Athenienses possederunt.* & si tempora spectemus, satis sit, quod sciamus Pythagoram floruisse, vel Olympiade sexagesima iuxta Laertium, vel vt Iamblicus in vita eiusdem Pythagoræ ὑποφυομένης δὲ ἄρτι τῆς Πολυκράτους τυραννίδος περὶ ὀκτὼ καὶ δέκατον μάλιστα ἔτος γεγονὼς *suboriente verò Polycratis tyrannide natus circiter annos decem, &*

octo, quam Polycratis tyrannidem Petauius confert in Olympiad. 62. ſcilicet ann. 530. ferè ante vulgarem Chriſti epocham, quibus 530. annis, ſi addamus ipſos annos 18. Pythagoræ; tempus, quod interceſſit inter Tyrrhenorum ex Inſulis eiectionem, & Pythagorę ortum, & denique tempus, quo ijdem Tyrrheni Inſulas tenuerunt, videbimus, quàm ſit remota, & antiqua Thuſcorum in mari potentia. Sed ad Theſſalos reuertamur, & videamus quæ fuerit eorum in rebus maritimis exercitatio. Sed quę vires Theſſalis in mari? neque enim Theſſalia eſt regio maritima, ſed quędam vallis vndique montibus cōcluſa, ex quibus Olympus tantùm pelago alluitur. Herodotus in Polymnia τὴν δέ Θεσσαλίην λόγος ἐςὶ τοπαλαιὸν εἶναι λίμνην, ὅςε γὲ συγκεκλησμένην πάντοθεν ὑπερμήκεσι ὄυρεσι *narratur Theßaliam antiquitùs lacum fuiſſe, vtpote concluſam vndique præaltis montibus.* Et ego memini quidem equitatum Theſſalum, vti validiſſimum ſæpè legiſſe, maritimas verò claſſes nunquam. vnde Euripides in Electra.

Εκ τῶν καλῶν κόμπουσι τοῖσι Θεσσαλοῖς
Εἶναι τόδ᾽ ὅστις ταῦρον ἀρταμεῖ καλῶς,
Ιππους τ᾽ ὀχμάζει.

Inter alia bona iactant, Theßalis

Hoc

Hoc esse datum. quilibet Taurum scitè occidit,
Equosque domat.

Et Maximus Tyrius dissert. 7. παιδεύματα κρητικὰ θῆραι, ὀρειβασίαι, τοξεῖαι, δρόμοι. τὰ θετταλὰ ἱππικὴ, τὰ κυρηναϊκὰ διφρεῖαι. τὰ αἰτωλικὰ λῃστεία. ἀκοντίζουσιν ἀκαρνᾶνες. πελτάζουσι θρᾶκες, νησιῶται πλέουσιν. *Disciplina Cretensium est venari, montes superare, sagittari, currere. Thessalorum equitare, Cyrenensium aurigari, Aetolorum prædari. Iaculo Acarnanes, Pelta valent Thraces. Insulani nauigant.* & quod magis vrget, dum Socrates apud Platonem in Menone Thessalorum artes laude dignas enumerat ὦ Μένων, ait πρὸ τοῦ μὲν Θετταλοὶ εὐδόκιμοι ἦσαν ἐν τοῖς ἕλλησι, καὶ ἐθαυμάζοντο ἐφ' ἱππικῇ, τε' καὶ πλούτῳ. νῦν δὲ ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἐπὶ σοφίᾳ *ô Menon elapsis temporibus Theßali clari fuerunt inter Græcos, maximèque admirabiles ob equitandi artem, & ob diuitias, nunc verò, vt mihi videtur, etiam ob sapientiam.*

At Rauennates obijcient, Thessalos Rauennæ conditores, de quibus Strabo, intelligi debere de antiquissimis illis, quos Rubeus initio historię, Noei nepotibus coæuos facit, & cum Pelasgis eosdem putat, relatamq; Strabonis opinionem firmare nititur, Comeris Galli ex Apocripho illo Beroso, Mirsilio, &c. narrationibus, sed men-

tem meam, ne in hac ſententia quieſcat multa deterrent.

Nam geſta, quæcunque ante Belli Troiani tempus relata ſunt, fabulis adeò ſcatent, adeò obſcuritate laborant, vt res ſingulę, enixiùs inquirenti, ſemper magis deliteſcant. Quod attinet ad Beroſum, alioſque auctores, quibus, vt dixi, Rubeus vtitur, ex quo ſeriò Chronologiæ opera datur, à republica literaria ſunt ſolemniter eiecti tanquam nulla fide digni. Quęcumque verò extant Beroſi, & aliorum fragmenta, gręcè extāt apud Ioſ. Scaliger. de Emend. Tempor. in quibus, quantumcumq; legerim, nihil ſimile inueni.

Nominis Theſſaliæ origo ſi quæratur, non benè inter ſe conueniunt Herodotus, Strabo, Vell. Paterculus, & alij; de tempore verò, & principio eiuſdem nominis, Velleius eos perſtringit, *qui Iliaca componentes tempora, de ea regione, vt Theßaliā commemorant*: cùm idem auctor dicat, regionē pluſquam 100. anni ab excidio Troiano, Theſſaliam nuncupatam à Theſſalo quodam iuuene Pelaſgo, qui illam occupauit, vndè non benè conſtabit, quod ait Rubeus, Rauennę ędificationem per Theſſalos factam accidiſſe ann. 488. ante Troiam captam. & ſi res redeat ad Pelaſgos ciuitatis conditores, dico Pelaſgorum in Mari potentiam

tentiam per annos 85. tantùm durasse, vt ex Grę-
cis Eusebij refert Io. Selden, de dominio Maris
lib. 1. c. 10. num. 3. Πελασγοὶ δεύτερον εϑαλασσο-
κράτησαν ἔτη πέ *secundò mare obtinuerunt Pelasgi an-
nos* 85. quod cùm ibidem referatur ad Salomo-
nis tempora recidit in eandem Vellei sententiam,
quo tempore Tyrrheni erant potentissimi ex su-
periùs dictis, & testimonio Hesiodi, qui in Theo-
gonia sic cecinit de Agrio, & Latino Tyrrhe-
norum Principibus.

Πᾶσιν Τυρσηνοῖσιν ἀγακλυτοῖσιν ἄνασσον

Omnibus Tyrrhenis valdè inclytis imperabant.

Ad Phaetontis narrationem quod spectat, li-
cet Rubeus auctor candidissimus illam non ad-
mittat, tanquam nimis suspectam, & propterea
Phaetontem in Rauennę conditorem, & huius
Regionis habitatorem recipere non audeat, atta-
men quia nimis arridet cuidam Domino meo,
qui historiam Ciuitatis Fauentiæ diligentissimè
compilauit, & Fauentiæ nomen à Phaetonte de-
ducere nititur, & quia non aliarum solùm Flami-
niæ Ciuitatum, sed etiam Ciuitatis ipsius Fauen-
tiæ fabulosa tollere in animo est, subiũgam mul-
ta, quę cum hac sententia pugnant.

Etenim tota Phaetontis fabula ad res phisicas
refertur, vt lego in Platonis Timæo τὸ γαρ᾽ οὖν

καὶ παρ' ἡμῖν λεγόμενον, ὥς ποτὲ Φαέθων ἡλίου παῖς τὸ τοῦ πατρὸς ἅρμα ζεύξας διὰ τὸ μὴ δυνατὸς εἶναι κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς ὁδὸν ἐλαύνειν τά τ' ἐπὶ γῆς ξυνέκαυσε, καὶ αὐτὸς κεραυνωθεὶς διεφθάρη, τοῦτο μὲν μύθου σχῆμα ἔχον λέγεται: τὸ δ' ἀληθές ἐστι τῶν περὶ γῆν, καὶ κατὰ οὐρανὸν ἰόντων παράλλαξις, καὶ διὰ μακρῶν χρόνων γινομένη τῶν ἐπὶ γῆς πυρὶ πολλῷ φθορά. *Nam quod etiam apud nos dicitur Phaetontem olim ſolis filium, patris curru iuncto, propterea quod non potuerit patria via aurigari, & ea, quę ſunt in terra exuſſiße, & ipſum fulmine percuſſum perijſſe; hoc quidem dicitur per fabulæ figuram; reuera autem ſignificatur, & eorum, quæ ſunt in terra, eorumque quæ in cælo, vel iuxta cælum mouentur mutatio, tum is, qui fit longo temporis ſpatio, terreſtrium rerum, à nimio calore interitus;* & in eandem ſententiam auctor libri de Mundo πυρκαϊαί τε καὶ φλόγες αἱ μὲν ἐξ οὐρανοῦ γενόμεναι πρότερον, ὥσπερ φασὶν ἐπὶ Φαέθοντος, τὰ πρὸς Ἑώμερη κατέφλεξαν.

Quamuis verò deberet hoc accipi pro alicuius, puta ipſius Phaetontis, quem pro Phut filio Cham, & Noei nepote accipiunt, migratione, quem aliqui fabulantur ad has oras nauigaſſe, dico, id totum, tamquam erutum ex 5. lib. antiquitatum Beroſi, vel potius recentium figmentorum Annij Viterbienſis, nullam fidem mereri;

 Ego

Ego verò lego, in optimo Chronico Alexandrino, vulgò Fastis Siculis, vbi enumerantur gentes, 31. quæ extitere ex filijs Cham, pag. 64. Φοὺδ, ἐξ οὗ Τρωγλοδύται *Phutus, ex quo Troglodita;* quod etiam magis consonat fabulę vndè Ouid. lib. 2. Metamor.

Sanguine tum credunt in corpora summa vocato
Aethiopum populos nigrum traxiße colorem.

Quo enim modo constaret ordo, & verisimilitudo, si Phaeton cecidisset in Eridanum, & Aethiopes potius, quàm huius regionis accolę nigri euasissent? meliùs ergò constiterit fabula, si in Nilum cecidisse dicamus, cui illud satis fauet, quod, cùm flumen illud in cælum translatum sit occasione casus Phaetontis, vt vult Hesiodus, & Germanicus Cęsar in Aratum, non desunt qui illud cæleste Flumen pro Nilo accipiant, & complures Oceanum esse dicant, vt refert Hygin. lib. 2. & licet verè de Eridano esset intelligẽdum, extat alius Eridanus non longè Athenis, de quo videtur mentio apud Platonem in Atlantico, & Pausaniam in Atticis.

Sed iniucundum non erit, lepidam Luciani narrationem adducere, qui in libello de Electro, siue de Cygnis, vbi quod cùm hęc Eridano proxima litora circumnauigaret, ductus fama ca-

sus Phaetontis, & Electri, à Populis emanantis, per fluminis ostia interiorem regionem perlustrasset, & incolas interrogauisset, inuenit, quod ne nomen quidem Phaetontis notum erat incolis, cùmque ex integro rem ipsis narrasset, hanc retulit responsionem. τίς ταῦτα σοί, ἔφασκον, διηγήσατο ἀπατεὼν, καὶ ψευδολόγος ἄνθρωπος; ἡμεῖς δὲ οὔτε ἡνίοχον τινὰ ἐκπίπτοντα εἴδομεν, οὔτε τὰς αἰγείρους ἃς φὴς ἔχομεν. αἱ δὲ ἦν τί τοιοῦτον οἴει ἡμᾶς διοῖν ὀβολεῖν ἕνεκα ἐρέπτειν ἂν ἢ ἕλκειν τὰ πλοῖα πρὸς ἐναντίον τὸ ὕδωρ, οἷς ἐξῆν πλουτεῖν, ἀναλέγοντας τῶν αἰγείρων τὰ δάκρυα. *Quicunque, aiunt, hæc tibi dixit homo fraudulentus, & mendax fuit, Nos enim neque aurigam vllum delapsum nouimus, neque illas, quas, tu dicis populos habemus; quod si aliquid eiusmodi apud nos esset, an putas duorum obolorum pretio nos ita laboriosè nauigaturos, & nauigia aduersus flumen tracturos, quibus facilè esset ditescere, populorum lacrymas colligendo.* Quæ omnia simul sumpta sententiam meam satis, superque confirmant.

Quibus positis censendum est, quemadmodũ Hadria Ciuitas Maritima ab iisdem Tyrrhenis, sic etiam Rauennam fuisse à Tyrrhenis Fauentinis, siue Flaminiensibus ędificatam, nec obstat, quod dicatur Spina ad Padi ostium ędificata à Pelasgis, quia constans etiam opinio fuit eosdem

fuisse

fuisse Tyrrhenos, siue Thuscos, ac Pelasgos, quos non alio argumento differre arguit Dionys. lib. 1 nisi ex aliqua diuersitate linguę, ac sacrorum, sed parum vrget hæc differentia tempore Augusti ipsi Dionysio coęui ob tot sequutas ante id tempus mutationes, & eiusdem regionis subactiones à Gallis, & Romanis.

Etenim Atticarum rerum scriptores apud Strabonem, lib. 5. vagos, & errantes homines πέλασγυς, quasi πέλαργυς *Ciconias* nuncuparunt, quo nomine inuenio vocitatos Tyrrhenos in Lexicis græcis, immò in Ethimologia græca sic lego Πελαργικὸν, τὸ ὑπὸ τυῤῥηνῶν κατασκαφὲν τεῖχος, ὅυς καὶ θεασάμενοι τινὲς, πελαργοὺς ὠνόμασαν, διὰ τὰς σινδόνας, ἃς ἐφόρουν. *Pelargicon murus est à Tyrrhenis suffoßus, quos, vt aliquibus videtur, Pelargos, siue Ciconias, vocabant, propter sindones, quas ferebant.* & sic etiam multa tolluntur antiquorum scriptorum dissidia. Eodemque modo, quo illi vagos homines ciconijs fecere similes, Ælianus easdem ciconias hominibus comparat lib. 3. c. 23 vbi ait, cùm patriam sedem ex longin quo redeũt τὴν ἑαυτῶν ἕκαστος καλιὰν ἀναγνωρίζουσιν, ὥς τὴν ὀικίαν ἄνθρωποι. *quælibet nidum suum recognoscit, quemadmodum homines suam domum.*

Quò verò ad Rauennę nomen, illud frustra

in Grecia quæritur ἀπὸ τοῦ ῥέειν *à fluendo*, quia propinquius extat inter ipsos indigenas, qui eodē Dionysio teste lib. 1. *Rasena* vocabantur, quod idem mouit Frider. Sylburgium, qui in notis ad eiusdem Dionys. grecolatinam editionem, pag. 5. col. 2. sic ait, *Forsan, & Rauenna nomen ab his Rasenis, siue Razenuis accepit, licèt apud Strabonem, &c.*

Neque tamen aliquid Rauennę antiquitati derogare intendi, quam antiquissimam fuisse ipsius lignea structura demonstrat, cuiusmodi vetustissimas Indiæ Ciuitates describit Arrianus in libro rer. Indicarum, vbi ὅσαι παραποτάμιαι αὐτέων, ἢ παραθαλάσσιαι, ταύτας μὲν ξυλίνας ποιέσθαι. *quæcunque iuxta flumina, vel iuxta mare sunt, eas eße ligno compactas.* Tum ipse titulus *Antiquæ*, quam pręsefert, & qui non est nuper assumptus, vtpote quo insignita est ab vsque ęuo Claudiani poetæ, qui in Panegyr. de sexto Consulatu Honorij sic cecinit.

Et antiquæ muros egreßa Rauennæ.
Signa mouet.

Et si Rauennam Fauentinorum opus contendo, quę iniuria? Fauentinos enim non vnius tantùm Ciuitatis Fauentiæ, sed totius regionis accolas intelligo.

Præ-

Pręter alias rationes, quas in integro descriptionis opere congeram ad ostendendam totius regionis antiquitatem, & ideò DD. Rauennates, Cęsenates, Foroliuienses, Foropopilienses, Forocornelienses, aliosque vicinos oratos enixè velim, ne aliquid sibi tribuant offensioni, sed obiectiones, & notitias suppeditent humaniter, quò auctiùs eorum nobilitatem faciam ex veris fundamentis elucere.

IN

FAVENTIÆ, siuè FLAMINIÆ TYPVM NOTITIÆ.

Regionis termini.

PVncta quibus clauditur Regio ab Oriente, & Occidente satis distinguunt; à Septentrione Mare, à Meridie iugum Apennini determinant, vt satis disputauimus.

Via Æmilia.

HAerere videntur nonnulli in finibus Flaminiç, & Aemiliæ viç terminandis; omnes Ariminum vsque perducunt, aliqui Forocornelium vsque, inter quos Marlianus lib. 6. cap. 19.

ſed rem ſatis claram habemus ex Martial. lib. 3. epigr. 4.

Romam vade liber, ſi veneris vndè requiret,
Aemiliæ dices de regione viæ.
Si quibus in terris, qua ſimus in vrbe rogabit,
Cornelij referas me licet eße foro.

Clariorem verò ex Plinij lib. 19. c. 2. vbi de linis celeberrimis; *& in Aemilia via Fauentina*; cùm itaque Fauentia viam Aemiliam habuerit, ſequitur Flaminiam Ariminum non eſſe transgreſſam; vndè patet regionem non fuiſſe à via Flaminia, vocatam Flaminiam, ſed è contra viam, eò quod in Flaminiam tenderet, ſic eſſe nuncupatam, more viarum Romanarum, quæ nomen habebant à locis, ad quos ducebant, vt Amerina, Collatina, Tyburtina, Pręneſtina, Lauicana, Gabina, Ardeatina, Laurentina, Oſtienſis, Portuenſis, & ratio altera eſt, quod ad ingreſſum Flaminię regionis, via nomen amittit, neque aſſentiri poſſum illis, qui nomen à Flaminio deducunt, eò quòd viam ſtrauerit. Liuij enim Breuiator ſic ait lib. 20. *viam Flaminiam muniuit*; quibus conſentit Caſſidorus in Chronico ex quo deduci poſſe videtur, quod ante id tempus etiam Flaminia vocaretur, nec verbum *muniuit* importat, quod de nouo fecerit, omitto diſ-

crepantiam à Strabone, qui ait Flaminio Consule, Florus verò Flaminio Censore. Itaque quæ Flaminiam Regionem vsque pertingebat Via Flaminia, exinde verò vsque Placentiam Aemilia via dicenda est, ex qua celeberrimi auctores occasionem accipiendi sæpè Flaminiam Regionem pro Æmilia captarunt.

Via à Fauentia Ciuitate versùs Meridiem.

HÆc via Lucá vsque perducebat per Apennini iugum. Antoninus in Itinerario.

Item à Fauentia
Luca M. P. CXX. *sic*
In Castello M. P. XXV.
Anneïano M. P. XXV.
Florentia M. P. XX.
Pistores M. P. XXV.
Luca M. P. XXV.

Ex qua via licet coniectari Thuscorum vltra, & cis Apenninum incolentium, antiquam communionem.

Via ab Arimino Rauennam, &c.

ANtoninus *Ab Arimino recto itinere.*
Rauenna M. P. XXXIII.
Indè nauigatur septem Maria Altinum vsque, &c.

Rauenna, & circumadiacentia.

IOrnandes in lib. de rebus Geticis pag. 109. editionis Hamburgensis, sic Rauennam describit vbi de Alarico loquitur. *Nullo penitùs obsistente ad Pontem applicuit Condiniani, qui tertio milliario ab vrbe erat regia Rauennate. Quæ vrbs inter paludes, & pelagus interque Padi fluenta vni tantùm patet accessui, cuius dudum, (vt tradunt Maiores) possessores eneti, id est laudabiles dicebantur. Hæc in sinu regni Romani super Mare Ionium constituta in modum influentium aquarum redundatione concluditur. Habet ab Oriente Mare, ad quod qui recto cursu de Corcyra, atque Helladis partibus nauigat dextrum latus, primùm Epirum, dein Dalmatiam, Liburniam, Histriamque, & sic Venetias radens palmula nauigat. Ab Occidente verò habet paludes, per quas vno angustissimo introitu, vt porta relicta est. A Septẽtrionali quoque plaga, ramus illi ex Pado est, qui fossa*

voca-

vocatur Asconis. A Meridie idem Padus, quem solùm fluuiorum regem dicunt, cognomento Eridanus, ab Augusto Imperatore altissima, vel vt legit Fred. Lindenbrogius, *Latissima fossa demissus, qui septima sui aluei parte mediam influit Ciuitatem, ad ostia sua amænissimum portum præbens, classem CCL. nauium, Dione referente, tutissima dudum credebatur recipere statione. qui nunc, vt ait Fabius, quod aliquando portus fuerat, spaciosissimos hortos ostendit, arboribus plenos.*

Pinetum.

PVlcherrima, & antiquissima Pinuum sylua, quæ modo iuxta Maris litus in Rauennati visitur, in tota vndique Fauentia olim celebris erat, vndè Silius Ital. lib. 8.

Vndique solers
Arua coronantem nutrire Fauentia Pinum.

Hinc illud constare non videtur, ex quo Rubeus lib. 3. Hist. Rauenn. deducit Romanorum opera Pinetum consitum ad nauium structurã, cùm solertia Fauentinorum excultum tradat Silius. In via Æmilia extra Ciuitatem Fauentię ad Orientem intra secundum lapidem extat adhuc fundus, cui nomen *Pigna*. De syluis verò iuxta Ciuitatem Fauentię meminit Agathias libro 1.

νύκτωρ

νύκτωρ τοιγαροῦν οἱ ῥωμαῖοι τα πλειστα, ἐχώρουν ξυνεστραμμενοι τὲ ἐπὶ σφᾶς, καὶ ἀλλήλοις ὀπισθοφυλακοῦντες ὡς εἰ δεήσοι, καὶ διαμαχέσθαι οὐκ ἀπαράσκευοι φανησόμενοι. οἰμωγαὶ δὲ ἠκούοντο τῶν ἀγροίκων, καὶ μυκήματα τῶν Βοῶν απελαυνομένων, καὶ παταγοι τῆς ὕλης διατεμνομένης, καὶ τοῖς τοιούτοις δεινοῖς πανταχέθεν παραβομβούμενοι, μόλις ἐς φαβέντειαν τὲ καὶ στρατόπεδον ἥκοντο. *Noctu itaque vt plurimùm Romani iter faciebant conglobati inter se, mutuòq; sibi tergum munientes, ne, si pugnandum eßet, imparati deprehenderentur. Eiulatus itaque agrestium exaudiebantur, & boum abactorum mugitus, eque lignatione, quam in syluis faciebant, fragor, & talibus quidem horroribus omni ex parte eorum aures personantibus ægrè tandem Fauentiam, & ad exercitum peruenerunt.* Ex quibus satis apparet, si copulemus illud *vndique* Silij Italici cum syluis circa Fauentiam per Agathiam descriptis, quam latè pateret Pinetum. Ad Rauennam verò non peruenisse sic probari potest. Scilicet Rauennæ litus quidquid erat eo tempore à Mari desertum, nondum erat tot arboribus consitum. Sic Martial. lib. 3. epigr. 90.

Cùm peteret patriæ Misitius arua Rauennæ
Semiuiro Cybeles cum grege iunxit iter.

Arua verò sunt campi arationi, & sationi destinati; vndè Plaut. in Trucul. act. 1.

Non

Non aruus hic, sed pascuus est ager, si arationes Ambituris.

Hanc autem syluam, siuè Pinetum per totam regionis planiciem fuisse extensam ex eo non obscurè deducitur, quod Cęsar, vt superiùs diximus, in itinere Rauenna ad Rubiconem errauerit via, & per angustissimos tramites pedibus euaserit, & sic Silius optimè dixit *vndique*, quibus omnibus sic obseruatis semper magis elucescit veritas pręmissorum, singulorumque inter se conuenientia.

Templum Iouis Obsequentis.

SVperstitiosa Thuscorum, aliorumq; incolarum Religio templis carere non debuit, quorum celeberrimum iuxta Tiberiacum nunc *Bagnacauallo* extitisse ipsa produnt antiquissima adhuc extantia rudera, Marmora, & Bases, vbi nunc est vetustissima Ecclesia, siuè Plebatus Sancti Petri in syluis extra Bagnacauallum cum duabus, quę sequuntur, in sua quælibet Basi, inscriptionibus.

IOVI	CVRATORES
OPSEQVENTI. PVBLICE	IOVI.LIBERTATI

Licet

Licèt verò sciamus Ioui Templa non nisi Dorici operis fuisse ædificata certa quadam religione, quod disputat, & asserit Natalis Comes Mithologiarum lib. 1. c. 10. tamen non solùm hę bases compositi sunt operis, quod tamen excusari posset ratione, vt scilicet ara sublimior, & Iouis signum populo spectabilius fieret, sed etiam epystilia, aliaque ex terra defossa marmora, templiq; reliquię, compositum, aut corinthium redolent, alia prætereà extitere intra regionem alijs numinibus templa, de quibus agam in integra descriptione; de hoc vno monuisse contentus, quia celeberrimum, & publica cura factum.

Aquarum decursus.

NOn eadem, qua olim, huius regionis aquę, & flumina in Adriaticum erumpunt via. Padi, Anemonis, Montonis, Vitis, & Sapis circa Rauennæ paludem confluentiam describit Rubeus lib. 1. pag. 4. de Sapi sic testatur Blondus in Italia illustrata. *Sapis Fluuius, quem octauo milliario post terga linquimus ad annum nunc plus minus sexcentesimum ipsam illabebatur Candiani vallem, efficiebatque portum in primis Italiæ celeberrimum.*

Fluuiolus hodie Pisatellus hoc signo ✠ in ty-

po notatos, cùm & ipſe ducentis tantùm abhinc annis circiter in flumen Sabiniani influat, antiquitùs ad Mare peruenerit, nec ne, eſt in controuerſia apud Ariminenſes, & Cæſenates. Negant Ariminenſes, affirmant Cęſenates. pro vtriſque ſtant Deciſiones Sac. Rotæ, & Manticę. Ego ingenuè fateor in hac obſcuritate multum hęſiſſe. tandem verò, & credo in quandam vallem erupiſſe iuxta Ariminenſium ſententiam, & poſtea ex Valle in Adriatico fuiſſe receptum iuxta Cæſenates, & naturalem aquarum decurſum.

Prætermiſſorum quorundam ratio.

PAr erat iuxta tradita per Blondum in Italia illuſtrata, & Raph. Volaterranum. Commentar. Vrbanor. lib. 4. vt Forum Truentinorũ ſtatuerem vbi nunc Bertinorium Ciuitas. Blondus legit Forum *Brintanorum*: ſed omnes quos ego vidi Codices Pliniani habent, *Truentinorum*. hos ſequuta eſt recentiorum auctorum turba. ego verò non quieſco quia Truentum per eundẽ Plinium in quinta regione ſtatuitur, Truentinorum verò forum in octaua, quę latiùs patet Fauentia noſtra. Ideò locum incognitę poſitionis adhuc exiſtimo. immò ſuſpicor potiùs legendum

Forum

Forum Fauentinorum, quod tamen sub mera suspicione relinquo. tempore, & studio res clarior fiet.

Mutilum eorundem auctorum testimonio locandum erat vbi nunc Mutiliana terra nobilis, & antiqua, milliaribus decem à Ciuitate Fauentiæ Apenninum versus. Cur omiserim hæc fuit ratio. In via per quam ex Flaminia in transapenninam Etruriam erat transitus, quę iuxta Mutilianam pertransibat, & quæ deserta fuit anno Christianæ Natiuitatis 1195. ad finiendas discordias inter Co. Guidonem Guerram de Battifolle Thuscię Comitem, & Ioannem Marescottum, eiusquè fratrem Fauentinos, eorumquè amicos, inter quos sequuta est pax 9. Ianuarij 1195. in tabulis redacta per Iacobum Fauentinum Notarium, cuius originale extat apud Do. Bernardinũ Azurinũ taliũ antiquitatũ consultissimum, & quam describit Antoninus in Itinerario superiùs relato, non extat Mutilum, ut extare debuisset, sed tantùm ad milliare 25. Castellum. Hęc dicta sint citra iniuriam, & quousquè aliquid ueriùs innotescat, nequè enim unquam suppeditandas notitias spernam.

Butrium Rauennę Castellum sub eodem est censu, nullam enim rationem excogitare potui,

qua quiescerem Ortelio, qui in Italia Gallica uidetur existimare Buttrium, illud esse Castrũ propè Bononiam adhuc eiusdem nominis.

Regionis Insignia.

QVò quis inoffẽso pede assertiones meas hasce percurrat, hęc etiã subijcienda statui. Quamuis censeri posset, multa quę de Fauentia dicũtur, ad Ciuitatem ipsam Fauentiam, quę toti regioni vt nomen, sic iura dedit, esse referẽda, tamen ad uitandam inuidiam, probabilioraquè dicenda, dico insignia illa antiquissima ensiferi Leonis, ac coronati toti Regioni fuisse communia, quod ex eo elicio, quod pleręquè Regionis Ciuitates antiquissimæ, nempè Fauentia ipsa, tum *Foro*popilium, & Forumcornelium eodem insigni adhuc vtuntur mutato tantùm in Gryphem Forocorneliense.

Hæc verò insignia aut proprio Iure assumpta, aut dono accepta. Si accepta, haud facile est demonstrare, vndè, vel à quo accepta. Plurimi enim fuerunt tum Principes, tum Gentes Leonis insigne gestantes. Aegyptijs Regibus familiare fuit, vt ex Diodor. lib. 2. rerum antiquarum: ad terrorem fortasse incutiendum, vnde Agamemnon

non Clypeum gestauit cum Leone, addito epigrammate.

Οὗτος μὲν φόβος ἐστὶ βροτῶν, ὁ δ' ἔχων ἀγαμέμνων.

Vt legimus in Pausania. Troianis etiam fuit in vsu. Sic Aeneas apud Virgil. lib. 2. Aeneid.

Veste super, fuluàquè insternor pelle Leonis.

& de Pœnis Silius Italic. lib. 7.

Iam cernes Lybicum huic uallo assultare Leonem.

In annulo Pompei Magni, quem ad eiusdem Pompei mortem Romanis significandam, Romam misit Iul. Cæsar tria trophæa insculpta fuisse tradit Xiphilinus in Iulio, ex Dionis. lib 41 Plutarco verò de tropheis nulla mentio, sed dicitur in annulo insculptus fuisse λέων ξιφήρης *Leo ensifer*, qua verò occasione hoc tropheũ sumptũ, in incerto est, cùm victoriæ quæ tropheis causã dederunt, plures acciderint Pompeio, nisi hoc captauerit occasione magnæ illius cædis Leonum qua quingenti Leones diebus quinque absumpti in eius theatro, Romano populo spectante, vt ex Dionis. lib. 39. & Xiphilnio in Pomp. satis constat; vndè veteri opinione apud nos Fauentinos à Pompeio deriuata insignia non solùm dicitur, sed etiam scribitur.

Adriano Imperatori in vsu fuisse refert Carolus Paschalius in tractatu de Coronis lib. 10. c. 18.

ex antiquo numismate; de Antonino verò Commentator ad Alciati emblema 184.

Nunc omnibus ferè Germanis, Gotis, Anglis, Scotis, alijsque populis Borealibus hoc insigne parua intercedente varietate est commune. Műsterus lib. 3. Geograph. pag. mihi 669 origiṅẽ refert ad Cimbros. Petrus Scriuerius in Not. ad Compend. Chron. Gheldr. pag. 13. sic ait. *A Francis quippe propagatæ gentes, & familiæ, origini suæ denotandæ, Leones ferre studuerunt. Francorum autem antiquis Regibus Leonem pro insigni fuisse, opinio est. & Humbaldus (si fidem meretur) tradit. de Leone Hollandicorum Comitum (qui Francos progenitores suos agnoscunt] Scribit Hadrianus Iunius Batauiæ cap. 1x. de Palatinis Leonibus (qui propemodum in prouerbium abierunt] Marquardus Freherus Orig. Palatin. cap.* XIII. Hoc de Francis imperium adeptis dictum censeo. Si enim ad antiquiores illos Francos sit referendum, obstare videtur eius gentis simplex, & inculta armatura, de qua Agathias lib. 2. λιτὴ γὰρ τῶδε τῷ ἔθνει ἡ ὅπλισις. Immò idem Munsterus lib. 2. pag. 141. ait Principes Belgas occasione expeditionis Terrę Sanctę, permutatis insignibus diuersi coloris Leones assumpsisse.

In re tam obscura quid dicam hereo. vt verò

credam insigne vel à Pompeo acceptum, vel in eius honorem assumptum, vrgent exacta similitudo, & occasio, nempè Pompei Mora in Piceno, nobis adiacente regione, vicinarumque ciuitatū per eum affectata amicitia, & Syllani in his partibus belli, cui Pompeius fauebat accensio. quod ex Plutarco in Pomp. patet. si enim recentiori occasione fuisset assumptum, permissum non esset vti coronato, & ensifero Leone: vt enim de corona non loquar, de qua dicam inferiùs, gladius, siuè ensis iustitię, & potestatis est symbolum, quod tum communi ęstimatione firmatur, tum etiam notatur per Claudium Paradinum in lib. cui titul. *Diuises Heroiques*, & per Iunium cap. XVII. Batauię, & ab antiquissimis vsque sęculis doctissimè recēset Iacobus Mazzonus in Defens. Dantis lib. 3. cap. 36. & alij.

Hęc verò militaria insignia Imperatorio munere fortissimis per Italiam distributa per Francos Cęsares, referunt Sigonius de Regn. Italię, & Co. Thesaurus in simili tractat. pag 611. annot. 473. 474. Ab illis verò temporibus tanta irrepsit non solùm in familijs, sed & Cōmunitatibus in assumendis Insignibus licentia, vt inter antiqua, & noua, donata, & assūpta malè distinguatur, & à quibusdam pręposterа narrentur.

Est

Est apud me antiquissimum Sigillum Communis, & Populi Fauentię Ciuitatis, quod eadem, qua est magnitudine, & figura subijcio.

In quo multa obseruatu digna comperio. ab annis plus minus quingentis conflatum, incisúmq; sigillum fuisse, multę suadent coniecturę: nempè forma, modus, caracteres Longobardici, & scribendi barbara inscitia, maximè in vocibus COMVNIS, & FAVENCIE, vbi debuisset scribi S. COMMVNIS. ET. POPVLI. CIVITATIS. FAVENTIÆ. maximè per publicos ministros, qui aliquatenùs scribendi regulam callere debebant; sed ante quingentos annos maiores nostri

plùs.

plùs arma, quàm literas ſequebantur,

Curaque finitimos vincere maior erat.

Et equidem mihi ſępè antiquas ſcripturas euoluenti nunquam accidit videre aliquam hoc ſigillo munitam, in quo quinque Lilia viſuntur, Guelfę factionis teſſera notiſſima, ſub qua factione Ciuitas Fauētia fuit, vtpotè Germano Imperatori infenſa, ac Romano Pontifici addicta; *Nam qui Pontifici fauebant Guelphi, qui Imp. Gibellini appellati ſunt:* ait Platina in Greg. 9. quarum factionum in Italia exortum Sigonius reijcit ſub Imperio Friderici primi Sueui duodecimo ſalutis ſæculo ad finem vergente, vt in princip. lib. 13. de Regn. Ital. Hinc Germanorum iræ in Fauentiā, tunc ampliorem, ac 35000. ferè incolarum Ciuitatem exarſere, quę tandem in rabiem verſæ ſub anno 1241. quando Fridericus II. eam longiſſima obſidione defeſſam, nullaque auxilia ſperantem, & viribus exhauſtam in deditionem recepit, & ex antiqua dignitate deiecit.

Alia prætereà extant, quę Romanæ reipublicę mores redolent, quę vti per antiquitatis ignaros in ſigillo efficta, ſic ab antiquiſſimo exemplari, aut ſaltem traditione arbitror emanaſſe. Ommitto Samniticam ſcuti formam, vti toti Italiæ tunc vſitatam, & receptam, & in teſſeris gentilitijs

nobi-

nobilium adhuc magis probatum, de qua Lipsius Saturnal. lib.2. cap.11. vtens verbis Liuij. *Samnites præter cæteros apparatus, vt acies sua fulgeret nouis armorum insignibus fecerunt. Duo exercitus erant. scuta alterius auro, alterius argento cælauerunt. Forma erat scuti summum latius, qua pectus, atque humeri teguntur, fastigio æquali: ad imum cuneatior mobilitatis causa.* Ouale scutum nunc pingunt parùm laudabiliter. Corona Leonis capiti plexa tribus in conspectu quernis folijs supra circulum assurgit. (non verò radijs, vt quibusdam ignaris pictoribus pingere mos est, quod solis magnis Regibus conuenit] quercus enim aptissima erat Victorum corona. Sic in Rufinum lib. 1 Claudianus.

si lætior adsit
Gloria, vestita spolijs donabere quercu.

Cùm enim hæ Cisalpinę Gallię robur, & firmamentum Romani Imperij non semel apud antiquos sint vocatę, hæc corona, sic vt vidimus antiquissima, alicuius egregij bellici facinoris pręmium est censenda. non enim tantumodo singuli fortitudinis, & victorię coronas sunt adepti; sed integri quandoque Populi, Cohortes, & Vrbes. Liu. lib 2 1. *Rhodiorum populus corona aurea virtutis ergò donatus est.* de quo latiùs Carolus Paschalius

ſchalius lib. 7. Coronarum cap. 6. Quod magis fit clarum ex Pampinis totum ſigilli ſcutum coronantibus, de quibus diu, quid ſibi vellent, ſollicitus, tandem originem inueni ratione palpabilem, per hęc enim vitis folia, & ramuſculos ſignari clariſſimam victoriam pro Metello Syllanarum partium in Fauentia Duce contra Carbonem, & Norbanum ſole clariùs apparet. cùm enim, vt aliàs diximus, certamen acciderit ἀμπέλων πυκνῶν περικειμενῶν, *vineis denſis circumpoſitis*, vt retulimus ex Appiani Bellor. Ciuil. lib. 1. cum cæde decem millium Marianorum, & reliquorum fuga; Fauentinis auxiliaribus coronæ ex pampinis competebant. Plinius lib. 22. c. 6. *nullæ ergò herbæ fuere certæ in hoc honore, ſed quæcunque fuerant in perìculi ſede, quamuis ignobiles, ignotaq; honorem nobilem faciebant*. quod luculentiſſimè confirmat Paſchal. dicto lib. 7. Coronarum c. 7 & 16. quę fuit cauſa cur obſoletum pampini redimiculum iterum Fauentinis Inſignibus adiecerim.

Latitudo, & Longitudo Geographica.

Eclipſis Lunaris occaſio ſtimulum injecit huius periculi faciendi, quippè anno Chri-

ſti vulgaris Epochę 1668. Maij 25. n. 5. obſeruaui Fauentiæ ſub altitudine Poli Borealis 44. 18′. vt aliàs ſæpè inueni, Plenilunium Eclipticum.

Quo tempore Luna cępit obſcurari à penumbra [quod quidem depręhendi duobus egregijs teleſcopijs ad hoc paratis, altero palmorum Romanorum 22. altero 8.] in ea parte, quæ dicitur Ricciolo *Litus Eclipticum*, ad nodum Orientalem, inueni altitudinem Arcturi, per quadrantem æneum bipedalis radij gr. 24. 50′. & demptis duobus minutis ob refractiones gr. 24. 48′. vndè poſtea ex calculo trigonometrico, inueni horam à media nocte 2. 38′.

Quando verò vmbra vera excedebat medium Lunaris diſci, obſcuratis nempè tribus illis coniugatis maculis, quæ Ricciolo ſunt *ſinus æſtuum*, nempè ad obſcurationem digitorum 6½. ferè, inueni altitudinem eiuſdem ſtellę gr. 16. 46′. &, adhibita correctione refractionum, gr. 16. 42′. 15″. & ex calculo triangulorum horam à media nocte 3. 36′. 44″.

Primam à penumbra obſcurationem ſenſibilem à me obſeruatam viderunt Romę D. Ioann. Dom. Caſſinus Aſtronomus clariſſimus hor. 2. 47′. à media nocte, Pariſijs verò congreſſus Ma-

thema-

thematicorum ad Bibliothecam Regiam hor. 2. 4′. 35″. vt habetur in Ephemeride Eruditorum Romana d. anni 1668 pagina 130. differentia temporis huius apparentię inter Parisios, & Fauentiam 33′. 25″. inter Parisios, & Romam 42′. 25″. inter Romam, & Fauentiam 9′. 0″.

Obseruationem digitorum $6\frac{1}{2}$. viderunt ijdē Mathematici Parisijs hor. 2. 52′. quam cùm ego viderim Fauentię hor. 3. 36′. 44″. differentia consurgit 44′. 44″. Nec ideò tamen ex harum differentiarum aliquali inconstantia, obseruationi meę est diffidendum, cùm & ipsi obseruatores Romani, & Parisienses ob tales lubricitates tantundem ferè exorbitauerint, in quibusdam eiusdem eclipseos phasibus, quaobrem monet Ricciolus non esse quiescendum obseruationibus eclipsium, sed etiam itinerarias distantias perquirendas, vt lib. 8. Geogr. Reform. pag. 376. ideò ipsa differentia inter Romam, & Parisios minutorum 40. temporis, à Keplero oscitanter tradita fuit, à Bulialdo minutis 8. aucta, & iterū taxata, per hanc obseruationem iterum in dubiū reuocari videtur.

Quibus præmissis concludo non esse temerè discedendum à longitudine Fauentiæ à Palma Insula, quam Ricciolus ex suis premissis funda-

mentis, & obſeruationibus eruit gradum 35.59'. ſed tantùm vt aliquid tribuam obſeruationi meę, vel potiùs vt de omnibus obſeruationibus aliquantulùm dubitem, determinandam eſſe in numero rotundo gr 35. ſcilicet quia illa minutorum 59. aſſertio, maiorem requirit pręciſionem, quam, quę ex huiuſmodi obſeruationibus acquiri poſſit.

In reliquis Prouincię locis per itinerariam diſtantiam, eorumque ad Mundi plagas vergentiā reſpectiuam, longitudines, & latitudines diiudicabo, & in tabulam redigam.

Magneticæ declinationis Inquiſitio.

VT ſubtilem ad mundi plagas vergentiam haberem, Magneticam declinationem exploraui, modo ſequenti.

Die 24. Iunij 1669. Diuo Io. Baptiſtę ſacra, nimirum circa ſolſtitium ęſtiuum, quando Solis declinatio nondum eſt ſenſibilis intra paucarum horarum ſpatium, abij cum viro Perilluſtri D. Petro Franc. Bertonio S. T. D. & in hac Ciuitate Philoſophiæ Profeſſore Publico extra Fauentiam in locum, cui nomen *Ponte d'Arco*, à R.D.

Lau-

Laurentio Bertonio humaniter excepti, & in medio Campi ad Solem optimè expositi, firmissimum, ac vetustate, & crassitie solidissimum asserem horizonti parallellum locaui, & in multorũ priùs descriptorum circulorum centro, orthogonaliter erexi stilum auricalchicum palmaris longitudinis, & obseruaui, atque notaui vmbræ cuspidis eiusdem stili intersecationes in duobus ijsdem circulis, ante, & post meridiem, quarum intersectionum ope inuenta linea astronomica Meridiana, in ea erexi alium breuem, & acutissimum stilum, cui super posui optimum versoriũ satisque longum, recens imbutũ Magnete, cuius ex optimo Indico genere frustũ ad id mihi dono dedit vir candidissimus, amicissimus, & rei Geographicę peritissimus D. Philippus Raccagnius, liberèq; dimisso versorio, & superposito vitreo poculo, ne ventus versorĩũ agitaret, & repetita sępiùs obseruatione constanter inueni acum declinare grad $1\frac{1}{2}$. præcisè a Meridiana linea, versus Orientem.

Antiquissima quędam
FAVENTINORVM
MONVMENTA
per Orbem Romanum inuenta, & ab Obiectionibus
VINDICATA.

OTA Regio Fauentię siue Flaminię nomine, ijs quos scripsimus limitibus contenta, iure nobilis Municipij gaudens, diù mansit indiuisa; quod ratio ipsa Fauentię Ciuitatis Regioni cognominis suadet. Fauentiam pro municipio decreuit M. Varro lib. 7. de Ling. Latina: *Nomina habent plerique liberti à municipio manumissi: in quo, vt societatum, & fanorum serui, non seruarunt proportionem, & rationem. & Romanorum liberti debuerunt dici, vt à Fauentia Fauentinus, à Reate Reatinus, sic à Roma Romanus.*

Item Flaminij, quod in idem recidit, Municipij meminit antiquus lapis Forosempronij apud Gruter. pag. 417. n. 6.

C. HEDIO C. F. CLVST. VERO
EQVO. PVBL. PRAEF. EQVIT. ALAE
INDIANAE. P. F. TRIB. MILIT. LEG. II
TRAIAN. F. PRAEF. COH. II. LING. EQ
IIVIR. IIVIR. QVINQ. QVAESTORI
PATRONO. MVNICIPI. FLAMINI
ITEM &c.

Fortè etiam Rauennatium nomine vocitata fuit post Romanæ Reipublicę casum, quam similiter pro municipio acceptam inuenio apud Vitruuium lib. 1. Architect. cap. 4. *circum Altinum, Rauennam, Aquilegiam, aliaque, quæ in eiusmodi locis municipia*. Quibus tamen temporibus incolæ vniuersi totius Regionis Fauentini sunt appellati, quorum cùm extent plures insignes lapides, & monumenta in toto Romano orbe spectabilia, ex ijs plura per me collecta, & ad Fauétiam Ciuitatem hactenus spectare credita, toti regioni restituo.

Quoniam verò hæc me typis mandante exijt, siuè potiùs ad me peruenit liber, cui titulus *Marmi*

mi eruditi Opus Eq. Sertorij Orsati Patauini, viri nobilissimi, & Romanę antiquitatis scientissimi, in quo legitur epistola per eum scripta ad D. Iulium Cęsarem Tondutium Fauentinæ Historiæ nondum editæ scriptorem, vbi multa aduersùs veram lapidum intelligentiam adducta sunt, visum est, eiusdem viri obiectiones subijcere, & postmodum ordine obiecta diluere. Sic ergò dicti lib. pag. 121.

Se scrissi poi di non credere, che T. Staberio; Tib. Claudio; ed Vlpio Egnatio hauessero tolto il cognome di *Fauentinus* dalla patria (perche se lo hauessi scritto di L. Valerio lo scrissi male, ed ora ne canto la palinodia) fù perche mi hanno le antiche Inscrizioni insegnato, che volendo gli antichi lasciare in esse memoria della loro patria, lo fecero bene in varij modi, come sono per mostrarle, mà rarissime volte, per quanto hò sino ad ora osseruato, togliendosi il nome di quella per loro cognome immediatamente: onde appresso di me, sino ad ora, vnica è la memoria eretta à Q. Hortensio Faustino, procurandolo C. Alliano Tiburtino, che così lo nomina il Grutero in quella inscrizione, che professa hauere hauuta dallo Smetio, il quale non sò porse sia lo stesso, che quello, che ella scriue: dal medesimo nominato Caio Alliano Brundusino: e che certo il Tiburtino da Tiuoli lo dimostra; oltre che hauerei per risoluere la opposizione vna valida diffesa per me, dicendo che essendo stato quel marmo dedicato nel Consolato di Claudio Massimo, e di Cornelio Scipione Orfito, ciò fù l'anno di Roma DCCCCXXIII, di Cristo CLXXIII. ed il terzodecimo dell'Imperio di Marco Aurelio Antonino, detto il Filosofo; fù in tempo, come le hò motiuato ancora, in cui

Grut. f. 419 n. 5.

Caffiod. Chro. Panu.

cui il buon vso delli tre nomi Romani era quasiche affatto perduto, imponendosi allora li nomi à capriccio, e sodisfazione, non già secondo la regola antica, come pure le tocherò più abbasso; che quanto al P. POTES. FLORENTINVS dell' Antonini nelle Antichità di Sarsina da lei allegato, non ritrouando la sua memoria raccolta dal Grutero, ne hauendo quell' Autore appresso di me, mi riserbo à dirne la mia opinione, veduta che io habbia quella Inscrizione tutta intiera. in. Fast. l. 2.

In sei modi adunque, per quello hò sino ad ora veduto, frequentarono gli antichi l' vso di scolpire nelle sue memorie li nomi delle loro patrie. Il primo, e più commune, fù ponendouela in caso assoluto, come *Bononia*, *Mutina*, *Verona*, *Hasta*, *Nouaria*, che così, molte in numero, ne marmi nominate si ritrouano, come questo di Firenza, per tutte me ne farà fede.

Q. GARGENIVS
L. F. SCA
CELER
FLORENTIA. MIL.
COH. XI. PR
VIV. A. XXVI
MILIT. A. V
H. S. E.

Gruter. f. 545. n. 8.

Cioè, *Quintus Gargenius Lucij Filius Scapita celer Florētia Miles Cohortis Vndecimæ Pratorię. Vixit Annos Vigintisex Militauit Annos quinque. Hic Situs est.*

Il secondo fù, quando pure in caso assoluto la patria vi collocarono, mà antepostaui, ò la lettera D, ò tutta la intiera parola *Domo*, quale in loco di *Ciuitate*, prendeuano, onde non mancano nelle antiche Inscrizioni, *Domo Arretio*; *Domo Atheste*, *Domo Placentia*, ed altre diuerse così dette, come si conosce da questa memoria Bresciana.

Q. BISIVS. SECVNDVS
Q. F. DOMO. BRIX
Grut. MIL. LEG. X. G. 7. COMINI
f.534. CELSI. AN. XXX. STIP. VII
n. 1. HERED. EX. T. F. C

Che vuol dire. *Quintus Bisius Secundus Quinti Filius Domo Brixia Miles legionis Decimæ Geminę Centuria Cominij Celsi Annis Triginta Stipendijs Septem Heredes ex testamento Fieri Curauerunt*.

Fù il terzo, quando la posero in deriuatiuo, come *Neapolitanus*, *Pisaurensis*, e simili, mà con questa osseruazione, che auanti vi si trouaua il cognome di chi era la memoria, onde il nome della patria di cognome non le seruiua, e di questo modo di dire, proue non mancano dalle antiche pietre, tanto in Italia, che fuori, In Italia frà le molte questa di Napoli lo manifesta.

C. PIPERIVS
FELIX
Grut. NEAPOLITANVS
f. 585. IVBENEFIC
n. 5.

Fuori d' Italia frà le diuerse, questa di Narbona mi basta.

D. M
Q. MOENIO
VERECVNDO
Grut. NARBONENSI
f. 554. VET. LEG. VII. GEM
nu. 1. FEL. AELIA. VALEN
TINA. MARITO

Il quarto fù, quando doppo il prenome, e nome gentilizio, vi scolpirono la Tribu, nella quale si trouaua la loro patria descritta, dopo dedotta Colonia, facendo

poi succedere in deriuatiuo il nome della stessa, così fù Vicentino quel.

M. ENNIVS. M'. F. MEN. VICENTINVS

Da lei allegato, perche vi è prima la nota MEN, che la Tribù *Menenia* dinota, nella quale, per testimonio di Carlo Sigonio fù descritta la Città di Vicenza dopo che, insieme con le altre Città della Gallia Transpadana, fù dedotta Colonia de Cittadini Romani. Così fù *Fauentino*, mà di quale *Fauentia* gle lo considerò più abasso, quel De Antiq. Iur. Ital. lib. 3. c. 3.

L. VAL. L. FIL. GAL. FAVENTINO

perche vi s'interpone frà 'l nome gentilizio e quello della patria la nota *GAL*, che la Tribu *Galeria* significa, nella quale, à suo luogo, le mostrerò, che fù collocata la Città di Barzellona, che *Colonia, Barcino, Fauentia* fù detta.

Il quinto modo fù, quando dopo il nome della patria in deriuatiuo scolpito, vi aggiunsero la lettera G. che da Gioseffe Scaligero viene spiegata per *Genere* in questa Inscrizione. Indic. Grut. ca. 20.

L. VALERIVS
L. F. VOL. MATER
NVS. TOL. G
MIL. L. X. G Grut. f. 565. num. 6
AN. XXXV
AER. XII
S. T. T. L
H. E. T. F. C

che non già per insegnare à lei, ma per appagare qualche curioso principiante di questa Laconica, mà erudita lettura, viene da me tutta così spiegata. *Lucius Valerius Lucij Filius Voltinia Maternus Toletanus genere miles legionis Decimæ Gemellæ*, ò *Geminæ*, [che l'vno, e l'altro vien letto]

annorum trigintaquinque Aere duodecimo (che è tanto quãto *stipend. o du. decimo*) *Sit tibi terra leuis. Heres Eius Titulum fieri curauit*, ò pure, *Hic est testamento fieri curauit*, tutto che in questa pietra più mi appaghi la prima, che la seconda spiegatura di quelle vltime lettere.

Il sesto, ed vltimo fù allora, quando permessero alla patria, in caso assoluto scolpita la parola *Natus*, come questa memoria di Sarsina dimostra.

Grut. f. 522. nu. 8.

ARRI. C. F. PVP. NA
TVS. SASSINA: MILES
PR. 7. PVDENTIS
M. XI. VIXIT. ANNIS
CIT. C. ARRIVS
S. LIBERTVS. PATRO
MERENTI. SIBI. ET. SVIS

che per sodisfare à chi s'applica alla cognitione di così recondita eruditione, così leggo. *Arrius Cai filius Pupinia Natus Sassina miles pretorius Centurionis*, ò *Centuriæ Pudentis Manipuli vndecimi vixit annis circiter centum Arrius suus libertus patrono Merenti sibi, & suis*. Che questa nota 7. *Centurio*, ò *Centuria*, come lo hò spiegata anco nella memoria di Quinto Bisio, appresso gli antichi significasse, lo mostra fra gli altri molti interpreti delle abbreuiature antiche Giosesse Scaligero, ed io parimente con renderne la ragione nel mio *Commentarius de notis Romanorum*, già per la Stampa allestito, onde non mi diffonderò hora d' intorno à ciò; tanto più, quanto che, sono più che certo, esserle noto l'vso del portarsi in mano da Centurioni Romani vn pezzo di Vite, e che si raccorda di quel Lucillo Centurione di Tacito, detto *Cedo alteram, quia fracta vite in tergo militis alteram clara voce, ac rursus aliam poscebat*; onde questo segno 7. vogliono, che fosse espressiuo di quella Vite nelle Memorie de soldati, e che perciò, ò *Centurio*, ò *Centuria* dinotasse.

Indic. Grut. c. 20.

Anna. lib. 1.

Se poi, oltre questi sei modi di rammemorare la patria nelle loro memorie, hebbero sodisfazione di lasciare notitia in esse della sua naturale prouincia allora, al di lei nome furono soliti di premettere la nota NAT, che *Natione*, come in molti marmi senza abbreuiatura s' incontra, significaua, del che questo di Vngaria frà molti ne rende testimonio, che basta.

Q. AVRELIO. FESTINO
NAT. PAN. VET
AVR. GLAVCE. PATRON.
ET. CONIVGI
DVLCISS
B. M. P

Gruc. f. 528. nu. 3.

che così vien letta: *Quinto Aurelio Festino Natione Pannonus*, ò *Pannonicus Veterano. Aurelia Glauce Patrono, & Coniugi Dulcissimo Benemerenti posuit*.

Queste sino ad ora, sono i più frequenti modi vsati dalli antichi, quando, ò della Patria, ò della Prouincia in cui erano nati, intesero di lasciare nelle loro memorie cõtezza. quali però, tuttoche da me con qualche applicazione, e diligenza raccolti, non pretendo ad ogni modo che siano li soli vsati da essi, perche quanti huomini, tanti pareri; dico bene, che essendo li più praticati, e communi, mi hanno perciò indotto à credere, che il *Fauentinus*, quale serue di cognome à T. Staberio, Tib. Claudio, ed Vlpio Egnazio, non basti per mostrare che fossero di *Fauentia*, e molto meno di quella d'Italia.

Che poi li cognominati *Fauentini* fossero stati così detti, se non per la patria, almeno per altra cagione, che hauesse relazione ad essa, come io non sò comprendere questa distinzione, così le dirò di non hauere in ciò opinione alcuna: perche frà cose da quei secoli e noi tanto lontane, grandi oscurità si frappongono, solo le considero, che l'esempio di Scipione Africano, e di Cecilio Cre-

tico molto non proua la sua intenzione, rispettoche si sà per qual cagione l'vno, e l'altro si hauessero questi due nomi di honore acquistati; attesoche l'Africano à Scipione, ed il Cretico à Cecilio fù quel quarto nome, che Agnome gli antichi dissero, ad ogni vno d'essi attribuito per le grandi imprese in Africa, ed in Creta ben condotte, onde ne all'vno, ne all'altro, quelli furono li proprij cognomi, perche Scipione l'Africano, prima era detto Publio Cornelio Scipione, e Cecilio il Cretico, Quinto Cecilio Metello.

Et acciò conosca, sù quale sicuro fondamento si fermi questa verità, fà di mestiere, ch'ella dia vna occhiata alli Fasti Consolari de Romani, restituiti al suo antico splendore dalle felici penne di Onofrio Panuino, e di Carlo Sigonio, e trouerà quasi che tutti con il suo terzo nome, che erà il cognome, perche il quarto, quale dalle lo-
Fast. lib. 1. ro grandi imprese à quei più chiari Capitani veniua procurato: ciò accadeua, ò nel tempo della Dittatura, e Cõsolato, ò dopo. Se lo meritauano nel tempo in cui erano Dittatori, ò Consoli si registraua ne Fasti il nome loro, cõ l'aggiunta del quarto nome. Così essendo Dittatore, l'anno di Roma CCCVIII. Q. Seruilio Prisco, ed hauẽdo nella Dittatura debellati li Fidenati, l'Agnome di Fidenate le fù dato, e perciò ne Fasti così fù egli raccomandato all'eternità.

Q. Seruilius. Q. F. Sp. N. Priscus, qui in hoc honore Fidenas appellatus est.

Fast. lib. 1. Così l'anno CCCCXXIV. vinti, nel secondo suo Consolato, da L. Emilio Mamertino li Priuernati, fù egli così registrato ne Fasti.

L. Aemilius L. F. L. N. Mamertinus II. qui in hoc honore Priuernus appellatus est.

Mà se meritauano questo quarto nome, cioè l'agnome, ò dopo la Dittatura, ò dopo il Consolato, acciò non restassero defraudati di quella eterna gloria, alla quale mostrauano le loro operazioni indrizzate, à nomi loro, già

scritti ne Fasti, tosto che il quarto nome decretato le veniua, quello si aggiongeua; e però l'anno di Roma DXLVIII. in cui fù Console P. Cornelio Scipione, detto dopo l'Africano, stà egli in questa guisa ne Fasti scolpito.

P. Cornelius P. F. L. N. Scipio, qui postea Africanus appellatus est.

E l'Anno DCLXXXIV. in cui fù Console Q. Cecilio Metello, dopo Cretico nominato, così il suo nome ne Fasti si legge.

Q. Cacilius L. F. Q. N. Metellus, qui postea Creticus appellatus est.

proue, che, non volendo quiui registrare quanti si trouano ne Fasti con questa distintione, mi bastano, per far vedere, che come si hà chiara notitia, perche Scipione, e Cecilio furono Africano, e Cretico detti, così prima di questi nomi di honore haueuano il loro terzo nome, che fù il cognome instituito da Romani, ed vsato, come fà conoscere il Panuino per necessità, quale se nelli suoi Fauentini si trouasse, non hauerei hauuta mai difficoltà alcuna, nel crederli essi ancora da *Fauentia* denominati. Panu. in. de Antiq Rom. Nom.

Ne serue il dire, che non si saprebbe Ottauio essere stato cognominato *Thurino*, se non ne hauesse Suetonio lasciata la memoria, perche oltre che si potria dire lo stesso di tutti li Romani, se tanti antichi auttori non hanessero fatto il simile; si sà tuttauia, che ad Ottauio *Cognomen Thurino inditum est, in memoriam originis, vel quod in regione Thurina recens eo nato, pater Octauius aduersus fugitiuos rem prosperè gesserat*; oltre, che in certo modo, pare che lo stesso Ottauio, dopo che fù adottato nella Gente Giulia, e reso capace dell' Imperio, procurasse di occultare questo cognome, che più tosto le veniua dato per derisione, sapendosi bene, che egli fù *à M. Antonio in Epistolis per contumeliam sæpè* Thurinus *appellatus*. Mà osserui lei per grazia il Casaubono, nelle note à Suetonio sopra quelle parole poco anzi citate. *Quid in regione Thurina recens nato, &c.* E vedrà come questo quarto nome traheua

Suetõ. in Aug cap. 7.

Suet. lo. cit.

heua la sua origine, mentre dice. *Simul obserua nominalibus non fuisse imposita cognomina: sed postea ex occasione captatum omen, aut decus.* Osseruazione, che basta per dimostrare, come oltre il prenome, nome gentilizio, e cognome necessario à tutti quelli, che non erano serui, e che obbediuano, e viueuano all' vso della Republica Romana, *postea ex occasione captatum omen, aut decus*, il quarto se li aggiungeua, il che potriasi dire delli *Fauentini*, quando prima di questo, con vn'altro cognome si ritrouassero.

Tuttauia, quando senza fare alcuna stima delle cose dette, si volesse dire, che T. Staberio, Tib. Claudio, ed Vlpio Egnatio, perche cognominati *Fauentini*, perciò furono di *Fauentia*; questa proposizione si dourebbe auuerare in quanti di ogni sesso si trouano con tale cognome, e pure diuersi ne trouo appresso il Grutero, da lei non ramemorati, quali tutti risoluo di portarle sotto l' occhio, con li tituli che hebbero, oltre quella *Valeria Fauentina*, e quel *Q. Giulio Fauentino*, quali si leggono appresso lo stesso auttore, registrati in due grandi Inscrizioni, che troppo stancherebbero quì, trasportandole per la loro prolissità.

Grut. f. 509. nu. 1. f. 627. nu. 2.

Trouo adunque nella gente Cornelia vn Marco Cornelio Fauentino, la di cui memoria vien detto essere:

Blandæ Hispa.

Grut. f. 396. nu. 2.

M. CORNELIO
FAVENTINO
SEVIRO
CORN. FAVENTIAN
FRATRI

Nella gente Furia trouo vn L. Furio Fauentino, la di cui Inscrizione viene riposta

Extra Tarraconem in Ecclesia Sanctorum

L. FVRIO. L. F
FAVENTINO f.414. nu. 3.
SVBVRITANI
PVBLICE

Ne hà vno la gente Cantilia, chiamato Tib. Cantilio Fauentino, la cui memoria viene scritto essere

In Hortis Mediceis.

TI. CANTILIVS
FAVENTINVS f.767. nu. 9.
FECIT. SIBI. ET
CANTILIAE. PRI
MITIVAE. CONIVG

Nelle genti poi Otacillia, ed Herennia due donne co 'l cognome *Fauentinæ* ritrouo, e pure la gente Otacillia non è da sprezzarsi tanto, hauendo hauuta vna Imperatrice, che fù Martia Otacilla Seuera, moglie di M. Giulio Filippo; la memoria adunque di Otacillia Fauentina si ritroua

Auentici in Monasterio, cui nomen Munchuvyler.

OTACILLIAE. FA Grut. f.445. nu 5.
VENTINAE. VXO
RI. M. OTACILLIVS
IIIII. VIR. AVG.....
BSA. VIVA.........

E quella di Herennia si dice vedersi

Beneuenti in Caupona Ioh. Cornei iuxta ædes Abbæ Nicolæ Zotti.

C. HERENNIVS
C. L. PYRAMVS. FE
f.978. nu.3. CIT. SIBI. ET
HERENNIAE. TISBE
NI. CONIVGI. SVAE. ET
HERENNIAE. FAVENTINAE
LAVRO
ET. QVINTAE. SVIS

Mà quì m' insorge vna difficoltà forse d' ogni altra mag-
giore, & è, che dato anco, che li sopranominati tutti ha-
uessero hauuto il cognome *Fauentinus*, *Fauentina* dalla
patria, non è poi così facile il dire, che fossero più di *Fa-
uentia* d'Italia, che di *Barcino Fauentia*, che vuol dire Bar-
cellona di Spagna. Che Barcellona sia stata chiamata an-
co *Fauentia* non ne mancano testimonij antichi, e moder-
ni. Frà li antichi Plinio descriuendo la Spagna in vniuer-
sale, rammemora, *Vesci quod Fauentia*, e lo conferma To-
Hist. lomeo, dicendo, *Vescis*, *Vesci & Fauentia Plinio*, che così
Nat. l. vi aggiunse chi le fece le note alle tauole; lo stesso Plinio
1. c. 1. poi descriuendo la Spagna Citeriore, soggiunse. *In ora
Geog. autem, Colonia Barcino, cognomine, Fauentia*. Frà moder-
lib. 2. ni poi diuersi se ne trouano, mà mi basta per ora Antonio
cap. 2. Augustini nato Spagnuolo, e nelle più erudite, e recondi-
Hist. te Antichità di Roma, e della Spagna singolarmente ver-
Nat. l. sato; questi di Barcellona parlando, ne suoi Dialoghi, in
3. c. 3. Italiano portati; lasciò scritto. *Colonia Barcino Fauentia,
ora Barcellona*; ed in altro luogo spiegando queste abbre-
Anti- uiature COL. F. I. A. P. BARC. le lesse. *Colonia Fauen-
chit. tia Iulia Augusta Pia Barcinonis*; il che quando così sia, co-
di Spa. me penso non vi essere luogo per dubitare, hò gran mo-
Dial. 6 tiui per credere li cognominati *Fauentini* più tosto Spa-
Dial. 9 gnuoli,

gnuoli, che Italiani: tralascio di dire, che questa mia opinione viene fiancheggiata dalle memorie di molti di quelli, che per lo più nella Spagna sono conseruate, perche mi basta, per fondamento della medesima poter mostrare, che quel L. Valerio Fauentino da lei della sua *Fauentia* creduto, fù più tosto della *Colonia Barcino Fauentia*.

Per il che fare conuien che si sappia, come le Città, tanto d'Italia, che fuori, quali veniuano dedotte Colonie de Cittadini Romani, che fuori d'Italia *Iuris Italici* furono chiamate, haueuano facoltà di dare in Roma, il voto nelli Comizij, mà come gli habitanti tutti di quella Città, quali non erano, ò Serui, ò Ceriti, per euitare la confusione, che della moltitudine è figliola, si trouauano rassegnati sotto la loro propria Tribu, con la quale, essa chiamata, andauano à dare li suffragij: così dedotta alcuna Colonia con la facoltà del voto, ad effetto di sfuggire la preaccennata confusione, essa ancora in vna delle Romane Tribu registrata veniua; e perciò si vede Padoua, e Brescia descritte nella Tribu Fabia, Milano, e Como nella Vfentina; Bologna nella Lemonia; Verona nella Poblilia, Vicenza nella Menenia, e così altre in altre Tribù tanto in Italia, che fuori, per tutto doue la Romana potenza si estese. Verità, che come accettata da tutti senza contrasto, così non ha bisogno di altre proue, che delle somministrate in abbondanza dalli antichi marmi; pertanto dedotta Colonia *Iuris Italici*, al tempo di Ottauiano Augusto (che così insegnano le lettere che dissi, poc'anzi hauere interpretate l'Augustino, *Iulia Augusta*) la *Colonia Barcino Fauentia*, acciò li Cittadini di quella trouandosi in Roma potessero come li Romani participare dell'honore conferitoli del voto, senza disordine, ne Comizij descritti vénero nella Tribu *Galeria*, nō meno che quelli di Tarracona, e di altre Città della Spagna Citeriore, il che manifestamente si comprende da questa memoria.

L. 1 & 8 ff. de Cens.

l. ff. eodem.

Barcinone ad flumen S. Ioannis in ædibus Vilanç.

C. IVLIO. C. F. GAL
PAVLINO
B A R C
OMNIB. HONOR
IN. REP. SVA. PER
FVNCTO
MARITO
BENIGNISSIMO
KARISSIMO
SERGIA. FVLVIA
L. D. D. D.

Grut. t.424. nu. 3.

Se Barcellona adunque era, come dimostra questa, ed altre memorie, da me per breuità tralasciate, mà che appresso Giano Grutero vedere si possono, nella Tribu Galeria rassegnata; attesoche non vi è fatica per intendere, che le prime abbreuiature del marmo vogliono dire *Caio Iulio Cai Filio Galeria Paulino Barcinone*, ò *Barcinonensi*. E se per sentimento di Plinio, di Tolomeo, e dell' Agustini, era ancor detta *Colonia Barcino Fauentia*; chi non vede, che quel L. Valerio Fauentino, quale ella vorebbe esser di *Fauentia* d'Italia, e la di cui memoria, per testimonio del Grutero che l'hà raccolta, si ritroua nella Spagna Citeriore, se non in Barcellona, almeno in Catalogna, di cui Barcellona è capo, più tosto viene ad essere Barcellonese che altro. Sì perche erà descritto nella Tribu Galeria, nella quale non trouo collocata la *Fauentia* d'Italia, che non solo in alcuna Tribu, mà ne meno Colonia de Romani, di qualsiuoglia condizione, l'hò per anco ritrouata: Si perche la sua memoria nella Spagna si ritroua, ed in oltre perche l' osseruo cognominato Fauentino, nella stessa forma che si troua *il M. Ennius M'. F. Men. Vicentinus*, da me portatole, nel quarto modo delle varie deno-

mina-

minazioni delli antichi. E se detto mi fosse, che quello non era di Barcellona, perche la sua memoria in quella Città non si troua: oltre che questa ragione non vale per leuare la patria ad vno, attesoche molti accidenti le possono hauer fatto lasciar la vita lunge da quella, allora io risponderei, adunque il *Fauentinus*, ne à lui, ne ad altri la patria denota, ne può essere di *Fauentia* d' Italia, chi è se non di Barcellona, almeno Catalano, che come osservai è lo stesso. E se bene sò, che non mi sarà negato essere questo L. Valerio più Spagnuolo, che Italiano, ad ogni modo, perche si possa far giudizio più pesato delle mie congetture, voglio quì la sua memoria registrare, con quello stesso titolo, che dal Grutero è stata raccolta.

Exonæ in Cathalonia

L. VAL. L. FIL
GAL. FAVENTINO
II. VIRALI
QVI . ANNONA
FRVMENTARIA
EMPTA . PLEBEM
ADIVVIT. ET. OB
ALIA. MERITA. EIVS
COLLEGIA . KA
LENDARIVM. ET. INDVARIA. DVO
CIVI . GRATISSIMO
POSVERVNT

Grut. f. 478. nu. 9.

Tutto ciò mi hà suggerito la mia debolezza, per aggiungere à quello, che altra volta congetturai d'intorno alla parola *Fauentinus*, pregandola però à non riceuere le mie considerazioni in altra guisa, che come tratti d' vn fiacco intendimento, ed insieme à non mi accusare di troppo ardito, se così apertamente contrasto al suo desiderio, protestandomi à tutto il Mondo, che come non

sono

sono buono per criticare alcuno, mà ben sì per essere criticato da tutti, così sopra di quello non hauerei mai fatte tante considerazioni, se non hauessi creduto di obbedirla, in confermazione di che, quando non lo appaghino, e s'opponghino alle sue erudite fatiche, può lasciare assorbire quanto hò scritto da vn vorticoso Lete, che mi sarà sempre grazia sopragrande, amando io più di vedere consolate le sue virtuose sodisfazioni, che mai considerate le mie fieuoli opinioni, accertandola, che il fine, quale mi hà fatto diffondere tanto, non hà hauuta altra mira, che di porgerle motiuo di prepararsi alla diffesa, quãdo, in tẽpo alcuno, le venisero fatte opposizioni, ed in particolare quella che può nascere dalla *Colonia Barcino Fauentia* di Plinio, quale dal mio fiacco giudizio, è creduta irressolubile. Che quãto alla memoria di Vlpio Egnatio Fauẽtino potrei prima dire, che Egnatio à lui forse fù cognome nella guisa appunto, che le hò considerato scolpirsi dalli antichi nel terzo delli sei proposti modi: attesoche si sà esserui stata la gente Vlpia, della quale fù Traiano Imperatore, che prima di essere da Nerua adottato M. Vlpio Traiano si nominaua, e per consequenza il *Fauentinus* essere stato ad Egnatio in luogo della patria, tanto più, quanto che sì sà, che li Vlpij furono Spagnuoli. Indi potrei soggiungere, che quell' Vlpio Egnatio visse in tempo (cioè imperando Valente, e Valentiniano, che così la sua memoria insegna) nel quale li Romani haueuano affatto perduto l'vso delli trè antichi nomi, prenome, nome gentilicio, e cognome; Verità che si può dalli Fasti, non meno che dalli marmi di que' tempi distintamente comprendere, osseruandosi in essi, non tanto nella età di Vlpio Egnatio, mà, come le toccai di sopra, più d'vn secolo auanti, che non all'vso antico, mà à capriccio, e propria sodisfazione s'imponeuano li nomi, tanto più, quantoche, se ben lui fù Gentile la Cristiana Fede molto era allora aggrandita, ed appresso della quale ciò che fù prenome, nome gẽtilizio, e cognome, appresso gli antichi, venne in nome proprio cangiato.

Grut. f. 270. n. 4.

Panuin. de Antiq Rom. Nom.

Qui-

Quibus vt pro temporis breuitate respondeam, & obsequio quo virum doctissimum prosequor, semper incolumi, dico pro ea, quę antiquitatem inuoluit, obscuritate, ex qua euenit, omnem assertionem esse periculosam, proque longiori veterum scriptorum, & monumentorum lectione, hæc axiomata deduci posse; quibus positis, sua Fauentię Regioni controuersa monumenta restituantur.

ΑΞΙΩΜΑ I.

Non omnes antiqui Romani, nec semper cognominè Vsi.

Omissis antiquissimis Regum Romanorum temporibus, venio ad Gentem Carisiam, Coponiam, Curiatiā, Didiam, & Antoniam, quas *omisso omni cognomine, solo priori, ac Gentis nomine inclaruisse* obseruat Spanhemius de Præst. & Vsu Numism. Antiq. pag. 162. & Angel. Politian. cap. 31. Miscell. explicans illud Iuuenal. Sat. 5.

Et ponere foras, si quid tentaueris vnquam
Hiscere, tanquam habeas tria nomina.

Affirmat habentem tria nomina, accipiendum esse pro liberto, & ignobili viro, qui si in conuiuio garrire voluerit, eijcietur; quod sensui magis fauet, quam nobilem virum ex conuiuio, si loquatur, extrudi. Subdens *cęterùm tria nomina, nec soli habebant nobiles, nec vniuersi sed hi potiùs, arbitror, qui è seruitio manumittebantur.* & antiquus Persij Scholiastes apud me ms. Sat. V. ad illud

Exit
Marcus Damą.

Sic

Sic explicat. *idest Ciuis Romanus, & dicit Marcus Dama, quod Binomium est, ad differentiam serui, & Romani Ciuis, quia serui solummodò vnum nomen habebant, Ciues autem Romani duo, vel tria.* Immò cognominis impositio ad populum, & vulgum spectasse videtur: pluribus enim de causis Viros sæpè visos, & obseruatos arbitrario quodam nomine designandi occasionem captabat. Sic Horat. lib. 2. sat. 3.

Vndè frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomen Compita.

Et hanc esse causam, & rationem puto quare fæminæ prænomine destitutæ, ratissimè etiam cognomine fuerint distinctæ. Ipsi lapides antiqui loquuntur, in quibus sæpè exhibentur inscriptiones absque cognomine, quas longum, & inutile esset recensere, sed sufficiat quasdam indicare, veluti C. ALLIANI TIBVRTINI apud Grut. pag. 419. num. 5. M. VLPII PRAENESTINI apud eundem p. 716. num. 4 P. AELII PVTEOLANI p. 665. num. 5. L. TIBVRTII SABINI pag. 956. n. 4. M. AVRELII ROMANI pag. 762. num. 3. Q. CANVSII PRAENESTINI pag. 935. n. 9.

Sasiinæ in Ecclesia Cathedrali.

P. POTES
FLORENTINVS
MVN. SASS
CONTVBERN
BENE. DE. SE
MERITAE

Ex Phil. Antonino in Antiquit. Sarsinæ cap. 5. p. 30.

nisi

nisi tamen *Potes* sit cognomen, & nomen desit. & alia præterea, vbi tamen Eq. Orsatus plerumque interpretatur ea esse cognomina, quæ à nomine patriæ deriuantur; de quibus inferiùs.

Ex quibus omnibus excluditur illa cognominis necessitas, quam D. Eq. Orsatus astruere conatur pag. 132. & quam excludunt lapides ipsi, in quibus sæpissimè prænomen, nomen, & post Tribum Patria ponitur.

ΑΞΙΩΜΑ II.

Tribum, in qua quis esset ascriptus, nec semper fuisse expressam, nec necessariò exprimendam.

Consularium Virorum, atque familiarum lapides, aut rarissimè, aut nunquam Tribum exprimebant; quod ab inscriptionibus docemur, cùm tamen ipsos in aliqua Tribu ascriptos sciamus, exceptis Tribubus Vrbanis, à quibus ad rusticas tota nobilitas transiuit, Ser. Tullio Rege, quod obseruat Panuin. de Ciuit. Rom. pag. mihi 197. Interioris verò ordinis Hominum exempla, ipsæ passim inscriptiones subministrant.

ΑΞΙΩΜΑ III.

Ex eadem Ciuitate, vel Regione, non omnes in Tribu ascripti, neque in eadem: neque in lapidibus ea Tribus expressa, in qua scribentis patria esset censita.

Sì enim omnes, & vniuersi incolæ vnius regionis, vel Ciuitatis in quadam Tribu ascripti essent, magnus profectò fuisset in ferendis suffragijs tumultus, quarè puto meliores tantùm delectos; sed hoc magis euincitur, quia si omnes certæ cuidam Tribui fuissent assignati, absurdũ

vtique fuisset ex eadem Ciuitate diuersis Tribubus annumerari, quod cùm verum sit, sequitur, non omnes eiusdem loci incolas, vel originarios suffragij fuisse participes, & sic à Tribu exclusos. Probo verò quod ex eodem loco alij fuerint in diuersam Tribum asciti

Fragmentum magni lapidis sub Ponte Fauentiæ.

T. CAECIVS. C. F. POL. P.......
Q. CAECIVS. C. F. POL. P......
MARIA. T. F. MA.........

Superfluum fuisset Q. Cæcium asserere in Tribu Pollia, cùm iam dictum fuisset T. Cæcium eius fratrem in eadem Tribu, si omnes fratres vulgari more in eadem tribu fuissent; sed magis vrgeo. Ex Sigonio de ant. Iur. Ciu. Romanor. lib. 1. cap. 3. pag. mihi 18. colligo Sabinos Ocriculanæ, & Crustuminæ Tribui ascriptos. hoc verò quadantenus excusari posset, sed pergo.

Lapis Mutinæ ex Panuin. de Ciu. Rom. p. 260.

P. VETTIO. P. F. CAM
SABINO. EQ. P
IIII. VIR. AED. POT
ET. MAG. MAN. RAVEN
CORNELIA. MAXIMINA
MARITO. INCOMPARAB
ET. SIBI. VIVA. POSVIT

In via Appia, ex Gruter. pag. 1041. 14.

C. CAERELLIO. C. F. FAB. PVLCHERIANO. SABINO. VIX. AN. LXXI. M. IIII. D. VIII. H. VII. C
CÆRELLIVS. RAVCVS. SABINVS. SARCOPHAGVM. FECIT. MARMOREVM. VI. NONAS. MAI
M. IVNIO. SVLLANO. ET. L. NORBANO. BAL
COS. H. M. D. M. A (BO

Si hic repetatur lapis quem adduxi pag. 14. M. Gauij Palat. Sabini, habebimus ex eodem loco quinque Tribubus ascriptos nempe, Crustuminæ, Ocriculanæ, Camillæ, Fabiæ, & Palatinæ, quod cùm sub ipsis Romæ mænibus sit vsitatum, non est ambigendum an ex Romano more. Prætereo quod potestate in vnum redacta, inutile fuit in Tribubus recenseri, cùm Imperatoribus animus fuerit *Munia Senatus, Magistratuum, legum in se trahere, nullo aduersante,* vt ait Tacit. Annal. 1. exceptis paucis quibusdam commodis, & liberalitatibus, quę tamen fecerunt vt Tribus emerentur. l. 35. D. de legatis tertiò.

ΑΞΙΩΜΑ IV.

In lapidibus tertio loco posita nomina à loco, Regione, vel Vrbe deriuata, esse, in dubio, potiùs ad patriam, quàm ad cognomen referenda.

Dixi, in dubio, quià hoc intelligendum est cum distinctione. aliqui enim à deuictis, vel seruatis Prouincijs, & Nationibus cognomina sumpsere, veluti P. Cornelius Scipio Africanus, de quo Liu. lib. 30. *Primus certè hic Imperator nomine victa abs se gentis est nobilitatus,* ex-

emplo deinde huius, nequicquam victoria pares, insignes imaginum titulos, claraque cognomina familiæ facere. Ex quibus benè consideratis labitur tutum illud fundamentum fastis consularibus innixum, ex quo nititur astruere hæc cognomina decreto publico data, cùm Liuius dicat primum fuisse P Scipionem, & Panuinus ante id tempus ea tradat, quæ perinde fictitia censenda sunt, & verè quæcunque adducuntur ad id ex Fastis, nō rubeo caractere, sed nigro sunt impressa, id est non ex lapidibus capitolinis hausta, sed à Panuino excogitata; cùm idem Liuius luculentissimè dicat, *Africanum cognomen militaris priùs fauor, an popularis aura celebrauerit, an sicuti Felicis Sullæ, Magnique Pompeij, patrū memoria, cæptum assentatione familiari sit, parum compertum habeo.* Sequioribus temporibus talis adulatio certè inualuit. vndè Ouid. Fastor. I.

Si petat à victis tot sumet nomina Cæsar,
Quot numero gentes maximus orbis habet.

Cæterum ipsi Fasti suppeditant exempla Consulum Romanorum absque cognomine, cum nomine Patriæ post nomen quod gentilitium vocant. anno ab V.C. 325.

L. SERGIVS. C. F. C. N. FIDENAS..-.....III

Et hæc scripta sunt rubeo caractere. Item anno V.C. 360. inter Tribunos militares.

SER. SVLPICIVS. SER. F. SER. N. CAMERINVS
V.C. 379. P. CLOELIVS. SICVLVS
430. Q. AVLIVS. Q. F. AI. N, CERRETANVS
566. CN. MANLIVS. CN. F. L. N. VVLSO

& alij præterea, qui visuntur tam in Fastis, quàm in lapidibus.

Illud

Illud etiam non est prætermittendum, consueuisse antiquos cognomina habere à patria orta. Sic Carolus Sigonius in tractatu de nominibus Romanorum inter alias cognominis occationes hanc recenset. *A loco vndè commigrauerint, aut vbi nati sint, aut vbi habitauerint*: & inter alia exempla adducit illud. *Sabinus Regillensis, vel Regillanus, vt est apud Suetonium, Appius Claudius dictus, quia ex Regillo Sabinorum oppido venit. Liuius.* Nec tamen hinc ideò sequitur hæc, vel similia oppidorum; vel regionum significatiua nomina semper semper esse pro cognominibus accipienda, nisi id ratio, vel coniectura suadeat. Cum enim cognomina ad maiorem, & expeditiorem personarum cognitionem, & distinctionē sint inuenta, vt idem Sigonius innuit his verbis. *Valuit autem inprimis hic cognominum vsus ad confusam (vt ostendi) gentium turbam distinguendam*, non benè distinguebantur per nomen patriæ homines, cum ex eadē patria plures essent eodem prænomine, & nomine gentilitio nuncupati. Lapis Vet. apud Gruter. p. 862. n. 5. meminit plurium, inter quos *C.* Cæcilius Felix, *C.* Cæcilius Vrbicus, & *C.* Cæcilius Maternus. quos ideò suis quemlibet cognominibus distingui necesse fuit: quæ necessitas non fuit vt exterum Romę, aliaue in Ciuitate degentem, & prænomine, ac nomine, personam satis distinguente insignitum, tertio nomine ad illum distinguendum vocitarent. Sic in Sex. Roscio Amerino Cicero illud *Amerinum*, non ad cognomen, sed ad patriam refert in oratione pro eodem. *Sextus Roscius pater huiusce, Municeps Amerinus.*

ΠΟΡΙΣΜΑ.

Quibus omnibus sic rectè ponderatis nescio quid ob-

stet

ſtet, quo minus Fauentinos in lapidibus celebratos, ex Fauentia ortos, aut ad minimum oriundos faciamus. Paul. Manut. in Comment. ad epiſt. 16. lib. 4. ad Atticum ad illud *C. Pontinius* quod tamen eſt gentilitium nomen. Sic ſubiungit, *& videtur ab Vrbe deriuatum nomen. nam vt à Gabijs Gabius, & indè Gabinius, ſic à Pomætia Pomptinus, & Pomptinius, ſiuè Pontinius.* quid autem aduerſatur, cur non à *Fauentia* deducatur *Fauentinus*? maximè etiam cum Romanum morem magis ſapiat regione oriundos non *Fauentia*, ſed *Fauentinos* indigitari, vt aliàs inculcaui, non ſolum ex mea, ſed doctorum virorum, ac Ioſephi Scaligeri auctoritate, qui idem obſeruat in not. ad fragmenta poſt opus de emend. Temp. pag. 31. editionis 2. ad illa verba Solini. *Eliſſa mulier extruxit Domo Phœnix* vbi ſubiungit Scaliger. *quid eſt Domo Phœnix? ſane dicendum erat, Eliſſa Natione Phœniſſa, Domo Tyro.*

Quibus conſentiunt veteres lapides, qui enim cognomen non habebant, nec certæ tribui erant aſcripti neceſſariò Patriam tertio loco ponere debuerunt, eoque magis quia neceſſitatem tertij nominis excluſi, deq; exprimenda Tribu vltra ea quæ dixi, eſt etiam habenda ratio cum Fauentia municipium eſſet, vt ſatis docui, nullæ certæ Tribui fuiſſe aſcriptam; ſed ſuo Iure vtentem, tandem ius ſuffragij Romę adeptā cum omnis Italia Ciuitate donata eſt poſt latam legem Iuliam de Ciuitate: niſi & plerique Fauentinorum lapides euerſa republica inciſi, quādo nullus antiquitatis ordo ſupererat. Ex tot enim exprimendi patriam modis per D. Eq. Orſatum ſubtiliter inuentis, & alijs etiam, fortè non inuentis, ego non certam quandam regulam, ſiue regulas deducendas cenſeo, ſed potius arbitrariam licentiam ſuo cuique modo rem

per-

perficiendi ex animo, vel dominorum, vel grammaticorum, vel architectorum.

Reliquum est verò, vt Fauentinos in lapidibus expressos ad *Fauentiam* Italiæ *spectare* ostendam, ad quod sic procedo. Romanæ Historię scriptores quotiescunq; nominauerunt *Fauentiam*, de *Fauentia* Italiæ intelligunt, quod exemplo confirmo. Spartianus in Hadriano. *Palma Terracinæ, Celsus Bays, Nigrinus Fauentię, Lucius in Itinere, Senatu iubente, inuito Adriano occisi sunt;* Nos enim aliundè scimus, & alibi probabimus Domitium Nigrinum *Fauentinum* fuisse, & *Fauentiæ* interfectum. & equidem *Fauentiæ* nomen referre ad Barcinonem cognomine *Fauentiam*, & quæ suo vulgato nomine Barcino dicta est, & *Fauentiam* Italiæ tali nomine celeberrimam declinare, ità à ratione alienum videtur, vt nihil confusius, nihil absurdius: quod ab ipsis Historicis ad vitandas difficultates fuit animaduersum. Liuius in simili casu lib. 31. *Larißamque (non illàm in Thessalia nobilem Vrbem, sed alteram, quam Cremastem vocãt) subito aduentu præter arcem cepit.* sed vlterius.

Fauentiæ cognomen Barcinoni inditum, & Vescis Hispanię oppidis ab incolis *Fauentinis* ex Italia illuc deductis affirmo, & sic probo. Plinius l. b. 3. c. 3. citerioris Hispaniæ oppida enumerans. *In ijs Colonias* XII. *Oppida Ciuium Romanorum* XIII. *Latinorum veterum* XVII. & deinde *Colonia Barcino cognomine Fauentia*. item in Hispania Bætica. *Vesci, quod Fauentia.* hæc nomina bonæ ominationis causa Hispanis oppidis imposita, quidam recentiores autumant, nulla suffulti ratione, vel auctoritate. cum verò ex Plinio sciamus multas in Hispania fuisse Ciuitates, vel oppida à populis vel oppidis Italiæ nominata, vel cognominata, veluti Iulia, quę

Fiden-

Fidentia; Virgao, quæ Alba, Illipula, quæ Laus, Artigi, quod Iulienses, Illiturgi, quod Forum Iulium, Hispalis Colonia cognomine Romulensis, inter æstuaria Bætis oppidum Nebrissa cognomine Venetia, Subur, Cerretani, oppida Ciuium Romanorum, Betulo, Illuro, flumen Laruum, Blandæ, cessat suspicio assumpti à bona ominatione nominis, quia licet hæc ratio asseri posset de Fauentia à fauere, quamuis insulsè, tamen verificari non potest de tot alijs Latinis nominibus bonam ominationem non significantibus: quemadmodum verò idem Plinius lib. 3. c. 1. sic ait. *Celticos à Celtiberis ex Lusitania aduenisse manifestum est, Sacris, Lingua, oppidorum vocabulis*; & Sigismundus Gelenius in c. 5. eiusdem lib. 3. *Verisimile est autem eam solam indigenarum fuisse, reliquas duas à Pœnis Colonias deductas, & à deductoribus denominatas, vocabula Punica indicant*, ità sequitur etiam à Fauentia Italiæ Barcinonem cognominatam Fauentiam fuisse; sic Carolus Stephanus in Diction. Geograph. *Barcino, Colonia Fauentia dicta*.

Etenim Augustus, qui Barcinonem Coloniam deduci fecit, primo Imperij sui anno *Italiam duodetriginta Coloniarum numero deductarum abs se frequentauit*, vt aliàs ex Sueton. cap. 46. si extra Italiam Colonias deducere voluit, vt multas in Hispania, & Gallia deduxisse scribit Dio, lib. 54. & Xiphilinus in Augusto, Italicis Colonis opus habuit, eisque terras patrijs regionibus conformes, & similes assignauit, quod optimè dignoscitur ex concessis Venetæ nationi æstuarijs.

Romanis verò in more fuisse in deducendis Colonijs integros eiusdē nationis ordines cum suis Ducibus mittere, clarè colligitur ex Tacit. lib. 14. vbi de deductis Antium, & Tarentum, Neronis tempore, sic ait. *Non*

enim

enim, vt olim vniuersæ legiones deducebantur cum Tribunis, & Centurionibus, & sui cuiusque ordinis militibus, vt consensu, & caritate rempublicam efficerent, sed ignoti inter se, diuersis manipulis, sine Rectore, sine affectibus mutuis, quasi ex alio genere mortalium repentè in vnum collecti, numerus magis, quàm Colonia. Legiones verò ex eadem natione extitisse liquidò constat ex Veget. lib. 2. c. 2. & hinc tollitur illa difficultas, & ratio redditur cur. L. Valerius licèt Fauentinus ex Italico municipio, tamen in Tribu Gal. fuerit ascriptus, in qua perhibetur fuisse Barcino, nempe quia Coloniæ deductæ duumvir.

Cæterùm deficientibus Colonis Fauentinis, Barcino cognominari desijt Fauentia; neque enim ante, vel post Plinium, alium inueni, qui tale nomen vsurpet, nec ex Barcinonensibus alius se Fauentinum vocasset, nisi qui à Fauentia ortum duceret ob memoriam antiquæ patriæ; vt Hadrianus Imperator, quem ideò sic cognominatum esse scimus, quod Hadria oriundus esset. Spartianus in Hadriano. *Origo Imperatoris Hadriani vetustior à Picentibus, posterior ab Hispaniensibus manat, siquidem Hadria ortos maiores suos apud Italicam Scipionum temporibus resedisse in libro vitæ suæ Hadrianus ipse commemorat*. Coloni..s verò deficientibus Colonis ipsas quoque defecisse patet ex Tacito lib. 1. Histor. *Hispalensibus, & Emeritensibus familiarũ adiectiones, Lingonibus vniuersis Ciuitatem Romanam, Prouinciæ Bæticę Maurorum Ciuitates dono dedit*, & de Puteolis Coloniæ Ius, & cognomentum à Nerone adeptis refert idem Tacit. Annal. lib. 14. quos tamen Coloniam deductos anno V.C.560 obseruat Lipsius ex Liuio, & Velleio; & Frontinus Coloniam Augu stam recenset.

Neque gratum fuit Ciuitatibus in Colonias conuerti, quod liquet exemplo Prænestinorum, qui à Tiberio impetrarunt, *vt ex Colonia in Municipij statum redigerentur* A Gell. lib. 16 c. 13. quamobrem Barcinonenses etiam Fauentiæ nomen odisse credendum est, quod testatur lapis C. Iulij Paulini qui se non Fauentinum, sed Barcinonensem vocat, apud Gruter. pag. 424. n. 3. ab ipso D. Eq. Orsato adductus, cui alterum addo simile, & quod maximè rem demonstrat de qua disputamus.

Lapis in Hispania apud Gruter. pag. 458. n. 5.

L. PORCIVS. L. F. GALERIA. STILO
OBVLCONENSIS. ANN. LXV
ÆDILIS. II. VIR. DESIGNATVS. P. I. S
H. S. E. S. T. T. L.
HVIC. ORDO. PONTIFICIENSIS. OBVLCONENSIS
LOCVM. SEPVLTVRÆ. INPENSAM. FVNERIS
LAVDATIONEM. STATVAM. EQVESTREM
DECREVER

Hinc nullo labore assequi licet, quis vsus esset in Hispania quoad exprimendam in lapidibus patriam, quæ nomine, & cognomine esset insignita. Obulco enim, vel Obulci, non Botificense, vt corrupti codices Pliniani, sed Pontificense fuit cognominatū, vt notat Sigis. Gelen. in c. 1. lib. 3. Plin. & pluribus euincit Iacobus Gutherius lib. 2. de Iure Manium c. 1. pa. 158. aut enim solùm patriæ nomen absque cognomine scribitur, vt *Obulconensis*, aut vtrumque, vt *Pontificiensis Obulconensis*, non cognomen solitariè, quod cùm fuerit à publicis ordinibus præstitum, factum fuisse iuxta receptum morem, censendum est.

Sed

Sed adhuc arctiùs arguo, & affero lapidem, quem ex Mazocchio adducit D. Ioannes Zaratinus Castellinus in eius Schedis apud D. Azurinum.

D. M.
FAVENTINO. BENEMERENTI. FECIT
TVCHE. CONIVX. CVM. QVO
VIXIT. AN. XX. D. XV.

Nullus ambiget profectò hìc *Fauentinum* esse liberti nomen, qui à Fauentia Municipio Manumissus, Fauẽtini nomen assumpsit; iuxta illud Varronis de ling. lat. supra adductum testimonium, *vt à Fauentia Fauentinus* quod procul dubio applicari non poterit *Fauentiæ* Hispaniæ, quæ erat Colonia, cùm Varro à *Fauentia* Italiæ Municipio deducat; nec ius esset Colonijs seruos manumittendi.

Et si cui placeret *Fauentini* nomen non esse liberti, sed serui, adhuc inculco etiam in Romanorum institutis fuisse, seruos ante libertatem nominare nomine nationis vndè orti. exemplum sit P. Terentius Afer comædiarum scriptor, ante libertatem, Afer dictus, eò quòd ex Africa oriundus, natus Carthagine vt in eius vita Aelius Donatus testatur.

Sed vt magis viro doctissimo ostendam Fauentinos de quibus ipse dubitat ad hanc Italiæ esse referendos, visum est subijcere notas ad eosdem lapides.

Ad Lapidem L. Valerij relatum pag. 11. & 117.

L. VAL. satis probatum est Fauentinos, quorum lapides in Hispania reperti sunt, esse ad Fauentiam Italię

redigendos, sed quo magis veritas tangi possit, demõstrabo ope antiquorum lapidum, adhuc intra huius regionis fines superstitum, familias eorum de quibus dubitatur per D. Eq. Orsatum, ex hac nostra Fauentia fuisse. ad gentem Valeriam quod attinet, eam Fauentinam etiam produnt lapides quos subijcio. Lapis extra Rauennam ad Sacrarium D. Apollinaris in Classe. apud Rub. Hist. Rau. l. 1. p. 19.

C. IVL. PRISCI
VIX. ANN. VI. M. X. D. VIII
IVLIVS. GERMANVS
ARMORVM. CVSTOS
ET. VAL. MARTIANA
PARENTES

In vico Portiolo ex eodem.

M. COCCEIVS. M. F. CAM
EROTIANVS. DEC: COL. CENT
M. R. SIBI. ET. VALERIÆ
BENIGNÆ. CONIVGI
INCOMP
CVM. QVA. VIXIT. ANNIS. XX

Ex Eodem

D. M
M. VALERIO
M. F. CLAVD. CO
LONO. LIBVRN
VARVAR. SCRIB. CL
PR. RAVEN. VIX. ANN. L

MIL.

MIL. ANN. XXVI
VALERII. COLONVS. ET....
....

Liceat verò, & afferre lapides in ipsis ferè Regionis limitibus Arimini repertos, cùm hæc pretiosa antiquitatis supellex ex nostra Ciuitate Fauentiȩ fuerit erepta per Barbaros Gothos Rauennæ degentes, tunc scilicet quãdo iussu Theoderici Regis omnes quadrati lapides Fauentia Rauennam delati, quod testatur Cassiodorus lib. 5. Variar. c. 8. ad nouæ fabricæ extructionem quod liquet ex eiusdem Cassiod. Var. lib. 2. c. 7. & l. 3. c. 9. & 10. quamobrem nobis antiquitatum studiosis deplorabile est tot lapidum, & monumentorum, quæ in tota Fauentiæ Ciuitate, eiusque territorio visuntur, fragmenta non solùm tempore, sed manu resecta, vel exesa spectare. ergo lapis Arimin. ex Clementin. Hist. Arimin. lib. 1. pag. 45.

DIS. MANIB. VALERIÆ
M. F
SEPTIMINÆ. M. VALERIVS. M. L
HERMA. PATER
ET. VTILIA. M. F
MIRTALE. MATER
FILIÆ. PIENTISSIMÆ
POSVERVNT. EX. IVG. X
IN. FRONTE. P. XXX.VII
IN. AGRO. P. L
V. F

GAL. De ascriptione in Tribubus satis diximus. modus

dus quo Ciues Romani ex Colonijs, Comitiorum tempore Romæ suffragia ferebant, intelligendus est stante republica, tempore enim Imperatorum, aut nulla, aut nullius momenti suffragia; sed tantùm quædam priuilegia, & iura in filios, in libertos; item ius Quiritium; quod per Romanos Imperatores sæpiùs singulis concessum est. Plin. lib. 10 epist. 12. ad Traianum. *Rogo vt propinquis eius des Ciuitatem*, & paulò post. *Item liberis eiusdem Chrysippi Epigono, & Methridati, ita vt sint in patris potestate, vtque ijs in libertos seruetur ius patronorum, Item rogo indulgeas Ius Quiritium, &c.* cæterùm iuxtà Reipublicæ exigentias modo Coloni missi absque iure Ciuitatis, modò datum Ius Ciuitatis, & suffragij absque eo quod mitterentur Coloni, & talia sæpiùs, quæ legentium mentem perturbant.

Licet verò quidam lapides extent Hominum Barcinonensium ex Galeria Tribu, mihi tamen suboritur difficultas. cùm enim Barcino deducta fuerit colonia ab Augusto, eo tempore quo Tribus xxxv. celebriores erāt institutæ, non videtur Barcino referri posse ad Tribum Galeriam, vtpote vnam ex antiquis illis 35. sed potiùs alicui ex Tribubus illis extra numerum additis de quibus mentio apud Panuin. de Ciuit. Rom. pag. 259. vbi idem auctor obseruat morem Romanorum *qui propter nouos Ciues, nouas etiam Tribus addere solebant.* ex quo videtur argui posse Barcinonem non in Galeria, vt antiqua, sed in aliqua ex recentioribus Tribubus esse recensendam.

*F*AVENTINO. ex *F*auentia Italiæ, vt abundè demonstrauimus rationibus, coniecturis, & lapidibus Gētis Valeriæ intra *F*auentiam regionem repertis. necobstat quod eius monumentum in Hispania, quia tunc tem-

temporis multi etiam spectabiles viri Romani, vel Itali erant Hispaniæ Coloni.

Lapis apud Vulsinios ex Gruter. pag. 385. n. 1.

L. GAMVLEIVS
IN. ITALIA. VOLSINIENSIVM. PATRIAE. SVAE. ITEM. FERENT.
(ET. TIBVRTIVM
ITEM. COLONI. ITALICENSIS. IN. PROVINCIA. BAETICA
(PRAETOR. ETRVR. XV
POPVLORVM. SACERDOTI. CAENINENSIVM. M. HELVIVS, &c.

II. VIRALI. Duumvirali, quod est ex præfecto, siue Coloniæ, siue Municipij sui, ideoque nobili viro. plebei duumviratu non fungebantur. l. 7. §. 2. D. de Decur.

ANNONA. FRVM. Frumentatores in prouincias mittebantur ad comparandam annonam tempore sterilitatis. Sueton. in Claud c. 18. *nihil non excogitauit ad inuehendos etiam in tempore hiberno commeatus. Nam & negociatoribus certa lucra proposuit suscepto in se damno si cui quid per tempestates accidisset.* immo ipsæ prouinciæ curam habebant seruandi frumentum pro populo Romano. Cicer. pro Domo sua. *Frumentum frumentarię prouinciæ partim non habebant: partim in alias terras, credo propter varietatem venditorum miserant.*

PLEBEM. Romanam intelligo.

ADIVVIT. vel tempore Caritatis annonæ, vel munere Plebi debito lege Clodia frumentaria, qua populo frumentum gratis datum. quam tulit P. Clodius Trib. Plebis, aut lege Sempronia C. Gracchi.

KOLLEG. KAL. ET. IDV. DVO. quæ fuerint Romæ hæc Collegia didici ex Cuiacio ad African. tract. 8. in l. eius qui in prouin. vbi quod Kalendarij nomine significantur fœneraticiæ cautiones, & pecuniæ destinatę fæno-

fænori, & ratio nominis hæc, quod solerent creditores stipulari vsuras in Kalendas singulas, vt hac scilicet ratione vsurę duplum excederent: nam per partes solutę supra duplum deberi poterant. l. 10. C. de vsuris, & ibi explicatur 2. Epod. Horat.

Omnem relegit idibus pecuniam,
Quærit Kalendis ponere.

Hæc verò Collegia, & Iduaria quæ lapidem posuerunt Romana fuisse, nemo, puto, inficiabitur. præterquam enim in vna Ciuitate Hispaniæ non fuisset tot Kalendariorum, tot Iduariorum Collegia, obstabant etiam Imperatorum decreta, hisce Collegijs prouincialibus cōtraria, quæ sunt apud Suetonium in Iul. c. 42. in August. c. 52. & l. 1. D. de Coll. & Corpor. ad Curatores verò Kalendarij spectasse rem Frumentariam docet l. 2. C. Theod. de Curator. Calend. & D. Gothofr. in l. 1. D. de muner. & honor.

CIVI. Romano. quod patet ex eò quòd in Galeria Tribu descriptus.

Ad Lapid. *M. Cornelij Fauentini* qui est pag. 112.

Hic lapis repertus est Blandæ, quæ oppidum est Ciuium Romanorum; vt vidimus ex Plinio. Gentem verò Corneliam in Fauentia fuisse conijcio ex lapide Ariminini, de quo Gruter. p. 1093. n. 3.

C. CORNELIO
C. F. QVIRIN
FELICI. THRALLO
IVRIDICO. PER. FLAM
ET. VMBR. C. V. &c.

Ad

Ad lapidem L. Furij Fauent. pag. 113.

Suburitani & ipsi, qui lapidem posuerunt L. Furio sunt ex ciuitate latini nominis, quidquid alij dicant, aut à Subura Romę vico, aut à Suburana Tribu. Gentem verò Furiam hic etiam habitasse indicat lapis Arimini apud Clementin. Hist. Arim. pag. 31.

D. M
THEONI. APOLINARIS
C. FVRIVS

Ad Lapid. Otacilliæ Fauentinæ pag. 113.

Cùm lapis hic sit in Heluetijs, quis nescit communionem inter Gallos Transalpinos, & Cisalpinos? sed si hoc nō sufficit, tamē indicatur Martiā Otacilliā Seueram Philippi Augusti vxorem hinc aliquid traxisse. Lapis vetus Foropopilij

MATRI. DIVM
MARTIA. OTACILIA. AVG
D
MATRI. DEVM. TAVRO
POLIVM

Ad Lap. Staberij Fauen. pag. 12. siue potius Palladis eius seruæ.

Videtur hic Staberius Fauentinus idem esse de quo Horat. lib. 2. Sat. 3.

Hæredes Staberi summam incidere sepulcro:
Ni sic fecissent gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum arbitrio Arri
Frumenti quantum metit Africa.

Cùm enim ibidem Horatius describat hominem auarum maximè per ea quæ sequuntur.

& cauit nil acriùs vt si
Fortè minus locuples vno quadrante periret.

Talem hominem Fauentinum describit Martial. epigr. 74. lib. 2.

Hos illi amicos, & greges togatorum
Fusciculenus præstat, & Fauentinus.

duo scilicet fœnatores, qui pecuniam iniusto lucro præstabant.

Cùm verò arbitrium eius testamenti dederit Arrio, verisimile est Staberium, & Arrium fuisse quodam necessitudinis, vel affinitatis vinculo coniunctos. Gens autem Arria hic in Fauentia, siue Flaminia frequens erat.

Lapis ad Plebem Ceparani paulò supra Fauentiam.

ARRIÆ. IONIDI
C. GAVIVS. THALES
CONIVGI. OPTIM

Foropopilij ex Vecchiazzano Hist. Foropop. contra Bertin.

TE. TIBI. VNA. QVÆ. ES
OMNIA. DEA. ISIS
ARRIVS. BABINVS. V. C

Cùmque iubeat dari populo frumentum quantum

metit Africa, hic Fundus (qui adhuc interpretibus crucem fixit) intra Fauentiæ fines reperitur, de quo extat mentio in diplomate Henrici Imperat. prid Kal. Ianuar. 1012. Ind. 10. apud Vghel. tom. 1. Ital. Sac. col. 513. in quo Monacis S. Benedicti in Alpibus Fauentiæ Diæcesis inter alia concedit Mansos duos in Africo, & sic etiam explicatur Horatius, quem Hiperbolicè locutum dicebant, referentes ad Africam illam vastissimam, quò nihil ineptiùs.

Ad Lapid. Tib. Claudij. & C. Claudij Fauentini. p. 12

Hunc C. Claudium Flauenum Fauentinum necesse est vel Patrem, vel ascendentem, aut descendentem esse illius Claudij Fauentini Centurionis de quo Tacitus Histor. lib. 3. *Sed Classem Misenensem (tantùm ciuilibus discordijs etiam singulorum audacia valet) Claudius Fauentinus Centurio per ignominiam à Galba dimissus, ad defectionem traxit, fictis Vespasiani epistolis pretium proditionis ostentans*. & ne credatur hæc ignominiosa C. Claudij dimissio aut viri ignauia, aut aliqua alia, quæ militarem honorem deturpet, causa accidisse, ecce quomodo legiones ipsæ per ignominiam dimitti consueuerunt. Sueton. in August. c. 24. *Decimam Legionem contumaciùs parentem cum ignominia totam dimisit*.

Ad Lapidem Vlpij Egnatij Fauentini pag. 19.

VLP. EGN. ambo nomina sunt gentium quarundã propria: si verò hunc ex gente Vlpia esse volumus. Vlpij non fuerunt Hispani origine, vt vult D. Eq. Orsatus, si enim Vlpius Traianus in Hispania natus est, natus est

in vrbe Italica, vt omnes auctores consentiunt, nec in Italia desunt antiqui lapides gentis Vlpiæ, veluti *M. Vlpij Apollonij* apud Gruter. p. 86. n. 1. *Vlpij Vrsini* p. 569. n. 12 *Vlpiæ Restutæ* p. 549. n. 1. *Vlpiai Scitai*. p. 517. n. 3. si verò ex gente Egnatia, repetatur fragmentum C. EGN. Fauentiæ repertum quod attuli pag. 20. & quod rem clariùs explicat.

V. C. vir clarus. AVGVR. P. V. B P. R. Q. Augur publicus Pop. Rom. Quiritium. aliorum lapidum testimonio, & auctoritate sic explico. cæterum Augurum dignitatem clarissimam fuisse nullus diffitetur maximè stante Republica.

HIEROCERIX. vox græca, quæ sacrarum rerum preconem significat.

D. S. M. I. Dei solis inuicti Mithræ. ideò enim sol antiquis, & maximè Persis Mithra vocatur, quasi Dominus, vel Dynasta vt obseruauit Ios. Scaliger in lib. de emend. Tempor. pag. 588. edition. 2. Inuictus verò ob actionem qua cætera omnia generabilia mouet inuictis viribus, vt ego alias disserui in cõiecturis Phisico Astronomicis de vniuerso anno 1669. editis coniectura 12. p. 43 Phisicis, & Astronomicis rationibus.

ARCHIBVCOLVS. DEI. LIB. Custodum Armentorum Deo Libero Sacrorum Præfectus.

HIEROFANTA. HEC. scribi debebat Hierophanta. Sacrorum interpres.

SACERD. ISIDIS. Hæc tria Sacerdotia in Fauentia antiquissima inuenio. Liberi, & Hecate; lapis non diù repertus Forocornelij cuius copiam recepi ab egregio Iurisconsulto D. Michaele Ignatio Portio quem subijcio.

M. AVR. MONTA
NI. SACERDOTIS
LIBERI. ET. ECATHE
AVR. AGATHE. FIL
ET HIRCIA. CAPRIA
CONIVX. CVRA. GEN....
CALPVRNIO
FAVSTINO. P...
CL. PR
CENT....

Isidis verò clarissima sunt Foripopilij monumenta vltra lapidem allatum Arrij Babini, quorum affero exemplum, quod visitur iuxta portam Palatij populi Foropop.

FVLLONIA. L. F
TERTVLLA. SACRORVM
ISIDIS
LOCVM. DEDIT
C. TELEGENNIO
SPERATO. SACERDOTI
VI. VIR. AVG
TELESTINIS. EIVS
POSTERISQVE
EORVM

TAVROBOL. CRIOBOL. malleo quo Sacerdotes percussere victimas, tauros scilicet, & arietes.

VALENTE AVG. V. Quintus consulatus Valentis ab Onuphrio confertur in annum Christi 376. sed à Scaligero in annum 377. cùm enim duobus annis præcesserit consulatum Ausonij Galli, is refertur ad annum 379.

vt

vt in lib. de emend. Tempor. pag. 513. quibus consentiunt *Fasti siculi*.

Vota. Dedicatio aræ votiuæ.

Bis deni suscipit orbis) Annorum viginti vouens scilicet significare per annos viginti, sic in nummis sæpè VOTA.X. VOTA.XX.

Aurata fronte bicornes.) Mos fuit antiquis victimas coronare. & earum cornua auro obducere, vt fusè Paschalius de coronis lib. 4. c. 16.

Quoniam verò in Augures Fauentinos incidimus visum est subijcere lapidem græcè exaratum, quod dicitur extare Romæ in ędibus Maffeiorum; ex Gruter. pagin. 340. num. 5.

ΤΟΝ. ϹΟΦΟΝ	*Sapientem*
ЄΝ. ΑΝΔΡΑϹΙΝ	*inter viros*
ЄΙΩΝΙΚΟΝ	*Augurem*
ΑΝΔΡΑ. ΜЄ	*Virum ma*
ΓΙϹΤΟΝ. ΚΥΙΝ	*ximum Quin*
ΤΟΝ. ΙΟΥΛΙΟΝ	*tum Iulium*
ΜЄΙΛΗΤΟΝ	*Miletum*
ΟΙ. ΤЄΧΝЄΙΤΑΙ	*Artifices*
ΑΝЄΘΗΚΑΝ	*statuerunt.*

Q. IVLIVS. FAEN
TIVS. ALVMNVS
CVM. ARTIFICIBVS. POSVIT

Hunc Quintum Iulium (eundem credo cum Q Iulio Faentino alumno Q. Fabij Citisi, de quo Gruter. pag. 617 num. 5.) par est Fauentinum ortu, vel origine credere si quidem

quidem Iuliorum hic exta nt plures lapides, vltra allatum Iulij Germani Rauennæ.

Foropopilij.

MAGNAE. MATRI
C. IVLIVS

Et hactenus extra oleas; vt aiunt, pro temporis angustia hæc pauca dixisse sufficiat: maximè cùm idem Dom. Tondutius, & ipse ampla responsione obiectis satisfecerit. in integra descriptio ne, vbi omnes quos potero, antiquos lapides ad rem spectantes afferam, plura dicturus.

Fauentiam Rediuiuam à Domino Petro Maria Kauina, compositã tanquam nobilem benemeriti de patria Ciuis, ingenij fætum, nihil contra fidem, aut contra bonos mores continentem approbo, & dignam quæ è tenebris, in quibus hucusque latuit (si superioribus visum fuerit) in lucem edatur, cēseo. Fauentiæ Die 18. Iulij 1670.

Petrus Franciscus Tresilleius
Societatis Iesu Theologus
pro Eminentiss. Episcopo.

Imprimatur

Fr. Io: Thomas Rouetta de Brixia
Sac. Theol. Mag. ac Vicarius S.
Officij Fauentiæ.